

DİVRİĞİ KALE CAMİİ
12.YY. DAN KALAN MÜCEVHER
YİTİRDİĞİMİZ DİVRİĞİ KALE CAMİİ
ONARIM BELGESELİ

İhsan Çalapverdi
İstanbul-2010

Divriği Defterleri
Yayın no:11

**DİVRİĞİ'NİN TARİH YÜKÜ AĞIRDIR
BÜYÜKLERİMİZ BU YÜKÜ BAŞARIYLA TAŞIDILAR
BİZLER İSE BU BAŞARIYI GÖSTEREMEDİK
GELECEK KUŞAKLARA YOK ETTİĞİMİZ ESERLERİ BIRAKTIK.**

DİVRİĞİ GERÇEĞİ:

Kültür izlerini yoğun olarak taşıyan Divriği’de doğal çevre ve kültürel mirasın büyük kayıplara uğramasına karşın ilçemizde insanlığı hayran bırakan doğal ve kültürel zenginlinin eşsiz bir kültürel ve tarihsel birikimin sergilenmesidir.

Anadolu’nun ortasında bulunan Divriği’de kentsel ve doğal yapıda yaşanan bozulma ve göç verme süreçleri kapsamında bu bölgeye dönük ilginin ulusal ve evrensel düzeydeki özgün kültür varlıklarının ve doğal değerlerinin ilgisizlik nedeniyle harap olma noktasına yaklaşmış eserlerin kurtarılmasını gündeme taşımaktadır.

Divriği gerçeğinin önemli üç boyutu olan

-Dünya çapındaki değeri

-Anadolu kültüründeki yeri

-kurtarma ve koruma önceliği ile kamuoyu gündemine taşınması

Ulu cami evrensel değerde bir tarih, inanç, mimarlık ve aydınlanma anıtıdır.

Sanat çevreleri tarafından muhtelif toplantı, yazılı ve görsel yayınlarla gündeme gelen ünik bir eser olan 200 yıldır terk edilmiş Mengücekliler tarafından 1180-1181 yıllarında yapılan Türk yapılaşma sürecinden günümüze erişen Anadolu’nun en eski özgün yapıya sahip Divriği Kale Camii’nin restorasyonunda özgün değerlerin yok edildiği yapılan hataların tekrarlanmaması için kamuoyu ve yöneticilerin duyarlı olması bir görevdir. Kale cami için kurtarmak ve korumak gibi bir kaygısı olmayan ve bu konuda sorumluluk duymayan, geçmişe, doğal ve kültürel varlıklarımıza saygısı laftan ibaret olan kişilerin aymazlığının tarihe yansıyışı kuşkusuz “vahim” olacaktır. Kimlerin neleri yok ettikleri ya da yok edilmesine seyirci kaldığı tarih önünde mutlaka yargılanacaktır. İnsanların kendi bireylerine verebildiği en ağır ceza da budur.

DİVRİĞİ ÇALIŞTAYI:

Divriği’deki anıt yapılar ve kalıntılar, akılcılığın, erdemin ve yüksek bir kültür düzeyinin simgeleridir.

Onarım ve restorasyonların en ucuz maliyetle, restorasyon kurallarına uygun şekilde gerçekleştirilmesi, bu alanda birikimli kişilerden istifade edilmelidir.

Yerel yönetim, üniversite, sivil toplum kuruluşlarının müşterek çalışmaları süreklilik ve gelişme modeli olarak algılanmalıdır.

Stratejik dosyalar hazırlanarak sahiplenme ilkesinden hareket edilmelidir.

Ses veren kentler arasında Divriği öncelikli olarak yer almalıdır.

Çekül Vakfı 2001 raporundan alıntılar.

NEDEN BÖYLE BİR ESER HAZIRLADIM

Değerli hemşerimiz tarihçi yazarımız Sayın Necdet Sakaoğlu 1960 lı yıllardan itibaren Divriği ile ilgili bilgi ve belgeleri araştırarak Divriği tarihi, mimari eserleri, folkloru gibi pek çok konuda kitap ve makaleler yayınlamıştır.

40 senedir topladığı bilgi ve belgelerle hazırladığı 500 sayfalık Türk Anadolu'da Mengücek oğulları adlı kitabında Divriği tarihi ve mimari eserlerini detaylı bir şekilde anlatmıştır. Bu kitabı yayınlamaktaki esas maksadı Divriği'de yapılacak onarımlara kaynak teşkil edecek zengin bir eserin var olmasıydı.

Kitabında özellikle Ulu cami, Kale cami onarımı ve varlığı bilinen fakat şu an için kalıntı veya toprak altındaki eserlerin ortaya çıkarılırken dikkat edilmesi konularındaki görüş ve düşüncelerini de açıklamıştır.

Kitabında kale camii ile ilgili 21 sayfa bilgi yazmıştır.

Her toplantıda Kale cami'nin 12.yy eserleri içinde orijinal olarak günümüze gelen tek ünik eser olduğunu her taşının korunması gerekliliğini vurgulamıştır. Caminin bu kadar önemli olmasına karşın sahipsiz olduğunu çok az bir harcama ile kuvvetlendirme yapılarak, iç sıva, dam örtüsü ve diğer üniteleri aynen korunarak bir muhafaza altına alınarak gelecek yüzyıllara kaşıkçı elması gibi tarihi bir miras olarak bırakılmalıydı.

Mülkiyet sorunu çözümlendikten sonra Necdet Sakaoğlu'nun bilgileri doğrultusunda 2002 yılından itibaren Çekül Vakfı Başkanı, İ.T.Ü Mimarlık Fakültesi öğretim üyelerinden Sayın Prof.Dr. Metin Sözen'in talimatlarıyla Sayın Y.Mimar Restoratör Metin Keskin Kale cami için çalışmalara başladı. Eserin tarihi ve mimari bütün yönleri titiz bir şekilde araştırıldı, rölöve ölçüleri alınarak proje çalışmalarına başlandı.

Bu esnada Divriği'de çalışmalar yapan Çukurova Üniversitesi Mimarlık Fakültesi yaz okulu gurubundan öğretim üyesi Divriğili Yard. Doç Mustafa Yeğin tarafından hazırlanan proje esas alınarak vakıflar idaresi tarafından restorasyonu ihale edildi.

Bir bina inşaatı gibi başlayan ve devam eden onarım üzerine çeşitli toplantılarda, yazılı ve görsel basında yapılan yanlışlıklar uzman kişilerce anlatılmaya çalışılsa da yetkililer bu önerilere dikkate almadan kış ortasında dahi inşaatı devam ettirilerek 12.yy dan kalan 850 yıllık tek ünik eseri 8,5 ayda mahvettiler.Artık Divriği'de 12 yy. dan kalan bir eser değil de kalede yeni bir camimiz oldu.

İstanbul'da yapılan bir toplantı esnasında vakıflar yetkilisine kale cami de yapılan yanlışlıklar anlatıldığında cevap veremeden toplantıyı terk etmek zorunda kalması yok olan bir eserin geri gelmesini sağlamadı.

Necdet Sakaoğlu camii inşasındaki yok edilşinin büyük üzüntüsünden dolayı Divriği ile ilgili toplantılardan kaçır olmuştur. Artık Divriği ile ilgili ne bir makale nede herhangi bir araştırma yapmak istemiyordu. Camiinin yok edilşinde en büyük suçlu olarak kendini görüyor böyle bir mücevher yapı nasıl oldu da elimizin altından kayıp gitti diye sürekli kendini suçluyordu. Onun bu denli üzüntüsünün nedenini araştırmak istedim, sanat kitaplarından ve çeşitli belgelerden Kale camii ile ilgili belgelere ulaştığımda gerçekten Divriği için ne kadar büyük bir kıymetli değeri kaybettiğimizi anladım.

Mengücekoğulları'nın Türk İslam Dünyasına bıraktıkları eserler hepimizindir. Hiç bir kurum ve kuruluş bu eserleri istediği gibi işlemek hakkına sahip değildir. Sadece bilgi düzeyinde koruma hakkına sahiptir. Bu sahiplik ona Mengücekoğulları'ndan kalan bir tapu hakkını vermemektedir.

Sade bir vatandaş olarak böyle bir eserin antik değerinin ne kadar kıymetli olduğunu benim anlamama rağmen nasıl oluyor da onarıma izin veren kadrolarında uzman ve prof.hocalar bulunduran Anıtlar Yüksek Kurulu, Vakıflar idaresi, Koruma Kurulu, Mimarlık Fakülteleri, Mimar ve mühendis yetiştiren hocalar, Yerel yöneticiler, Sivil toplum kuruluşları, inşaatı üslenen firma yetkilileri ve proje müellifleri bu eserin yok edilşine göz yumdular.

Divriği'deki 100 yıllık Aptullah Paşa Konağının onarımı esnasında yerel yöneticiler tarafından gösterilen hassasiyet neden Kale Camii onarımı esnasında da gösterilmedi.

Yıllar önce Divriği'ye gelen bir turist eski bir konağın kapısına şöyle bir not düşmüş: Siz Türkler korumayı değil yıkmayı bilirsiniz.

Neden böyle bir eser hazırladığının cevabı şudur: Atalarımızın bizlere bıraktıkları 850 yıllık antik bir eseri neden koruyamadığımızı, nasıl yok ettiğimizi bilgi ve belgeleriyle gelecek kuşaklara anlatan bir eser hazırlamak gereğini kendimde bir borç olarak hissettim.

GİRİŞ

Uzunca bir aradan sonra 1985 li yıllarda hemşerimiz Sayın Alâeddin Pancaroğlu'nun gayretleriyle Divriğilileri bir araya getirmek amacıyla toplantılar sonucunda ortaya çıkan eksiklerimizi tamamlayarak 1992 yılında Divriği Tabiat Varlıklarını Koruma ve Sosyal Yardımlaşma Derneğini kurduk.

Derneğimizin faaliyetlerinin başında Divriği' yi ve özellikle Dünya Kültür Miras listesine 1985 yılında giren ulu camiyi, kale ve kale camiyi, diğer tarihi ve sivil mimari eserleri Türkiye ve Dünya'ya tanıtmaktı. Bu amaçla İstanbul, Sivas, Kayseri ve Malatya'daki üniversitelerle, sivil toplum kuruluşları, dernekler, vakıflar gibi kuruluşlarla Çekül Vakfı Başkanı ve İstanbul Teknik Üniversitesi hocalarından Sayın Profesör Metin Sözen'in önderliğinde irtibata geçerek onların Divriği' ye ilgilerini sağlamaya çalıştık. Bu çalışmalarımızda Sivas Valisi Sayın Hasan Canpolat ve diğer yetkililerle birlikte İstanbul ve Divriği'deki duyarlı hemşerilerimizin destekleri ile başarılı sonuçlara ulaştık.

Alt yapı eksikliklerimizi tamamlayıp aktif olarak faaliyete başladığımız 1998 yılından itibaren Tarihi Türk Evleri Derneği, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Kürsüsü, Tarihi Kentler Birliği gibi kuruluşların kongre ve toplantılarının Divriği'de yapılmasını sağladık.

Bu çalışmalarımız sonucunda Divriği'ye ilginin hızlı bir şekilde artış sağladığı yazılı ve görsel yayınların artışından anlaşılmaktadır.

Çalışmalar esnasında uzman kişilerden Divriği'ye yönelik görüş ve düşüncelerini izledikçe var olan eserlerimizi Türkiye ve Dünya'ya tanıtmanın, bunun sonucunda da Divriği'ye önemli bir ekonomik girdi kazandırmanın zor olmadığını anladık. Yeter ki doğru istikamette gidebilelim.

Örneğin Unesco tarafından Dünya Miras Listesine alınan Ulu cami'nin yanı sıra kale, kale camii, doğal yapı ve kanyonlar, sivil mimari eserlerimiz, tarihi eserlerimiz, yaylalar ve floramız gibi pek çok orijinal değerlere sahibiz.

Unesco'nun kriterlerini incelersek:

Bir varlığın Dünya Mirası Listesi'nde yer almak için, şu kriterlerden en az birine uyması gerekiyor:

Yaratıcı insan dehasının ürününü temsil etmesi,

Tarihin belli bir zamanını veya kültürel mekânını, mimari veya teknolojinin gelişimini, anıtsal sanatları, şehir veya peyzaj mimarisinin insani değerler arasındaki etkileşimini göstermesi,

Kültürel geleneğin, yaşayan veya kayıp bir uygarlığın eşi olmayan veya istisnai tanıklığını içermesi,

İnsan tarihinin anlamını taşıyan veya temsil eden bir yapı, mimari veya teknolojik topluluğun seçkin örneği olması,

İnsan yerleşimine, toprak veya deniz kullanımına ilişkin bir örnek sunması, özellikle bu örneğin geri dönüşümü olmayan değişimlerin etkisiyle dayanıklılığını yitirmemesi,

İstisnai düzeyde evrensel bir anlam taşıyan olaylar veya yaşayan gelenekler, fikirler, inançlar veya sanatsal ve edebi eserlerle doğrudan veya maddeten bağlantılı olması,

Evrensel anlamda devam eden ekolojik veya biyolojik gelişimin örneği olması, veya ekosistem, kaynak su, karaya ait gelişim, hayvan ve bitkisel topluluğun örneği olması.

Yukarıda belirtilen kriterlere uygun pek çok varlığın Divriği'de var olduğunu görürüz.

Eserlerimize sahip çıkar onları kale camii gibi basit onarımlarla mahvetmezsek kültür turizminin gözde kentlerinden biri oluruz. Örneğin Çekül Vakfı ile birlikte girişimlerimizin sonucunda Avrupa 'da yayınlanan Europa Nostra dergisinde sanayi yerleşimleri dosyasında Türkiye'den seçilen Necdet Sakaoğlu'nun makalesini hazırladığı Cürek yerleşimi ve Cibali sigara fabrikası yayınlandı.

Unesco uzmanlarının İstanbul için yaptığı bir toplantıda surların onarımını şiddetle tenkit ettiklerini parke taşları, tuğlalarla yeniden bir sur inşa edildiğini bunları yapmakla neyi kime karşı koruduğumuzun sorusuna Türk yetkililer cevap veremediler.

Divriği'de maalesef böyle; kale camii gibi kalede tamir edilecek pırl pırl taşlarla yepyeni bir kale yapılacak bizler ne güzel olmuş diyerek alkışlayacağız, aynen Divriği'de yapılan diğer onarımlar gibi, kültür turizmi böyle eserlere fazla ilgi göstermiyor, yazık elimizdeki altın kıymetindeki değerlerimizi tenekeye çeviriyoruz.

İnşaat ve mimarlık fakültelerinin bu konular üzerinde hassasiyetle durmaları ve takip etmeleri gerekir. Türkiye 50.000 nin üzerinde kültürel varlığa sahip zengin bir ülke, proje müelliflerinin ve müteahhitlerin kazançları uğruna bu eserleri mahvetmeyelim.

SONUÇ OLARAK ŞUNU İFADE ETMEK İSTİYORUM Kİ:

850 YILLIK DİVRİĞİ KALE CAMİİNİN:

İÇİ TEMİZLENECEKTİ

HİÇ BİR ONARIM YAPILMAYACAKTI

TEHLİKE ARZEDEN KISIMLAR EMNİYETE ALINACAKTI

DAM ÖRTÜSÜ KORUNACAKTI

İÇ VE DIŞ MEKÂNLAR OLDUĞU GİBİ KORUNACAKTI

850 YILLIK SIVA KORUNACAKTI

KORUMA VE BAKIM YAPILACAKTI

STATİK OLARAK BİNA SAĞLAMA ALINACAKTI

ZAMANA VE DIŞ ETKİLERE KARŞI ÖRTÜ İLE ÖNLEM ALINACAKTI

TÜRK SANATI TARİHİNİN 12. Y.Y. DAN KALAN TEK ÜNİK ESERİ

OLARAK DİVRİĞİ KALESİNİN TEPESİNDE BİR FANUS İÇİNDE

PARLAYAN BİR MÜCEVHER GİBİ KORUNACAKTI.

KALE CAMİİ ONARIM GÜNLÜĞÜ

Divriği Kale Camii onarılmadan önce ve sonra duyarlı kurum ve kişiler onarımla ilgili görüşlerini çeşitli şekillerde ifade etmişlerdir.

Sivas'a 2003 tarihinde tayin edilen Vali Hasan Canpolat Divriği'deki eserler üzerinde hassasiyetle ilgi göstermiştir. Valimizin 2006 yılında Denizli'ye tayini, Divriği'den yapılan karalayıcı yayınlar sonucu Divriği'ye gönül verenlerin şevkini ve ilgisini azaltmıştır.

Onarım takvimi çerçevesinde özellikle İstanbul'daki uzman kişi ve kuruluşlarla birlikte çalışılsaydı bugün Kale Camiinin bu durumu ortaya çıkmazdı. Bütün sanat çevrelerinden onay gören örnek bir çalışma olurdu. Böyle bir çalışmanın alt yapısının onarımdan önce hazırlandığını onarım günlüğünü incelediğimizde görürüz.

2001 YILI:

15 TEMMUZ: Çekül Vakfı ve Mimar Sinan Üniversitesi'nin müşterek çalışmaları sonucu hazırlanan Sivas- Divriği Kültür Havzasının kurtarılması-yaşatılması-tanıtılması projesinde Divriği Kale Camiinin en kısa sürede onarım programına alınması ve çevresindeki izlerin ışığında yeniden işlevlendirilmesi önerilmiştir. Geniş kapsamlı hazırlanan bu rapor Kamu Kuruluşları, Bakanlıklar, Akademik kuruluşlar, Sivil toplum kuruluşları, ilgili kurum ve yetkili kişiler olmak üzere 120 kuruluşa gönderilmiştir.

2003 YILI:

1 ŞUBAT: Sivas Valiliğine Dr. Hasan Canpolat atandı.

9 NİSAN: Sivas'ta Vali Hasan Canpolat'ın başkanlığında yapılan toplantıda Divriği dosyasında Kale Camii konusunu da içeren gündem görüşüldü.

11 HAZİRAN: Çekül Vakfı Başkanı Prof.Dr. Metin Sözen, Necdet Sakaoğlu, Zuhul ve Metin Keskin, Necati Yüksel, İhsan Çalapverdi birlikte Sivas'a gidildi. Vali ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarı ile birlikte Divriği'de yapılacak çalışmalar yerinde incelenerek ortak görüşler belirlendi. Kale ve Kale Camiine çıkıldı. Necdet Sakaoğlu tarafından Metin Keskin'e gerekli ön bilgiler anlatıldı. İstanbul'a dönüş yolunda Divriği planlamasında ihtiyaç duyulan rölöve çalışmaları için benim önerimle Çukurova Üniversitesi Öğretim görevlisi Divrik'li Yard.Doç.Dr. Mustafa Yeğin'le Metin Sözen konuşup mutabık kalındı.Sivas Valiliği-Çekül Vakfı ortak çalışma raporunda Kale Camiinin onarılarak ziyarete açılması gündeme alındı.

4 TEMMUZ: Çekül Vakfında toplantıda Kale Camii projelendirilmesi Divriği planlamasında görüşüldü.

14 TEMMUZ: Mustafa Yeğın 20 öğrenci ile Divriği'de çalışmalara başladı

14 TEMMUZ: Metin Keskin Divriği'ye gitti. Mustafa Yeğın'le birlikte planlama yaptılar. Mutabakata göre Divriği'de yapılacak rölöve çalışmalarının projeleri İstanbul da yapılacaktı.

15 TEMMUZ: Derneğimiz yönetim kurul üyesi Ahmet Yozgatlı Divriği'ye gitti. Mustafa Yeğın'le birlikte yapılacak çalışmalarda yardımcı olup ihtiyaçları olan malzemeleri İstanbul'dan gönderdik.

23 TEMMUZ: Divriği Belediye Başkanı Mehmet Güresinli ve Mustafa Yeğın Divriği'de yapılan çalışmaları kendilerinin sunumları görüşündeler. İstanbul'a hiçbir çalışma bilgisi göndermediler. Vali ve Metin Sözen bu duruma çok tepkili davrandılar.

28 TEMMUZ: Mustafa Yeğın Sivas'da Vali ile görüşmüş Divriği'de yapılan çalışmalarda Belediye ile anlaşma yaptıklarını söylemiş. Valiliği ve Çekül Vakfını devre dışı bırakan bir durum ortaya çıktı.

4 EYLÜL: Sivas'ta toplanan Bakanlar Kurulu'na Divriği tarihi ve kültürel mirasın korunması ve yaşatılması ile ilgili hazırlanan dosya Bakanlara verildi. Divriği'nin Türkiye ve Dünya ölçeğindeki öneminin belirtildiği raporda Kale Camiinin ağıl olarak kullanılmaktan kurtarılarak koruma projesiyle kazanılması Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin görevidir denildi.

23 ARALIK: Çekül Vakfında Vali, Metin Sözen ve 8 uzman kişinin katılımıyla yapılan toplantıda Kale Camiinin 2004 yılında onarılması planlandı.

2004 YILI:

18 HAZİRAN: Divriği Darüşşifa avlusunda yapılan Tıp Kongresinde ve sonrasında Kale Camii gezintisinde uzman katılımcılara geniş bilgiler verildi.

28 HAZİRAN: Sivas'ta Vali başkanlığında yapılan toplantıda Metin Keskin'in Ulu Cami çevresi projesi sunumu esnasında Belediye Başkanı ile Metin Sözen arasındaki tartışma sonucu Vali Divriği ile ilgili bütün projeleri geri çekti.

15 TEMMUZ: Çekül Vakfında Metin Sözen, Sivas Valisi, Belediye Başkanı ve diğer Sivas ve Çekül yetkilileriyle geniş katılımlı yapılan toplantıda gündeme gelen Kale Camii için Derneğimizin girişimleriyle Güneş Sigorta'nın sponsor olacağı, projesinin de Metin Keskin tarafından yapılması görüşüldü.

2 AĞUSTOS: Vali Hasan Canpolat Metin Keskin'i arayarak kale camiinin projesini yapmasını istedi.

14 AĞUSTOS: Metin Keskin Divriği'ye giderek Kale Camii rölöve ölçülerini aldı.

17 AĞUSTOS: Mustafa Yeğın öğrencileri de Kale Camii rölöve çalışması yaptılar.

19 AĞUSTOS: Sivas Vali Yardımcısı Celil Bey Metin Keskin'i arayarak Kale Camii projesini Mustafa Yeğın'in yapacağını söyledi.

Artık Vali'de Metin Sözen'de Divriği ile çalışmalarını Divriğililere bırakmış durumdadır.

23 AĞUSTOS: Vali Divriği Kaymakamını arayarak Divriği'den Metin Keskin'in projelerini geri çektiklerini söyledi.

6 EYLÜL: Divriği'nin Sesi gazetesinde Divriği'de yapılan onarımlarla ilgili çok karalayıcı ve hakaret dolu yazılar yayınlandı.

31 ARALIK: Necdet Sakaoğlu'nun Yapı Kredi yayınlarından çıkan 500 sayfalık Türk Anadolu'da Mengücekoğulları kitabında Kale Camii ile ilgili önerileri geniş bir şekilde anlatılmıştır.

2005 YILI:

1 NİSAN: Yard. Doç.Dr. Mustafa Yeğın tarafından Kayseri Koruma kuruluna sunulan Kale Camii onarım projesi Kayseri Koruma Kurulunca uygun olmadığı gerekçeleriyle iade edildi.

20 NİSAN: Doğan Kuban Sivas Vakıflar Müdürlüğü'nün Kale Camii onarım projesi ile ilgili istediği raporu Sivas'a gönderdi.

8 HAZİRAN: Güneş Sigorta Genel Müdürü Hemşerimiz Mehmet Aydoğdu'yu ziyaretimizde Kale Camii sponsorluğu için yönetim kuruluna sunulmak üzere bilgi dosyası istedi.

2006 YILI:

25 EYLÜL: Sivas Valisi Hasan Canpolat Denizli'ye tayin edildi.

18 ARALIK: Kale Camii projesi onay için Sivas Koruma Kuruluna sunuldu. Proje onaylanarak kuruldan geçti.

2007 YILI:

4 OCAK: Vakıflar Sivas Bölge Müdürlüğü Divriği Kale Camii Proje Hizmet Alımı: Çukurova Üniversitesi Sanayi Ortaklığı Araştırma Merkezi Ar-Ge İktisadi İşletmesi sözleşme bedeli:9000 T.L.

12 MART: Vakıflar Sivas Bölge Müdürlüğü Divriği Kale Camii onarımı ihale edildi : Umut Yapı Tur Paz. San ve Tic. Ltd.Şti. sözleşme bedeli:698.000 T.L.

23 MART : Kale Camiinde restorasyon mayıs da başlıyor isimli haber Yeşil Divriği Gazetesinde yayınlandı.

23 MART : Yard.Doç.Dr. Mustafa Yeğin'in Kale Camii koruma sorunları ve restorasyonu isimli makalesi Yeşil Divriği Gazetesinde yayınlandı.

5 NİSAN : Metin Sözen Vakıflar Md. Yard. Ahmet Tanyolaç'la görüşerek Kale Camii onarımında yetkili ve bilgili bir kontrolörün olmasını istedi.

30 NİSAN :Kale Camii teleferik projesi Sivas Koruma Kurulunca onaylandı.

30 NİSAN : Yard.Doç.Dr. Mustafa Yeğin'in Divriği'nin simgeleri,belgeleri belleği kurtarılıyor,yenileniyor,çehresi değişiyor isimli makalesi Yeşil Divriği Gazetesinde yayınlandı.

2008 YILI :

15 MART: Yard.Doç.Dr. Mustafa Yeğin'in Divriği'de Koruma Müdahaleleri isimli makalesi Yeşil Divriği Gazetesinde yayınlandı.

7 NİSAN 2008: Kale Camiinde kış mevsimi nedeniyle ara verilen çalışmalara tekrar başlandı.

1 HAZİRAN: Divriği Gazetesinde Kale Camii onarımı ile ilgili haberin yanı sıra camii onarımı ile ilgili Mustafa yeğin, Prof.Dr Doğan Kuban, Y.Mimar Oktay Ekinci ile yapılan röportajlar yayınlandı.

18 HAZİRAN: Yard. Doç.Dr. Mustafa Yeğın'ın Kùltürel mirası koruma kullanma dengesi isimli makalesi Yeşil Divriğı Gazetesinde yayınlandı.

1 TEMMUZ: Divriğı Gazetesinde Kale Camii ile ilgili Prof.Dr.Oktay Aslanapa,Doç.Dr. Yıldıray Özbek,Doç.Dr.Yegan Kahya ile yapılan röportajlar yayınlandı.

14 TEMMUZ: Yard. Doç.Dr. Mustafa Yeğın'ın çamur at izi kalsın isimli makalesi Yeşil Divriğı Gazetesinde yayınlandı.

18 TEMMUZ: Kale Camii onarımı bitirilerek ibadete açıldı.

1 AĞUSTOS: Divriğı Gazetesinde Kale Camii ile ilgili Sivas Koruma Kurul üyesi Prof.Dr. Suphi Saatçi ile yapılan röportaj yayınlandı.

4 AĞUSTOS: Yard. Doç.Dr. Mustafa Yeğın'ın Divriğı'de uygulamalar isimli makalesi Yeşil Divriğı Gazetesinde yayınlandı

2009 YILI :

6 ŞUBAT : Divrik'li İstanbul Milletvekili Ufuk Uras Devlet Bakanı Bülent Arınç tarafından sözlü olarak yanıtlanmak üzere T.B.M.M. Başkanlığına Kale Camii ile ilgili soru önergesi verdi.

1 MAYIS : Divriğı Gazetesinde Tarihçi-Yazar Necdet Sakaoğlu ile yapılan röportaj yayınlandı.

13 EKİM: Ufuk Uras'ın Kale Camii soru önergesi meclis gündeminde görüşüldü.Bakan tarafından cevaplanmadı.

12 . YY. ANADOLU TÜRK CAMİLERİNİN İNŞA TARİHLERİ VE BANİLERİ

1. Erzurum Kale Camii H.518-527/M.1124-1132 Ebu'l Muzaffer
2. Siirt Ulu Camii H.523/M.1129 Muğizüddin Mahmud(?)
3. Bitlis Ulu Camii H.545/M.1150 tarihinden önce Bilinmiyor
4. Harput Ulu Camii 12. yüzyılın, ilk çeyreği veya ortaları Fahreddin Kara Arslan(?)
5. Kayseri Ulu Camii 12. yüzyılın ikinci çeyreği Melik Mehmed Gazi
6. Kölük Camii ve Medresesi 12. yüzyılın ikinci çeyreği Bilinmiyor
7. Konya Ulu Camii H.550/M.1155 I.Mesud
8. Cizre Ulu Camii H.550-555/M.1155-1160 Seyfeddin Gazi oğlu Kutbeddin Mevdûd
9. Urfa Ulu Camii 12. Yüzyılın Üçüncü Çeyreği Bilinmiyor
10. Silvan Ulu Camii 12. Yüzyılın Üçüncü Çeyreği Necmeddin Alpi
11. Erzurum Ulu Camii H.575/M.1179 Melik Muhammed
12. Divriği Kale Camii H.576/M.1180-81 Süleyman oğlu Şahinşah
13. Sivas Ulu Camii H.593/M.1196 Kızıl Arslan bin İbrahim
14. Ankara Kale Camii H.594/M.1197-98 Kılıçaslan oğlu Mes'ud
15. Mardin Ulu Camii 12. Yüzyılın Son Çeyreği Bilinmiyor
16. İplikçi Camii 12. Yüzyıl Bilinmiyor
17. Niksar Ulu Camii 12. Yüzyıl Bilinmiyor
18. Kızıltepe Ulu Camii H.601/M.1204 Yavlak Arslan tarafından başlanmış olan yapı, kardeşi Artuk Arslan tarafından bitirilmiştir.

**KAYNAK:İTÜ DERGİSİ- EYLÜL 2006
MUSTAFAGÜLER - İLKNUR AKTUĞ KOLAY**

12 . YY. ANADOLU TÜRK CAMİLERİNİN ONARIM BİLGİLERİ

1-Erzurum kale camii:

Bu cami kale muhafızları için XII. yüzyılda Saltukoğlu İnanç Biygu Alp Tuğrul tarafından yaptırılmıştır. Bazı kaynaklarda kale ile birlikte 1154'te İzzeddin Saltuk tarafından yaptırıldığı yazılıdır. Yine bazı kaynaklarda da günümüze gelememiş olan kitabesinde 1179-1180 yılında Eb'l-Feth Melik Muhammed tarafından yaptırıldığı yazılıdır.

Yapılan onarımlarla orijinalliğini kaybetmiştir.

2-Siirt ulu camii:

Siirt il merkezinde bulunan Ulu Cami, minare kaidesindeki kitabesine göre Selçuklu Sultanı Mugiziddn Mahmut tarafından 1129 yılında yaptırılmıştır. Cizre Valisi Atabey El Mücahit İshak tarafından da camiye bazı ilaveler yapılmıştır. Bu ilaveler ve daha sonraki yıllarda yapılan değişikliklerle cami genişletilmiş ve orijinalliğinden uzaklaşmıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğü 1965 yılında bu camiye restore etmiştir.

Yapılan onarımlarla orijinalliğini kaybetmiştir.

3-Bitlis Ulu Camii:

Kitabesine göre H. 545 (M.1150) yılında Ebu'l Muzaffer Muhammed tarafından yaptırılmıştır, H.1062 (M.1651/2) yılında tamir ettirilmiştir. Osmanlı mimarisinin en güzel örneklerinden birini teşkil eden minare, geğtiğimiz yıllarda yapılan restorasyon çalışmalarında, asli özelliğinden uzak basit bir görünüme dönüştürülmüştür.

Yapılan onarımlarla orijinalliğini kaybetmiştir.

4-Harput ulu camii:

Harput'ta Artuklu Hükümdarı Fahrettin Karaaslan tarafından H.551 (M.1156-1157) yılında yaptırılan camii, Anadolu'daki en eski ve en önemli yapılardan birisidir. Cami; dikdörtgen planlı, dışa kapalı görünümlü olup, minaresinin eğri durumda oluşu ve tuğlalarının süsleme ögesi olarak kullanılması bakımından ilgi çekicidir. Camii Kebir, Cami-i Muazzam, Cami-i Azam ve Eğri Minareli Cami olarak da adlandırılan cami, halen ibadete açık olup; yapılan son restorasyonlardan sonra yapıdaki orijinallik büyük ölçüde kaybolmuşsa da; minare, giriş kapıları, avlu payeleri ve mihrapta kısmen de olsa orijinal malzeme korunmaktadır.

Yapılan onarımlarla orijinalliğini kaybetmiştir.

5-Kayseri ulu camii:

Kayseri şehir merkezinde olup, Kapalıçarşı'nın yanında yer almaktadır. Ulu Cami olarak bilinmekle beraber değişik kaynaklarda Cami-i Kebir veya Sultan Camii olarak da anılmaktadır. H.530/M.1135 tarihinde, Danişmendli hükümdarı Melik Mehmet Gazi tarafından yaptırılmıştır. Caminin kuzeye açılan kapısının yanındaki kitabe ise bir onarım kitabesidir. Melik Mehmet Gazi'nin yeğenlerinden olan Yağibasanoğlu, Muzaffereddin Mahmud tarafından 1206 yılında onartılmıştır. Abidenin bu gün taşıdığı tek kitabe olan onarım kitabesi kuzey duvarın dış yüzüne, kapının yakınına konulmuştur. Ulu Cami, 1716 yılında meydana gelen büyük depremden zarar görmüş, 5-6 yıl gibi bir süre harap halde kullanılmadan kaldıktan sonra 1723 yılında Matbah-ı Amire Emine (Saray mutfak sorumlusu) Kayserili Hacı Halil Efendi tarafından onartılmıştır. Bu onarımda minarenin yıkılan külah kısmı da yenilenmiş, çöken kubbesi ve minareleri de onartılmıştır.

Yapılan onarımlarla orijinalliğini kaybetmiştir.

6-Kayseri - K l k camii:

Kayseri'de D ven n  semtinde G l k Mahallesi'nde bulunan K l k (G l k) K llyesi cami ve medreseden meydana gelmiştir.Yapı topluluğu XIII. Yüzyıl Danişmendli eseri olup, Caminin kuzeydoğusundaki kapısının üzerinde bulunan kitabesinden bu yapıyı Kayseri Ulu Cami'sini onaran Muzaffereddin Mahmud'un kızı Adsız Elti Hatun tarafından 1211 tarihinde onarıldığı öğrenilmektedir.

Camiyi 1335 depreminden sonra K l k (G l k) şemseddin büyük ölçüde onarmış ve bu yüzden de yapı onun ismi ile tanınmıştır.Cami ve medrese 1835-1856 yıllarında onarılmıştır. Caminin çatısı 1971 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yeniden onarılmış ve üzeri bakır kaplamalı ahşap çatı ile minare sonradan yapılmıştır.

Yapılan onarımlarla orijinalliğini kaybetmiştir.

7-Konya ulu camii:

Alâeddin Camisi ulu cami olarak da isimlendirilmektedir. Sultan 1.Mesut tarafından yapımına 1155 tarihinde yapımına başlanılmıştır. Bütünüyle tek dönemde yapılmış bir camii değildir. Dikdörtgen planlı caminin duvarları moloz taştan örülmüş, üst örtüsü düz bir çatı ile kapatılmıştır. Cami çeşitli dönemlerde onarım geçirmiştir. Bunu belirten bir kitabe giriş kısmında olup, bunlardan birine göre Abd lcabbarzade Cemaleddin Paşa tarafından 1819'da, Ereğli eşrafından Emin Bey tarafından da 1889'da onarılmıştır.1968 yılında vakıflar tarafından restore edilmiştir.

Yapılan onarımlarla orijinalliğini kaybetmiştir.

8-Cizre ulu camii:

Cizre'nin İslam'ı kabul etmesiyle 639 yılında kiliseden camiye çevrilmiştir. Abbasiler döneminde cami yıktırılıp, onarıma alınmıştır. 1160 yılında Cizre Beyi Baz Şah'ın oğlu Al Sencer tarafından yeniden yaptırılmıştır. 1156 da dört köşe inşaa edilen minaresi 1945-1946 ve 1971 yıllarında 2 kez onarım görmüştür. Cizre Ulu Camii kapılarında bulunan Ebul-İz'in yaptırdığı ünlü ejder figürlerinden biri İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesinde bulunmaktadır. Cizre Müftüsü Mehmet Koçdemir, Ulu Cami'nin 639 yılında kiliseden camiye çevrildiğini belirterek, "Ulu Cami birçok kez tadilat gördü. Buna rağmen çatlaklar ve rutubet alması nedeniyle belirli yerlerinde çökmeler vardı. Avrupa Birliği'nden alınan destek sonucu camimiz aslına uygun bir şekilde restore edilmeye başlandı. 2007 yılının sonunda restore işleri bitecek. Minarelerdeki çatlaklar giderildi. Cami çevresine kanallar yapılarak rutubet alması önlendi." şeklinde konuştu.

Yapılan onarımlarla orijinalliğini kaybetmiştir.

9-Urfa ulu camii:

Urfa merkezindeki camilerin en eskilerindendir. Eski bir sinagog iken M.S. 435-436'da ölen Piskopos Rabula tarafından St. Stephon Kilisesi'ne dönüştürülmüştür. Kırmızı renkteki mermer sütunların çok olması nedeni ile "Kızıl Kilise" olarak da adlandırılan yapının yerine, 1170-1175 yıllarında Nurettin Zengi tarafından inşa edilmiştir. Mevcut tamir kitabelerine göre, Ulu Camii 1684, 1779, 1780 ve 1870 tarihlerinde tamir görmüştür. Yakın zamanda, camii avlusuna ŞURKAV tarafından kesme taşlardan yapılmış bir şadırvan inşa edilmiş ve bahçe düzenlemeleri yapılmıştır.

Yapılan onarımlarla orijinalliğini kaybetmiştir.

10-Silvan ulu camii:

Diyarbakır Silvan ilçesinde bulunan bu caminin Artukoğullarından önce, 1031'de küçük bir cami olarak yapıldığı sanılmaktadır. Artukoğullarından Necmeddin Alpi döneminde,1157'de onarılmış ve genişletilmiştir. Sonraki yıllarda Ebu'l Muzaffer Şehabeddin Gazi döneminde yeniden elden geçirilmiştir. Bu cami ile Artuklu mimarisinin üslubu ilk belirgin şeklini almıştır. Muhtelif tarihlerde ve en son 1913 yılında Mardinli taşçı ustalar tarafından onarılmıştır.

Yapılan onarımlarla orijinalliği bozulmuştur.

11-Erzurum ulu camii:

Erzurumun en büyük camisi olan Ulu Cami de Cumhuriyet Caddesi üzerinde, Çifte Minareli Medrese'nin hemen yanında yer alıyor. Ulu Caminin bir diğer adı **Atabey Cami**'dir. 1179 yılında Saltuklu hükümdarı Nasrettin Muhammed tarafından yaptırıldığı sanılan 827 yaşındaki bu cami, beşi kitabelerle belirtilen birçok tamirler sonunda bozulmuş halde günümüze gelmiştir. En son 1965`te onarımdan geçirilmiş. Cami Sultan IV. Murad zamanında yiyecek deposu olarak kullanılmıştır. Erzurum Valisi Hüseyin Paşa 1639'da, Ali Efendi 1826'da camiyi onarmış, bunu 1858, 1860 yıllarında yapılan onarımlar izlemiştir. Bu onarımları belirten kitabeler de camiye yerleştirilmiştir. Vakıflar Genel Müdürlüğü 1957-1964 yılları arasında camiyi bir kez daha onarmıştır.

Yapılan onarımlarla orijinalliği bozulmuştur.

12-Divriği kale camii:

Mengücekoğulları eserlerinden, Divriği kalesi zirvesindedir, yaptıran Emir İshak oğlu Süleyman, esere bezemeli bir kapıyla sanat değeri katansa oğlu Şahin Şah tır. Camii 1155 ler de ilaveleri ise 1180-1181 tarihler yapılmıştır. Caminin öncelikli özelliği Türklerin Anadolu'yu fethinden sonra yapılan minberli Cuma camilerinin, bir onarım görmeksizin özgün mimarisini koruyabilmiş tek örneği ve en eski oluşudur.

Oktaç Aslanapa bu eserin özgünlük ve eskilik değerini " 12.yy camileri arasında tarihi belli ve orijinal şeklini muhafaza etmiş olan bu yapı birçok ipuçları vermektedir." diyerek vurgulamaktadır.

Eserin, planı ve bezeme programı yönünden Türk sanatı içindeki özgünlüğü ise Anadolu'daki en eski Türk Camisi olması özelliğine, bir üstün değer daha kazandırmaktadır.

Yazık ki bu istisnai durumu ve A.Saim Ülgen'in , daha 1940 larda "Tamamen terk edilmiş olan bu anıtı korumaya mecburuz" uyarısı kurtarılması yönünde girişimlere vesile olamamıştır.

Cami 19,5x14,5 metre lik bir alanı kaplamaktadır. Duvarlar, içte ve dışta kalın sıva ve derzlerle örülmüştür. Kubbe ve tonozları örten dam, toprak dolgulu olup yanlara doğru hafif eğimlidir.

Taçkapı Anadolu taçkapılarının ilki,taş oyma sanatının gelişmesinde ilk örnektir.

Sütun başlıklarındaki sade çizgiler dışında biricik bezeme alanı kible duvarındaki mihrap panosudur. Her nasılsa özgün izleri günümüze ulaşabilmiş bu atmosfer, Anadolu'daki ilk Türk camilerinin tipolojisi bakımından son derece önemlidir.

Divriği Kale Camii'nde uzun bir terk edilmiş sayesinde korunabilmiş olan bu yalın atmosfere, şayet restorasyon amacıyla bir sağduyu eli uzanacak olursa yüzyıllara direnebilmiş her şey özellikle sıva tabakası dikkatle kurtarılmalıdır. Aksi durum, Anadolu'daki ilk Türk camilerinin tipolojisine kaynaklık edecek ender sıva tabakalarının, bir restorasyon faciasına kurban edilmesi olacaktır.

Kapının yukarısında ki kitabede çiçekli kufi bütün İslam mimarisinde tekdir.

Caminin 850 yıllık mazisine ait 20 belgenin hiçbirinde bakımdan, onarımdan söz edilmiyor.

Necdet Sakaoğlu – Türk Anadolu'da Mengücekoğulları 1974-2004

İhale bilgileri:

Ayrıntılı İhale Bilgileri			
Bölgesi/Birimi	Sivas Bölge Müd.		
İşin Adı	Sivas Divriği Kale Camii 2007 Yılı Proje Hizmet Alımı		
İhale Kapsamında Yapılan İş Sayısı		İhale Tarihi	04/01/2007
İhalenin Konusu	Hizmet-Proje (Eski Eser)	İhale Usulü	5226y-27-d Doğrudan Temin
Sözleşme Tarihi	04/01/2007	Sözleşme Bedeli	9,000
Onarılacak Eserler			
Katılan Firmalar			
İhale Dosyası Alan Firma Adı	Teklif verdi mi?	Kazandı mı?	Teklif Bedeli
RASS REST. PRJ.SAN.TİC.LTD.ŞTİ.	Evet	Hayır	9,250
Üstündağ Mimarlık	Evet	Hayır	9,500
Adana(Çukurova) Üniv.-Sanayi Ort. Araştırma Merk. Ar-GE İkt.İşlt.	Evet	Evet	9,000

Ayrıntılı İhale Bilgileri			
Bölgesi/Birimi	Sivas Bölge Müd.		
İşin Adı	Sivas Divriği Kale Camii 2007 Yılı Onarımı		
İhale Kapsamında Yapılan İş Sayısı	1	İhale Tarihi	12/03/2007
İhalenin Konusu	Yapım-Restorasyon (Eski Eser)	İhale Usulü	5226y 23 Açık İhale Usulü
Sözleşme Tarihi	15/03/2007	Sözleşme Bedeli	698,000
Onarılacak Eserler			
SİVAS-DİVRİĞİ-KALE CAMİİ (DİVRİĞİ)			
Katılan Firmalar			
İhale Dosyası Alan Firma Adı	Teklif verdi mi?	Kazandı mı?	Teklif Bedeli
Umut Yapı Tur. Paz. San.Tic.Ltd.Şti.	Evet	Evet	698,000
HEC İnş.San.Tic.Ltd.Şti.	Evet	Hayır	730,000
M-Arslan İnşaat Mühendislik Mimarlık Taahhüt Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi	Evet	Hayır	1,075,000

DİVRİĞİ BELEDİYESİ

VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

DİVRİĞİ ŞAHİNŞAH CAMİİ
(KALE CAMİİ) 576 (1180-1181)

RÖLÖVE, RESTİTÜSYON VE
RESTORASYON RAPORU

HAZİRAN 2005

Sivas İli Vakıflar Bölge Müdürlüğü
Sivas

Divriği Kale Camisi ve Banaz'daki anonim türbe ile ilgili düşüncelerimi bilginize sunuyorum.

A. Divriği Kale (ya da Şahinşah) Camisi Restorasyonuna İlişkin Gözlemler

Divriği Kale Camisinin restorasyonu için Doçent Dr. Mustafa Yeğin'in hazırladığı rölöve'yi ve restorasyon önerilerini inceledim. Önce belgelendirme ve önerilerle ilgili daha sonra çalışmanın tamamlanmasına ilişkin görüşlerimi bilginize sunuyorum.

1. Rölöve

Moloz taşla yapılmış ve yer yer, sayın Yeğin'e göre yıkılma tehlikesine varan deformasyon gösteren cami gerek plan ve gerek kesitlerinde olağanüstü muntazam bir yapı görünümü vermektedir. moloz taşla yapılan bir 12. yüzyıl yapısının bu denli muntazam olması şaşırtıcıdır. Burada çizimlerde bir tür soyutlama yapıldığı kanısına vardım. Yerinde olmadan kesin bir yargıya varmam olanaksız. Fakat restorasyon kararı vermek için rölövenin eksiklerini belirtmek istiyorum: Ekli fotoğraflarda çok sayıda çatlak ve kemer deformasyonları görülmektedir. Bunlar rölövelere yeterince yansıtılmamıştır. Tehlike arzettikleri söylenen bu çatlakların doğası hakkında da yeterli bilgi verilmemiştir. Çatlakların derinlikleri nedir? Bu çatlaklar dinamik midir? statik midir? başka bir deyişle çatlaklar büyümekte devam ediyorlar mı? etmiyorlar mı? Bunun dışında duvarlarda ve taşıyıcı ayaklarda düşeyden ayrılma var mıdır? Sayın Yeğin'in raporunda mihrap duvarında 10-15 cm ilk bir açılmadan söz edilmektedir. Bunların dikkatle ölçülmesi ve çizilmesi gerekir. Ve düşeyden ayrılma durumu bütün duvarlar için tahkik edilmelidir. Bunlara ek olarak yapı duvarlarının zeminle ilişkisini kuran temel sisteminin durumu ve sürekliliğinin de belirtilmesi gerekmektedir. Yapının bir kaya kütleli üzerinde olduğunu biliyorum. Doğu duvarında bir boşatma kemeri de görülmektedir. Fakat bütün temel'in durumu belirtilmelidir. Temel cıvırtan duvarların altındaki kayaların durumunun da bir jeolog tarafından saptanıp herhangi bir bozulma ve erime gösterip göstermedikleri de belirtilmelidir. Yapının bufgüne kadar gelebilmesi bir kaya üzerinde inşa edilmiş olmasının sonucudur. Ayrıca Divriği üçüncü sınıf deprem bölgesinde olduğu için yapının büyük bir tahribat görmediği de anlaşılmaktadır. Fakat kemerlerdeki çökmeler ve hemen her yöndeki çatlaklar, olasılıkla harç ve taş bozulmasının noden olduğu oturmaların sonucudur. Bağlayıcı harçın durumu da daha açık saptanmalıdır. Zeminin incelenmesi de gereklidir. Bu bilgi ve analizler rölövelerle birlikte verilmelidir.

Rölöve'nin tamamlanması için caminin üzerindeki toprak dolgunun kaldırılarak tonoz ve kubbelerin oktradoslarının meydana çıkarılması da gereklidir. Saçak korniş ve çörlenlerle ilgili bilgi yetersizdir. Rölövelerde yapı döşemesinin seviyesi de belirgin değildir. Bunun için içerdeki birikintilerin temizlenmesi gerekir. Özgün zemin'in (eğer kalmışsa) durumu saptanmalıdır. Ayrıca rölövelerde yapı boyutlarına ilişkin daha fazla bilgi verilmesi ve takribi ölçülerle yetinilmemesi gereklidir.

2. İlk Müdahale :

gk

Bu aşamada sayın Yeğin'in de belirttiği gibi yapının içerde askı kemerleri altında, ve yer yer, tonozlardaki açılan bölümlerin büyümemesi için askıya alınması ve belki dışarıdan da geçici olarak takviyesi gerekebilir. Bu deformasyonun bundan sonra devam etmemesi için zorunludur. Fakat özellikle dışarıdan payandalama bilgili bir inşaat mühendisi ya da restoratör tarafından yapılmalıdır. Noktasal ve asimetrik bir yanlış payandalama yapının çökmesine neden olabilir. Çatlakların dinamik olup olmadığı da çağdaş araçlarla saptanabilir. Fakat belli bir süre, devamlı ölçü alınmalıdır. Eğer bu olanaksızsa klasik cam yapıştırma yöntemi ile de durum izlenebilir. Bunun saptanması önemlidir.

Yapı askıya alındıktan sonra, temel durumunu saptayacak sondajlar da yapılmalıdır. Bunlar rölövelere geçirilecektir.

Kanıma sayın Yeğin'in incelemelerini biraz daha derinleştirip konstrüktif ve strüktürel bozulmalara ilişkin saptamaları tamamlaması ve bilgileri rölövelere geçirmesi gerekmektedir. Ve çatı da temizlendikten sonra restorasyon projesinden önce bir yeniden kurgulama (restitüsyon) önerisi hazırlaması gerekmektedir.

3. Yeniden kurgulama (Restitüsyon)

Yeniden Kurgulama (Restitüsyon) projesinde restorasyon projesindeki taçkapı önerisi yeterlidir. Bu yapıda en zor olan örtünün durumunu saptamaktır. Bunun özgün durumda da toprak örtü olduğu kesindir. Saçak ve çörtleri daha iyi incelenmesi gerekir. Çatı dan toprağın kaldırılması taşıyıcıların yükünü de hafifleteceği için sayın Yeğin tarafından da önerilmiştir. Kaldı ki bu ameliye restorasyon için de gereklidir. Bütün bu araştırmalar yeterli bilgiyi vermeyebilir. Ozaman özgün çatının yeniden kurgulanması hipotetik olacaktır.

Bu dönem yapılarında mahfil yoktur. Şah mahfil söz konusu değildir. Bu dönem camilerinde, özellikle küçük boyutlarda minare olmaması da doğaldır. Yapının giriş tarafında görülen duvar kalıntısı sonradan eklenen bir küçük minareye ait olabilir. Fakat bu konuda hiç bir bilgi olmadığı için sayın Yeğin'in mevcut kalıntıyı dondurma önerisi doğrudur.

4. Restorasyon ile ilgili kesin kararlar bu incelemeler tamamlandıktan sonra alınabilir. Fakat yapının inşaat karakteri açısından genel bir ilke söylenebilir: Yapının strüktür açısından tehlikeli görülen çatlakları ve yıkılan bölümleri yapının kendi konstrüksiyonunda olduğu gibi, moloz taşla ve özgün harca benzeyen bir harçla tamamlanmalıdır. Moloz taşla yapılan strüktür kendi içinde homojen bir strüktür'dür. ve 800 yıl dayanmıştır. Bu bölgede deprem tehlikesi de sınırlıdır. Kaldı ki böyle bir yapı her zaman yenilebilir. Çünkü kapaşı ve planimetrisi dışında özel bir dikkatle korunacak bir ayrıntısı yoktur. Çağdaş malzeme ile strüktürü sağlamlaştırma gerekliliğine ancak yapıdaki bütün deformasyonlar saptanıp, temel ve zeminle ilgili araştırmalar yapıldıktan sonra karar verilebilir. Moloz inşaat restorasyonunda taşlar numaralanmaz. Ortalama büyüklük ve özgün taş dizimi gözönüne alınarak tamir yapılır.

B. Yıldızeli'nin Banaz Köyündeki Türbe Yapısı Restorasyonu ile ilgili Gözlemler.

Bu yapı Anadoluda yaygın tipik bir evliye ya da şeyh türbesidir. Derleme malzeme ile yapıldığı ve çok yaygın bir tipolojye uyduğu için tarihini saptamak, başka veriler

OK

olmazsa zordur. Basit köşe trompları ve çok basık kubbe erken döneme işareti olduğu gibi, acele ve önemsiz bir inşaat işareti de olabilir. Kasnakdaki pencerelerin düzgün olup olmadığı verilen çizim ve rölevelerden anlaşılmamaktadır. Bu projede de, tahmini de olsa bir restitüsyon önerisi çizilmemiştir. Ve çizilmelidir.

Restorasyonla ilgili olarak en önemli likenin yapının karakterinin fazla düzgün bir taş kaplama ve kurşun kaplama ile bozulmamasıdır. Kasnak da kullanılacak taşların kesme, birbirine eşit bloklar olması aıt yapı ile çelişkil olur. Moloz taşla yapılan ve normal bir profilli bile olmayan bir kubbenin kurşunla örtülmesi ise söz konusu değildir. Kaldı ki onbeşinci yüzyılda Anadoluda kurşunla kaplama da yoktur. Onbeşinci yüzyılda Osmanlı mimarisinin pek çok yapısı kiremit kaplıdır. Böyle bir yapıyı kurşunla kaplamak çıplak ayakla kravat bağlamak türünden bir davranış olur. Burada kubbenin tamiri ve sathının çağdaş bir malzeme ile izolasyonundan sonra, kubbe profiline çok basık olmasından da yararlanılarak alaturka kiremit kaplama yapılmasının doğru olacağı kanısındayım.

Doğan Kuban -

I.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Restorasyon Bölümü
(Emekli Profesör)

16 Nisan 2005

DİVRİĞİ ŞAHİNŞAH CAMİİ (KALE CAMİİ) RESTORASYON RAPORU

1. MEVCUT DURUM

1.1 Tarihi özellikleri, konumu, mevcut durumu:

Divriği kalesi, günümüzdeki Divriği şehrinin kuzeyinde, Çaltı ırmağının kenarındaki kayalığın üzerinde kurulmuştur. Kalenin inşa tarihi bilinmemektedir. Kalenin VII. Yüzyılda yapıldığı IX. Yüzyılda, Pavlikyanlar tarafından asıl halini aldığı belirtilmektedir. Bizans ile Müslümanlar arasındaki tampon bölge durumundaki Divriği Kalesi X. Yüzyılda Bizans Devleti ve 1066'da da Büyük Selçuklu Emiri Gümüşteğın tarafından tamir edilmiştir. 1071 den sonra bölge Mengücekoğulları'na verilmiştir. 1142'de Mengücekoğulları'nın bir kolu olan I. Süleyman Şah'ın yönetimine girmiştir. Kale bu tarihten sonra yeniden inşa edilmiştir. Kayalık üzerine kurulan kale yuvarlak şekildedir. İç kale ve dış kale bölümlerinden oluşmakta ve bugünkü haliyle Mengücekoğulları eseridir. İç kalede cami ve sarnıç, dış kalede ise pek çok yapı olmasına karşın tespit etmek mümkün görünmemektedir. Cami iç kalenin doğu tarafında, Çaltı ırmağına bakan uçurumun kenarında inşa edilmiştir (Res.4b).

576 (1180-1181) yıllarında Mengücek'liler tarafından yapılan ilk camii olup Türk yapılaşma sürecinden günümüze erişen en eski yapılardandır (Res. 1). Divriği kalesi üzerinde Çaltı Vadisi'nin uçurumunun kenarında yer alan yapının Şahınşah bin Süleyman bin Emir İshak tarafından Meragalı üstad Hasan'a yaptırıldığı, kuzey yönünde asil ibadet alanına girişi sağlayan kapı lentosunun üzerindeki kitabesinde belirtilmektedir (Res.11).

XVIII. yüzyılın sonuna kadar ibadete açık bulunan caminin 1798'den sonra minberi Cedit Paşa Camii'ne taşınmış, bu cami de 1949 yılında hapisane olunca askerler tarafından minber sökülerek ısınmak için yakılmıştır. Divriği Kale Camii günümüzde terk edilmiş ve hatta hayvanların ahır olarak da kullanılmış metruk bir yapıdır.

Caminin üç adet kitabesi bulunmaktadır. İkiisi cümle kapısında (Resim 11,15-22) diğeri minberde yer almaktadır. Taç kapının en üstünde yer alan Kitabenin okunuşu ve anlamı şöyledir;(Boran, 2001)

"Ebu'l-Muzaffer Şahinşah bin Süleyman bin Melik İshak Hüsam Emirü'l –mü'minin fi sene sitte ve seb'ine ve hamsemie."

"Bu mübarek mescidin yapımını, müminlerin emiri Melik İshak Hüsam oğlu Süleyman oğlu emir, en güçlü komutan, çok büyük (insan), dünyanın ve dinin kılıcı Ebu'l-Muzaffer Şahin-şah 576 senesinde emretti."

Giriş kapısının üzerindeki örgülü kufi kitabede usta ismi bulunmaktadır (Res.11).

"El-Mi'mar el-Üstad Hasan b. Pirüz el-Meragi"

"Meragalı Piruz oğlu Mimar Üstad Hasan"

Sivas müzesinde bulunan ve kitabesiyle bir kısmı günümüze kadar ulaşabilmiş minberdeki celi sülüs kitabede Şahinşah b. Süleyman Hüsam emirul mü'minin ismi geçmektedir.

1.2 Mekansal Özellikler:

Yapının planı diğer cami planlarından farklıdır. Cami, 14,82 m x 20,13 m ölçülerinde, kuzey-güney doğrultusunda derinlemesine bir plana sahiptir (Res.3). Yapının minaresi olmayıp, kuzeybatı tarafta hünkar mahfiline çıkış için merdivenli bir bölüm bulunmaktadır (Res. 2).

Mihrap duvarına dik üç sahından orta sahin, diğer iki yan sahindan daha geniş tutulmuştur ve üstleri tonoz örtülüdür. İçerdeki altı ayak, kare planda yükselmekte; sade, ensiz az taşıntılı, değişik işlenişte başlıklarla kemerlere açılmaktadırlar. Yapının kuzey tarafında, cepheden dışa taşıntılı taç kapısı bulunmaktadır. Anadolu'daki taç kapı düzenlemesinin ilk örneğidir.

Şah mahfili çıkış kalıntısı Kaidesinde, (Resim 9) burma bir çerçeve ile başlayan mukarnaslarla bezeli derin bir niş ve bunun üstünde, mukarnaslı bir korniş, daha üstte ise iki sıra halinde geometrik rumiler vardır. Bunu zikzaklı bir taşıntı ile deniz kabuğu oygulu parçalar tamamlamaktadır. Şah mahfili çıkış kalıntısı cami ile bir geniş açı yapacak şekilde çarpık olup yukardan aşağıya dar bir alan yine geometrik rumilerle doldurulmuştur (Resim 2). Minaresi hakkında bilgiye sahip değiliz. Divriği Kale Camii'nde son cemaat yeri bulunmamaktadır.

Caminin kuzeyindeki anıtsal taş kapıdaki üç basamaklı tek kapıdan içeri girilmektedir (Resim 7-10). Giriş kapısı içten dikdörtgen görünüşlü ve basık kemerli bir alınlığa sahiptir (Resim 40, 84). Alınlığın altındaki bölümler yıkık durumdadır.

Yapının içi üçerden altı ayakla üç sahına ayrılmış, yan sahinlar kubbe, orta sahin beşik tonozla örtülüdür (Res. 135-138). Yan sahinlar dörderden sekiz kubbe ile örtülüdür. (Res. 127-134) Kubbeye geçişler pandantiflerle sağlanmıştır. Üç sahinli iç mekan, sivri kemerle birbirine bağlanmıştır. Sahinlerin arasındaki ayaklar paye şeklinde düzenlenmiştir (Res. 30). Mihrap, kible duvarının ortasında, giriş ekseninde, orta sahında bulunmaktadır.

1.3 Yapının Tanıtılması (Yapısal özellikler ve Yapıda oluşan deformasyonlar)

Cami'nin strüktürü "Yığma Taş Yapı" olarak tanımlanabilir. Kubbe ve tonozlarla dış duvarların büyük bir kısmında çay taşı-moloz taş kullanılmıştır. Caminin beden duvar köşeleri, pencere söveleri ve kapı panosunun tümü kesme taş örgülüdür. Duvar kalınlıkları 90-115 cm. arasında değişmektedir. Yapının planı derinlemesine 14,82m x 20,13m ebatlarındadır. Resim 121'de görüldüğü gibi, doğu-batı yönündeki üç köprü-kiriş, kuzey-güney yönündeki dört köprü-kirişi kesmektedir (Res. 27a). Böylece boşun oniki bölüme ayrılmıştır. Bölümler altı ayak üzerine oturan ve dış duvarlara kadar inen kemerlerle ayrılmış durumdadır. İki uzun köprü-kirişin ayırdığı sekiz bölüm, kubbelerle; merkezi sahinin dört bölümü de beşik tonozlarla örtülüdür. Kubbe ve tonozlarla dış duvarların büyük kısmında çay taşı kullanılmıştır. Yapının köşeleri, pencere söveleri ve kapı panosunun tamamı ile kemerler ve kemer ayakları ise kesme taş örgülüdür. İçerideki altı kolon, derinlemesine planda yükselmekte; sade, ensiz az taşıntılı, değişik işlenişte başlıklarla kemerlere ve beşik tonozlara açılmaktadır. Dış duvarlar da horasan harcı ile sivama derz yapılmıştır. Yapının üstü/damı toprak örtülüdür ve yağmur sularının akması için yapının uzun iki kenarına eğim verilmiştir.

Kemerler ve kemer ayakları bugün örülmüş kadar sağlam görünüşlü olmakla birlikte, duvarların yük alan noktalarında, mihrap cephesinde ve kimi kubbe ve tonozlarda önemli çatlamalar vardır. Beden duvarlarında, kubbelerde ve tonoz da mevcut olan çatlaklar (tehlike arz eden çatlaklar) 2003-2004 ve 2005 yıllarında

periyodik olarak gözlemlenmiştir. Farklı derinliklerdeki ve yönlerdeki çatlakların büyümediği, statik olduğu görülmüştür.

Yapı duvarlarının zeminle ilişkisini kuran temel sistemi incelenmiş, tamamı kayaya ve kısmen de boşaltma kemerlerine oturduğu tespit edilmiştir. Yapının güneydoğu ucunda güney ve doğu duvarlarında iki adet boşaltma kemeri mevcuttur. Diğer duvarların temelleri kayaya oturmaktadır.

Yapılan gözlem ve incelemelerde mevcut kayalarda herhangi bir bozulma ve erime belirlenmemiştir.

Kemerlerdeki çökmeler, kubbelerdeki çatlaklar, sökülmüş /yıkılmış olan duvar bölümlerinin yanında yer yer harç ve taş bozulmalarının neden olduğu oturmaların sonucudur. (Güney-mihrap duvarındaki açılmalar ve çatlaklar).

Uzun zamandır kullanılmayan camiinin zemini hayvan pisliklerinden dolayı yükselmiştir. Yapının batı cephesindeki merdivenlerle hünkar mahfiline çıkılan bölüm şimdi yıkılmış durumdadır.

1.3.1 Doğu görünüşü;

Doğu cephesi Çaltı vadisine bakan kayaların üzerine oturtulmuştur. Bu cephede diğer cepheler gibi çay taşı ve moloz taştan örülmüştür. Kenarlar kesme taşlarla bitirilmiştir. Derzler kaba sıvayla kapatılmıştır. Saçak kotundaki taşlar bütün cephelerde büyük ölçüde hasar görmüş olduğu için silme veya çörten kalıntısına rastlanılmamıştır.

Bu cephenin güney ucundaki yuvarlak kemerli iki pencereden kuzey yönündeki pencere, alt tarafta kayalıklara basan boşaltma kemerine oturtulmuştur (Res. 5,6,6a). Bu pencerelerde çeşitli deformasyonlar meydana gelmiştir. (Res. 34-35) Her iki pencere arasında kalan duvar parçasına yakın zamanda beton sıvayla müdahaleler yapıldığı görülmektedir (Res.6a). Pencerenin etrafı düzgün kesme taştan yapılarak vurgulanmıştır. Üstte ikisi ortada mazgal, diğeri de cephenin kuzey ucunda olmak üzere dikdörtgen pencereler mevcuttur (Res. 5). Cephenin kuzey ucundaki pencere iç mekanda şah mahfilini aydınlatmaktadır (Resim 41).

Yine cephenin kuzey ucunda kayaya oturtulan duvarın köşe taşı sökülmiş ve zaman içinde bu kısım boşaltılmıştır tehlike arz etmektedir (Resim 8).

Yinede caminin bu cephesi özgün yapısıyla günümüze ulaşabilmiş en az hasarlı cephesidir.

1.3.2 Batı görünüşü;

Batı cephesi Divriği ilçesinden ve kaleden algılanan cephesidir. Hünkar mahfiline bakan giriş kapısı ve üç adet mazgal pencere bu cephededir. Hünkar mahfili giriş kapısında kenar silmeleri üzerinde çeşitli deformasyonlar vardır. Cephede sivri kemerli içte ise yuvarlak kemerlidir (Res. 31). Bu cephede oldukça fazla deformasyon görülmektedir. Cephenin mihrap duvarına yakın bölümünde, silme hizasından başlayıp zemine kadar uzayan ve pencereden geçen ciddi bir açılma görülmektedir.

Batı cephesinin alt kısmında pencere açılmamış, üstte dikdörtgen şeklindeki mazgal pencereler görülmektedir. Kuzey köşesindeki ekte, cepheye bakan tarafta çok gelişmiş bir bordür bulunmaktadır. Duvar ve yapım tekniği bakımından aynı dönem olduğu anlaşılmaktadır (Res. 2). Buranın yan taraflardaki merdivenlerle çıkılan bir minare olduğu belirtilmektedir. Minare olması için gövdesinin daha kalın olması gerekmektedir. Ayrıca iç mekanda da minare olduğunu gösteren izlerin olması lazımdır. Bunun cephesi geometrik örgü kuşağı dolaşmaktadır. İç tarafta da sivri kemer altında, üç kademeli mukarnas tepelikli bir niş bulunmaktadır. Cephede sivri kemerin üzerinde palmet ve rumi dizisinden sonra ikili mukarnas kuşak yer almaktadır. Bu kuşağın üzerinde sekizgen ve altı kollu yıldız motiflerinin üzeri mukarnasla nihayetlenmektedir (Res. 9-9a-9b). Kuzey tarafında ise, köşedeki burmalı sütunceden sonra ortada sekiz kollu yıldızlar ve ortalarında gülbezlekler bulunmaktadır (Res. 2). Şah mahfili olarak düşünülen bu bölüm, mimarın "Baş mimar"lığına hak kazandığını kanıtlar niteliktedir.

1.3.3 Kuzey görünüşü;

Yapının kuzey tarafında, cepheden dışa taşınmış taç kapısı bulunmaktadır (Resim 7a-7b).

Kapı panosu (Res.7) Camii'nin damına kadar yükselen ve cepheden 0.95m lik taşıntı veren zarif ve göz alıcı bir dikdörtgendir. Bu kapı büyük bir süslemeye sahip ilk Anadolu taç kapısı sayılmaktadır. Sonraki dönemlerde, Selçuklu taç kapılarında görülen mukarnaslı kapılara karşın, Kale camii kapısı, dikdörtgen çerçeveli, tuğla ile örülmüş gibi algılanan taç üzerine yazılmış, en güzel ve nadir Anadolu'daki ilk örnektir. Ayrıca, kavsara çevre kemeri köşelikleri bezemesi arasına yerleştirilmiş sırlı malzemenin ilk kez değerlendirilişi bakımından da önemlidir. Dışa taşıntılı kapının en dış çerçevesi üç yanı dolaşmakta ve dışa taşıntılı şekildedir. Bu çerçevede cephenin sol üst tarafındaki ve her iki yandaki taşlar sökülmüş durumdadır. İkinci çerçeve dar tutularak cepheyi dolaşmakta olup, yüzeyi süslemesizdir. Yer yer bozulmalar mevcuttur. Üçüncü çerçevede yüzeyel süslemeler tek tek kare taşların kendi içlerine kapalı ve devam ediyor izlenimi verilmiştir. İçlerinde birbirleriyle dört yönlü kesişen çizgilerle oluşmuş geometrik motifler görülmektedir. (Res.14) Bu çerçeve içbükey kavisli şekilde düzenlenmiştir. Bu taşlarda yer yer yosunlaşma ve çatlaklar görülmektedir. En içte boş bırakılan bir çerçeveden sonra, zemine kadar inen sivri kemerler köşelerden sütüncelere oturmaktadır (Res. 23). Kemerin birinci kademesi boş bırakılmış, ikinci kadememin yüzeyinde ters ve düz "Y" motifleriyle oluşturulmuş çizgisel süsleme görülmektedir (Res. 13). İçteki sütünce üstüne oturan kemer taşları, tuğla ebatlarında kesişerek (dikine ve enine), zikzaklarla geometrik süslemeler meydana getirmiştir (Res. 23).

Sivri kemerin üstünde iki satır halindeki çiçekli kufi hattıyla yazılmış inşa kitabesi yer almaktadır (Res.15-22). Üçgen biçimindeki köşeliklerindeki dolgularda tuğlalar çeşitli yönlerde doğru düz hatlar teşkil edecek şekilde yerleştirilerek kesişen altıgenler meydana getirmiştir. Bunların içlerinde altıgenlerin köşelerine ve aynı zamanda meydana çıkan boşlukların merkezini teşkil eden küçük altıgen aralıklara firuze renkli çinili parçalar yerleştirilmiştir. Bu sırlı kısımların, çini ve sırlı tuğladan kesilmeyip, seramik parçaların kullanılmasıyla yapılmış olan firuze çinilerden yer yer görülmektedir (Res. 24). Büyük bir kısmı sökülmüştür bir iki tanesi mevcuttur ve resimlenmiştir.

Sivri kemer alınlığı sekiz kollu yıldız ve sekizgenlerden oluşan geometrik kompozisyonla doldurulmuştur (Res.23). İki yandan sütüncelerle sınırlandırılmış düz atkı taşlı kapı, üç yandan çerçeveye kuşatılmıştır. En dıştaki iki yüzeyel dış sırası, ikinci ve üçüncüsünde kıvrık dal ve rumilerden gelişen motiflerle süslenmiş

üçlü bir çerçeve içine alınmıştır (Res.25). Ayrıca lentonun üzerinde çiçekli kufi hattıyla usta kitabesi bulunmaktadır (Res. 11).

İki yandaki sütunceler çokgen gövdeli ve üzerinde meandır motifler bulunmaktadır (Res. 25). Gövde kırmızı taştan yapılmıştır. Kapının sağ yanındaki sütunce ve alt başlığı yerinden sökülüştür. Küp biçimindeki kaideler, çokgen geçişte iki yüzeyli pahlar kullanılarak sağlanmıştır. Dışa bakan kaidelerde sekiz kollu birer yıldız ve üstte de birer gülbezek rozet yerleştirilmiştir. Başlıklar köşelerden birer mukarnaslı hücreli, başlığın yüzeyinde çizgisel üslupta, rumi motifleri ile Samarra C üslubunu hatırlatan eğri kesim tekniği görülmektedir. Tablalar iç bükey kavisli olup, yüzeylerinde örgülü rumilerle bezenmiştir (Res. 25-26). Giriş kapısının önündeki üç sıra taş merdiven sökülüştür. Mevcut izlerden bu anlaşılabilir.

Yine cephenin doğu ucunda kayaya oturan köşe taşları düşmüş ve duvarın altı boşalmıştır. Yerinde yapılan gözlem ve incelemelerde taç kapının üstten su alarak taşların bozulduğu saptanmıştır (Res.7a-7b) Saçak kotunda taşlar dökülmüş durumdadır (Res.143). Taş örgü tekniği özgün haliyle günümüze kadar ulaşmış durumdadır.

1.3.4 Güney görünüşü (Mihrap Cephesi);

Mihrap nişinin bulunduğu bu cephe, yapının en çok deformasyon görülen cephesidir. Bu cephede duvar mihrap hizasından dıştan, yatayda (dış sıra) sökülüştür. Bu sökülme neticesinde mihrap duvarı dışa doğru açılmıştır. Bu açılma köşelerde ve kemerlerin duvarla birleşme noktalarında yaklaşık 10-15 cm civarındadır. Bunun doğal sonucu olarak iç mekanda mihrap duvarına oturan tonoz, kubbe ve kemerlerde açılmalar ve çatlaklar oluşmuş kilit taşlarında düşmeler saptanmıştır (Res.35, 38).

Cephede siva çatlaklarının taş düşmelerinin yanı sıra çok ciddi açılmalar görülmektedir (Res.4). Mihrap nişi sökülüştür. Güney cephede pencere açılmamış, mihrab çıkıntısı da bulunmamaktadır. Mihrap nişi günümüzde kısmen yıkılmış bir haldedir (Res. 4-4a-4b). Cephenin doğu kenarında duvarın yüklerini kayaya aktaran boşaltma kemeri mevcuttur. Buda yapıldığı dönemden günümüze kadar gelen süreç de duvarın temelinden kaynaklanan zemin probleminin olabileceği kanaatini uyandırmaktadır. Cephenin sol ve sağ tarafında çatı

seviyesinden başlayan ve zemine kadar devam eden açılma gözlenmektedir. Bu aralıktaki güney duvan aynı zamanda dışa doğru açılmıştır. Yine saçak kotu hizasındaki taşlar ve örgü tamamen sökülüştür. Toprak örtü ve dolgu görülmektedir. Cephe duvarlarında ve tonozlarda bazı taşların süngerimsi bir görünüm aldığı görülmektedir.

1.3.5 İç yapı;

Caminin kuzeyindeki anıtsal taç kapıdaki üç basamaklı tek kapıdan içeri girilmektedir. Giriş kapısı, içten dikdörtgen görünüşlü ve basık kemerli bir alınlığa sahiptir. Alınlığın altındaki bölümler yıkık durumdadır (Res.40).

İç mekanın duvarları sıvanmıştır ve büyük bir kısmı kesme taşla kaplanmıştır. Yapının içi üçerden altı ayakla üç sahına ayrılmış, yan sahinler kubbe, orta sahin beşik tonozla örtülmüştür. Yan sahinler dörderden sekiz kubbe ile örtülüdür. Kubbeye geçişler pandantiflerle sağlanmıştır. Üç sahanlı iç mekan, sivri kemerle birbirine bağlanmıştır. Sahinlerin arasındaki ayaklar paye şeklinde düzenlenmiştir.

Payeler kare gövdeli olarak düzgün kesme taşlardan yapılmış olup, payelerin başlıkları değişik motiflerle bezenmiştir. Doğu sahindaki kuzeyden birinci paye başlığında (A6 Ayağı) başlıklarında palmet ve lotus süslemeleri (Res.86-89) yer almaktadır (Res. 82, 83, 84, 85). İkinci paye (A5 Ayağı) başlıklarının köşelerinde kabartmalar mevcuttur (Res 74, 75, 76, 77), içlerinde de rumi üçgenler bulunmaktadır (Res. 78-81). Üçüncü paye (A4 Ayağı) başlığının kuzey, güney ve doğu cephelerinde köşelerde kabartmalar mevcuttur (Res. 66-69). Batı cephesinde de başlığın köşelerinde kabartmalar ve bu kabartmaların arası da kalp şeklinde süslenmiştir (Res. 70).

Batı sahininin kuzeyden birinci paye başlığında (A3 Ayağı) kuzey, güney, doğu ve batı yönlerinin köşelerinde kabartmalar, içlerinde de kıvrık dal ve lotuslar görülmektedir (Res. 58-61-65). İkinci paye de ise (A2 Ayağı) yine köşelerde kabartmalar ve bu kabartmaların arasında ise yatay sekizler bulunmaktadır (Res. 50-53-57). Üçüncü paye başlığı ise (A1 Ayağı) birbirini takip eden rumilerle süslenmiştir (Res. 42-45-49).

Kuzey duvarında, ortada giriş kapısı ve üst bölümde dikdörtgen şeklindeki niş bulunmaktadır (Res. 40). Yine bu duvar üzerinde, şah mahfili döşemesinin her üç yönde devam eden izleri mevcuttur (Resim 39-41). **A6** ve **A3** ayaklarının başlıkları hizasında şah mahfili döşemesinin taşıyıcı ahşap kirişlerinin yuvaları (kare kesitli) mevcuttur.

Doğu duvarının güneye yakın yerinde yuvarlak kemerli iki pencere görülmektedir (Res. 35). Üstte de iki adet mazgal pencere, birde şah mahfili tarafında üstte dikdörtgen pencere harimi aydınlatmaktadır.

Batı duvarında da üstte üç adet mazgal pencere mevcuttur. Güney uçtaki mazgal pencerenin içten kapatıldığı görülmektedir. İç mekanın duvarları sıvanmıştır. Zeminde kaya ve toprak dolgu üzerine horasan harcı serilmiştir.

Mihrap, kible duvarının ortasında, giriş ekseninde, orta sahında bulunmaktadır. (Res. 27b) Duvarı oluşturan düzgün kesme taş malzeme, mihrapta da devam etmektedir. Mihrap hücresinin derinliği duvar kalınlığı içinde kalmakta, dışa çıkıntı yapmamaktadır.

Tepelik, 38 cm yükseklikte tek parçalıdır. Köşelerde, kenar bordürünün iç kenarlarından başlayan diyagonal hatlar küçük dairelerle nihayetlendir. Tepeliğin ortasında iç içe iki daireden meydana gelen süsleme yer alır. Dikdörtgen görünüşlü mihrabi dışa taşıntılı, düz yüzeyli bir bordür dolaşmaktadır. Çerçeve ve kenar bordürleri; 450 cm yükseklikte, 250 cm genişlikteki dikdörtgen çerçeveyi 25 cm. genişlikte düz silmeli tek bir bordür dolaşmaktadır.

Yarım daire planlı mihrap nişi, köşeliklerin teşkil ettiği geniş bir yüzey içine yerleştirilmiş, köşelerden burmalı sütuncelerle sınırlandırılmıştır. (Res. 37) Halen bu kısımda hem taş kaplama hem de duvarın moloz dolgusu kısmen yıkılmıştır. Hücrenin kenarlarında yer alan sütunceler nişin köşelerine yarı yarıya gömülmüştür. Silindirik gövdeleri burmalıdır, kaide ve başlık yoktur.

Yarım kubbeli kavsara, dıştan oluk ve kaval silmelerle sınırlandırılmış ve sivri kemerle kuşatılmıştır (Resim 37a). Kavsaranın içerisi yekpare taşa oyulmuş üç sıra mukarnasla doldurulmuştur. Her sıraya sivri nihayetlenen yüzeyel dilimler dizilmiştir. Tek bir yüzeyden ibaret kavsara köşeliklerine üç tane kabara

yerleştirilmiştir. Ayrıca sivri kemerin hemen üzerinde rozet şeklinde bir kandil bulunmaktadır.

A1 ayağında ki taşlarda her yönde yer yer kırılmalar görülmektedir (Res. 42,43,44, 45). Ayağın batı ve güney cephelerinde yer yer taşlar çıkarılmış durumdadır. **A2** ayağı sağlam ve günümüze kadar korunmuş durumdadır. Taşların üzerinde boyama, yazılar ve yüzeysel kazımalar görülmektedir (Res. 50, 51, 52, 53).

A3 ayağının batı cephesinde paye başlığına yakın yerde şah mahfili taşıyıcısının (ahşap) yerleştirildiği köşe noktaları oyulmuş durumdadır. Doğu kenarında köşelerde kırılmalar mevcuttur (Res. 58, 59, 60, 61).

A4 ayağının da batı kenarında taşların köşeleri kırılmış durumdadır. Özellikle ayağın doğu yönündeki taşlar kırılmış veya sökülüştür (Res. 66, 67, 68, 69).

A5 ayağında da diğer ayaklarda olduğu gibi köşelerinde kırıklar mevcuttur, ayağın batı-doğu yönünde zeminden 3. sırada ortadaki taş çıkarılarak boşaltılmış durumdadır (Res. 74, 75, 76, 77).

A6 ayağında taşıyıcının her yönünde köşelerinde kırıklar bulunmaktadır. Paye başlığı altında batı ve kuzey yönlerinde ahşap döşemenin taşıyıcı yerleri mevcuttur (Res. 82, 83, 84, 85).

Mihrap duvarındaki güney yönünde olan açılmalardan ve yıkılmalardan dolayı zeminden tonozların ve kubbelerin seviyesine kadar çatlaklar oluşmuştur. Bu açılmalar özellikle güney-kuzey yönünde konumlanan taşıyıcı **KK1** ve **KK3** kemerlerinde de açılmalara sebep olmuştur. **KK1** kemerinde her iki yönden de görüleceği gibi kilit taşlarında açılmalar ve düşmeler görülmektedir (Res. 90, 91, 92). Kemerin güney duvarıyla birleşiminde de ciddi açılmalar çatlaklar oluşmuştur. K1 kubbesine kadar uzanan çatlaklar mevcuttur (Res. 127). Kemerlerde çökme görülmektedir. Çökmenin ne zaman olduğu ise belirlenememiştir.

KK2 kemerinde de kilit taşından başlayıp kubbeye doğru uzayan çatlaklar mevcuttur. Kilit taşı oynamış ve kemer deformasyona uğramıştır (Res. 93). **KK3** kemeri özgün halini korumuştur deformasyon veya çatlak mevcut değildir (Res. 95, 96).

K2 ve **K3** kubbelerini taşıyan **KK4** kemerinin güney ve kuzey yönlerinden de açıkça görüleceği gibi kilit taşı, açılmalardan ve oynamadan dolayı 8cm-6cm civarında açıklığa doğru sarkmıştır-kaymıştır (Bkz resim; 97-98). Kilit taşından başlayarak kubbelere doğru devam eden çatlaklar mevcuttur. **A2** ve **A3** ayakları arasındaki **KK5** kemeri özgün halini korumuştur (Res. 99-100). **A3** ayağı ile batı duvarı arasındaki açıklığı geçen **KK6** kemerinde de kemerin üst noktalarında kilit taşı civarında çatlaklar ve kilit taşında oynamadan dolayı deformasyon mevcuttur (Res. 101, 102,103).

KK7 kemerinin de kilit taşında oynama kubbe içi sıvalarında su almadan dolayı dökülmeler mevcuttur (Res. 104, 105).

KK8 Kemeri acil önlem alınması gereken bir kemerdur (Res. 106, 107). **A4** ayağıyla mihrap duvarı arasındaki açıklığı geçen, planda Çaltı Vadisi tarafındaki kemerdur. Mihrap-Güney duvarındaki dıştaki sökülmeler ve deformasyonlardan cephe duvarı dışı doğru açılmıştır. Bu açılma **KK1** kemerinde olduğu gibi **KK8** kemerinde de açılmalara dolayısıyla kaymalara ve deformasyona sebep olmuştur. Kemerin kilit taşı hizasındaki taşları kaymıştır. Mihrap duvarı bağlantısında ciddi deformasyon ve kayma mevcuttur. Bu noktadan başlayarak kubbeye doğru devam eden çatlaklar mevcuttur. Kemer başlangıcındaki taşlarda hasarlar mevcuttur. Çatlakların yukarı doğru giderek açılması, cephe duvarlarındaki dışarı doğru oluşmuş olan hareketlenmenin de bir habercisi olmaktadır. Bu hareketlenmede, mihrap duvarının dıştan yıkılarak boşaltılması ve zemindeki oturmalar etkili olmaktadır.

A4 ayağı ile Doğu cephesi arasındaki açıklığı geçen **KK9** kemerinde de Kilit taşından başlayarak yukarı-kubbeye doğru devam eden ve yine yukarıya doğru açılan çatlaklar mevcuttur (Res. 108, 109, 110).

KK10 kemerinde siva dökülmeleri ve yüzeysel çatlaklar mevcuttur. Kemer özgün halini korumuştur (Res. 111, 112).

KK11 kemeri, **A5** ayağı ile doğu cephesi arasındaki açıklığı geçen kemerdur. Kemerin, cephe duvarıyla birleştiği bölgede yine yukarıya doğru genişleyerek

devam eden açılmalar mevcuttur. Kilit taşında hareketten dolayı kaymalar oluşmuştur. (Res. 113, 114).

KK12 kemeri özgün halini korumuştur (Res. 115, 116). **KK13** kemerinde kilit taşında kayma mevcuttur (Res. 117, 118). **KK14** Kemerinde de kemer kilit taşında kayma oluşmuştur. Kilit taşında 2-3 cm sarkma mevcuttur (Res. 119, 120).

Tonozları taşıyan kemerlerde de yapılan ölçüm ve incelemelerde; **TK1** Kemerinin özgün halini korumaktadır. Su almadan dolayı taşlarda yer yer lekeler oluşmuştur (Res. 121, 122). **TK2** kemeri de özgün halini korumaktadır (Res. 123, 124).

TK3 kemeri diğer tonoz kemerlerinden farklı olarak inşa edilmiştir. Kemer taşları birbirlerine her iki yönden kenetlerle geçmektedir. Bu kenetler kemerin kuzey yönünden ve kemer içinden görülmektedir (Res. 125, 126).

Kubbelerde yapılan ölçüm ve incelemelerde: **K1** kubbesinde **KK1** kemerinden başlayarak kubbeye kadar devam eden çatlaklar ve açılmalar mevcuttur (Res. 127). Kubbe içinin sıvası, su almadan dolayı tamamıyla dökülmüştür. Caminin batı duvarından başlayarak kubbenin orta noktasına kadar uzanan çatlaklar mevcuttur. Kubbe moloz taşlar ve çay taşı kullanılarak oluşturulmuştur. Kubbede yer yer taş sökülmesi ve düşmeler görülmektedir. Bu deformasyonların tamamında mihrap cephesindeki dışa doğru kayma ve açılma etkili olmuştur. Kubbenin güney kısmında çok ciddi bir açılma mevcuttur.

K2 kubbesinde her hangi bir açılma ve çatlak görülmemektedir. Kubbe içi kaba sıvası dökülmüştür (Res. 128).

K3 Diğer kubbelerde olduğu gibi bu kubbede de horasan sıva dökülmüştür. Kubbenin güneyinden kubbe merkezine kadar uzanan açılmalar görülmektedir (Res. 129).

K4 kubbesinde de iç sıvalar dökülmüştür. İnce çatlaklar mevcuttur (Res. 130).

K5 Ciddi çatlakların olduğu bir kubbedir. İç sıvaları dökülmüştür. Kubbenin güney kenarından (mihrap cephesinden) başlayarak kubbe merkezine kadar devam eden iki farklı çatlak görülmektedir. Ayrıca **KK9** kemerinden başlayarak kubbenin orta noktasına kadar devam eden bir diğer çatlakta mevcuttur (Res. 131). **K6**

Kubbesinde siva dökülmeleri görülmektedir. Doğu duvarından yukarı doğru çıkan çatlaklar mevcuttur (Res. 132). **K7** ve **K8** kubbelerinde de iç sıvalar tamamen dökülmüştür (Res. 133, 134).

Tonozlarda yapılan ölçme ve incelemelerde; **T1** tonozunda taşlarda sökülme (düşme) ve deformasyonlar oluşmuştur (Res. 139, 142, 144). İç yüzeyinde su almadan dolayı sıvalar dökülmüştür. Mihrap duvarıyla birleşim noktalarında ciddi açılmalar mevcuttur (Res. 135). **T2** ve **T3** tonozlarında da iç sıvalar tamamen dökülmüştür (Res. 136, 137). Tonozların orta noktalarında kare planlı havalandırma amaçlı olduğunu düşündüğümüz bacalar düzenlenmiştir. Havalandırma amaçlı konulan bu bacalar kapatılmıştır. **T4** tonozunda da sıvalar tamamıyla dökülmüştür. Yüzeysel çatlaklar mevcuttur (Res. 138).

Rölöve ölçümleri sırasında **T1** tonozundaki açılmış ve yıkılmış olan bölgeden tonozun **ekstradosları** belirlenebilmiştir. Moloz taşla örülmüş tonozun kalınlığı yaklaşık 30 cm civarında tespit edilmiştir. Bu kalınlığın kubbelerde de yaklaşık aynı boyutlarda olduğu tespit edilmiştir.

Minberinin ise abanoz ağacından, künde kari tekniğinde yapılmış olduğu çeşitli kaynaklarda belirtilmektedir. Yapı büyük olasılıkla 1798'den sonra terk edilmiştir. Bu tarihten sonra ahşap minber Cedit Paşa Camii'ne nakledilmiştir. Günümüze ulaşan parçaları Sivas müzesinde sergilenmektedir.

1.3.6 Üst Örtü;

Örtü sistemi, içteki yan sahinler kubbe ile orta sahin ise tonoz ile örtülmüştür. Dıştan örtü sistemleri belli edilmemiş, kar ve yağmur sularının kolay akması için doğu-batı yönlerine iki taraflı bir meyil verilmiştir.

Kuzey güney ve batı duvarlarındaki yatayda süreklilik gösteren yaklaşık kalınlığı 8 cm olan duvardan 10 cm'lik çıkıntı yapan (saçak kornişine benzer) silme taş bordür izleri ve yer yer kalıntıları her üç cephede de mevcuttur.

Çörtlenlerin yerleri ve boyutları hakkında bilgi ve iz mevcut değildir. Damın üzeri toprak kaplıdır. Orijinalde nasıl olduğu konusunda herhangi bir bilgi elde edilememiştir (Res. 139, 140, 141).

Yapılan tespit ve analizler sonucunda saptanan bozulmalar şunlardır;

- Yapı örtüsünde (çatıda) deformasyon ve çevre duvarlarında saçak seviyesi altına kadar sökülme ve açılma mevcuttur. Yapı örtüsü toprak olarak kendi haline terk edilmiştir.
- İç ve dış duvarlarda sıvaların dökülmesi ve yer yer çatlak ve açılmalar, dolgularda bozulmalar mevcuttur.
- Tonozlarda, kubbelerde ve kemerlerde açılma ve yapısal deformasyon görülmektedir.
- Güney cephesinde duvar örgüsünün dış sırası, mihrap nişi seviyesine kadar sökülmüş ve yapının bu cephesinde dışa doğru açılma ve deformasyonlar oluşmuştur.
- Giriş cephesinde (taç kapıda) yer yer taşlar sökülmüş, taş işlemlerde çatlaklar ve bozulmalar oluşmuştur.
- Zemin döşemesi hayvan gübreleriyle kapatılmıştır ve zemin kotu yükselmiştir. (Kendi haline terk edilen bu istisna kültür varlığımız büyük baş hayvan barınağı olarak kullanılmıştır)

Rölövenin hazırlanmasında ölçümlerin olabildiğince hassas alınabilmesi için düşey ve yatay ölçümlerin tümü total station ile alınmıştır. Taç kapı, paye başlıkları, kitabeler, kemerlerin yarı çapları ve bütün işlemler yerinde alınan ölçülerle ve çizimlerle, fotoğraf ve slaytlar yardımıyla çizilmiştir.

Cephe Taşlarının çizimlerinde yerinde yapılan saptamalar yanında fotoğraflardan ve dijital görüntülerden yararlanılmıştır.

2. YENİDEN KURGULAMA (RESTİTÜSYON)

Bu dönem camilerinde şah mahfilinin ve özellikle küçük boyutlarda minarenin olmadığı Sayın KUBAN tarafından belirtilmektedir (Bkz EK:2).

Yapının özgün durumda da örtüsünün toprak örtü olduğu aynı döneme ait benzer yapılarda da görülmektedir. Kuzey ve güney cephelerinde yapının yapıldığı dönemdeki örtü karakterini vurguladığı düşünülen ve bu cephelerde simetrik olarak eğrisel konumlanan silme taş bordür izleri mevcuttur.

Giriş (kuzey cephesinde) bu izler doğu ve batı cephelerinden yaklaşık +5.06 m kotundan başlayarak giriş cephesinde büyük eksen üzerindeki tonozun eğimine uygun olarak +6.76 m kotuna kadar yükselmektedir (Res. 7).

Bu bordür dizimi doğu ve batı cephelerinde doğrusal, kuzey ve güney cephelerinde de mekanı örten tonozla doğru yükselmekte (Res. 4a, 7) ve tonozun her iki cephedeki alnını yakalayarak devam etmektedir. Bu dönemin benzer yapıları incelendiğinde tonoz ve kubbelerin toprak örtü ile kapatıldığı, çörtlenler düzenlenerek çatı örtüsünün tamamlandığı görülmektedir.

Bu araştırmalar ve bilgiler ışığında; beylikler dönemi restitüsyon projesi önerisinde de görüleceği gibi yapının kuzey güney cepheleri üzerindeki silme taş bordür iz ve kalıntıları dikkate alınarak tonoz sırtından başlayan ve doğu ve batı duvarlarındaki bordür izlerine kadar inen ve bu kottaki çörtlenlere ulaşan bir su eğiminin olacağı mantığıyla tonozdan kubbelere doğru eğimli bir çatı örtüsünün olduğu ve tonozunda her iki tarafında toprak örtülü kubbelerin bu eğimden bağımsız sıralandığı düşünülmüştür. Bu düşünceyle doğu batı duvarları üzerinde kubbelerin arakesitlerin de üçer adet çörtlen olabileceği düşünülmüştür.

Yapıya daha sonraki dönemlerde (Osmanlı) müdahaleler yapılmıştır. Şah mahfilî çıkışı veya küçük bir minare kalıntısı olabileceği düşünülen batı cephesinin kuzey ucundaki kalıntı bu müdahaleye bir örnektir. Çatı formunda da yine bu dönemde değişiklikler yapıldığı düşünülmektedir. Kısa ve uzun kenarlarda devam eden silme taş bordürlerin üzerine (taş boyutundan ve örgü tekniğinden de anlaşılacağı gibi) moloz taştan duvar örülerek saçak kotları yükseltilmiştir.

Kubbelerin ve tonozların iç ve dış kotları birbirlerine yakın olduğundan (kubbe iç kotu +6.45m, tonoz iç kotu +6.55 m) beden duvarları üzerinde yapılan bu yükseltme ile örtü formu iki uzun kenara eğimli düzenlenmiş, tonoz ve kubbeler bu eğim ve yükseltme içinde kalmıştır. İki tarafa eğimli çatı formunun Osmanlı döneminde de toprak örtülü olduğu (Osmanlı Dönemi Restitüsyon Projesi) yazılı kaynaklardan öğrenilmektedir.

Osmanlı Döneminde, yapının restitüsyonunda esas olarak yapının 19. yy. sonundaki durumu dikkate alınmıştır. 19.yy. da caminin hemen hemen şimdiki

özelliklerinin aynen bulunduğunu görüyoruz. Yapı Osmanlı Döneminde onarım ve ilaveler geçirmiştir. Bunları yapının üzerindeki farklı duvar örgülerinden ve şah mahfili veya minare kalıntısı olduğu düşünülen eklerden anlıyoruz.

Caminin net bir biçimde restitüsyonunun yapılabilmesi için toprak örtüsünde ve çevresinde kazılar yapılmalıdır. Ancak restitüsyonu için buradan elde edilecek bilgilerde yeterli değildir. Bu sebeple yapının en son durumu dikkate alınarak restorasyonu yapılmalıdır.

3. RESTORASYON VE YENİDEN İŞLEVLENDİRME ÇALIŞMALARI

Geçmişten günümüze ulaşabilmiş yerleşmeler ve yapılar korunarak, kültürel mirasın bugünkü nesillere aktarımına olanak tanır. Bu kültür varlıklarının yok olması, toplumun geçmişle bağının kopmasına, kültür değerlerinden yoksun yeni çevreler oluşmasına, dolayısıyla kişisizleşmeye yol açarlar. Şahinşah Camii 576 (1180-1181) Mengücekliler tarafından yapılan ilk cami olup Türk yapılaşma sürecinden günümüze erişen Türklerin Anadolu'daki en eski birkaç yapısından teki ve en önemlisidir. İç ve dış yüzeylerinde zamanın etkisini gösteren değişmelerle ve aşınmalarla günümüze ulaşmıştır.

Restorasyonda, caminin günümüze kalmış kısımlarının muhafaza edilmesi esas olarak kabul edilmiştir. Bu kabule uygun olarak batı taraftaki şah mahfili çıkışının kalıntısının dondurulması ve bugünkü haliyle muhafaza edilmesi öngörülmüştür.

Dış duvarlarda, köşelerde mihrap ve taç kapı kenarları kesme taş cidarlar moloz taş örgüdür. Duvarlarda moloz taşla birlikte büyük ölçüde killi kireç taşı kullanıldığı bilinmekle birlikte taç kapıdan cephe duvarlarından ve mihrap nişinden alınan taş ve harç örnekleri Ç.Ü. Müh. Mim. Fak. İnşaat Bölümü Laboratuvarlarında analiz edilmiştir.

Taşlarda, taş kalitesi için yapılmış deneylerde basınç dayanımı 350-400 kg.f/cm² mertebesinde bulunmuştur. Hacimce su emme oranı %1-2 düzeyindedir. Taşların sertliği de 3-3,5 (mohs skalasına göre) düzeyindedir. Kullanılmış olan doğal taş cinsleri killi kireç taşı ve moloz taştır. Bütün örgülerde horasan harcı kullanılmıştır.

Caminin genel strüktür elemanları açısından bazı hasarlara uğradığı görülmektedir. Genellikle iç mekandaki kemerlerinde taşların düşmesi yada çatlaması sonucunda bozulmaların meydana geldiğini görüyoruz. Beden duvarlarındaki bazı taşların arasında açıklıklar meydana gelmiştir. Bağlantılarda gevşemeler olmuştur. Bunların, derz aralarının doldurulması suretiyle yenilenmesi gerekir. Yapının strüktür açısından tehlikeli bulunan çatlakları ve yıkılan bölümleri yapının kendi konstrüksiyonunda olduğu gibi moloz taş ve özgün harca benzeyen bir harçla tamamlanacaktır. Bozulmuş ve aşınmış taşlar yenileri ile değiştirilecektir. Bu yapılırken yeni konulan taşların restorasyon ilkeleri doğrultusunda eskisinden ayırt edilebilir nitelikte olmasına özen gösterilecektir.

Rölöve raporunda değinildiği gibi caminin güney duvarında, **KK1** ve **KK3** kemerlerinde açılmalar ve ciddi çatlaklar gözlenmektedir. Özellikle bu kemerlerin stabilitesinin sağlanması ve daha fazla açılmanın önlenmesi için kemerlerde ve güney cephe duvarında önlemler alınması gerekmektedir.

Mihrap duvarına oturan tonoz ve kubbelerde taşların dökülmesiyle kendini gösteren ve kubbeler boyunca devam eden çatlamlar ve açılmalar vardır. Acil önlemler alınmazsa çökme olabileceği tahmin edilmektedir. Böyle bir çökmeden sonra cami yeniden onarılsa bile, taşları dağılacığından ve zarar göreceğinden orijinalliği önemli ölçüde zedelenecektir. Bu nedenle acil önlem olarak **KK1** ve **KK3** kemerlerinde açıklıkların kalıp ve iskeleye alınarak tonoz ve kubbeler üzerindeki dolgunun boşaltılması işlemine derhal başlanması gerekli görülmektedir.

Ek önlem olarak kemerlerin taşıdığı tonoz ve kubbelerde geçici tahkimat yapılmalıdır. Kubbe ve tonoz taşıyan kemerlerin üstlerinin çatlamların ve ayrılmaların olduğu yere kadar açılarak onarılması gerekli görülmektedir. Dökülen tonoz taşları ise restorasyon projesine uygun boyut ve biçimde yeniden yapılarak yerine konacaktır. Kenar duvarlardaki kesme taşlar onarım başlamadan önce numaralanacak, böylece olası bir yıkımda olabildiğince orijinal taşların kullanımı sağlanacaktır.

Bu onarımda tonozda, kubbelerde ve kemerlerde sağlam taşlar aynı yerlerinde kullanılacak ve hasar gören taşlarında yerine aynı malzemeden aynı ölçü ve biçimde yeniden yapılanları yerleştirilerek, kemerler yerinde düzeltilerek tonoz ve

kubbeler yerinde örülecektir. Tonoz ve kubbe dolgusu yine aynı cins malzemeden yapılacaktır.

Yapılan incelemelerde caminin dış duvarlarının harçlarının korunmuşluk durumunun da oldukça iyi olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda, duvarlarda, mihrap duvarında, dış cephede, taç kapı üzerinde ve yanlarında ve bütün cephelerde, malzeme konservasyonu için lokal olarak sönmüş kireç, beyaz çimento, tuğla tozu ve akrilik reçine emülsiyonundan oluşan enjeksiyon şerbetiyle düşük basınçlı enjeksiyonlar yapılması önerilmekte ve genelde derz dolgusu ve derz onarımları gerekmektedir.

Beşik tonozlu (T1 tonozu) mekanın (Beşik tonozun açıklığı: 4.15m) tonoz sırtındaki çatlaklar ve dökülmelerde; tonoz karnından sökme ve yeniden örme, tonoz sırtında ise epoksi reçinesi enjeksiyonu ve karbon elyaf bantlarla onararak güçlendirilecektir. Yükleri en aza indirmek amacıyla tonoz ve kubbelerin üzerine yapılacak dolguda da asidik ponza, kireç, tuğla tozu karışımı dolgu malzemesi kullanılacaktır. Tonozların ve kubbelerin sırtında görülen boyuna çatlaklar için, taşların çürütülerek alınması ve yerine aslına uygun aynı taştan taş örgüyle dikiş uygulanması önerilmektedir. Çatlaklar boyunca paslanmaz donatı çubuklarıyla dikiş yapılması uygun olacaktır. Cephe duvarlarındaki açılmaları engelleyebilmek için ve bağlayıcı olması açısından duvarlar boyunca çatıda bağlayıcı hatıl önerilmektedir.

Fazla hasarlı ayaklarda, ayaklar askıya alınarak sağlam taşlar aynı yerinde kalacak şekilde, hasar görenleri aynı malzemeden aynı ölçü ve biçimde yapılanları ile çürütülerek değiştirilerek onarılacaktır. Eğer camide köklü bir onarıma gidilmez ise gelecekte yeni hasarların ortaya çıkması kaçınılmazdır.

Kuzey cephedeki, giriş kapısı taş merdivenleri büyük ölçüde taşları alınarak sökülmüş durumdadır. İzlerden ve taş kalıntılarından boyutları belirtenebilmektedir. Benzer taş ve örgüyle aslına uygun olarak tamamlanacaktır. İç mekan girişindeki dört sıra taş merdivende açığa çıkarılacak hasar gören kısımlar onarılacaktır.

Taç kapının üstünde ve yanlarında düşen ve bozulan taşlar da benzer taş ve örgüyle restorasyon projesinde belirtildiği gibi aslına uygun olarak tamamlanacaktır. Taç kapı üzerindeki altıgen ve üçgen formdaki turkuaz mavisi

renkli sırlı kaplamalar aynı renk ve boyutta aslına uygun olarak sökülen yerlere yapıştırılarak tamamlanacaktır.

Dış duvarlarda özellikle mihrap duvarının güney cephesinde yıkılmış ve boşaltılmış olan örgüler ortalama büyüklük ve özgün taş dizimi göz önüne alınarak yine kaba yonu ve moloz taştan aslına uygun olarak örülerek tamamlanacaktır. Mihrap nişinde de yıkılmış olan alan aynı malzeme ve ölçülerde aslına uygun olarak tamamlanacaktır.

Caminin cephe duvarlarına ise olabildiğince müdahale edilmemesi uygun görülmektedir. Batı cephesinde duvar örgüsünün en yüksek noktası +7.30 m olarak ölçülmüştür. Bu kot duvarın bitip çatının başladığı nokta olarak değerlendirilmektedir (Osmanlı Dönemi Restitüsyon Projesi).

Cephe duvarlarında saçak kotunda örgünün silme taşla bitirilmesi ve restorasyon projesinde belirtilen doku ve büyüklükte tamamlanması önerilmiştir. Tüm korunacak duvarlarda derzler açılıp mekanik temizleme yapıldıktan sonra uygun derzleme yapılacaktır. Cami duvarlarında ve üzerinde oluşan bitkiler uzaklaştırılacaktır.

İç mekanda zemindeki çöp ve atıklar temizlenerek zemin açığa çıkarılacaktır. Horasan dolgunun sökülerek zarar gören kısımları tamamlanacaktır. Doğu ve batı yönündeki pencerelerin tamamı ile çatı pencereleri restorasyon projesinde verilen ölçü ve biçimde ahşaptan imal edilecektir. Cami giriş kapısı da dönemine yakın bir türbe kapısından analogi yapılarak önerilmiştir. Çatı örtüsü ve eğimi hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Doğu batı yönündeki çatı eğimi yapı üzerindeki dolguyu ve yükü arttırmamak nedeniyle %5 alınmıştır. Çatı üst örtüsü için iki öneri ve iki farklı detay restorasyon projesinde önerilmektedir.

Birinci öneride Kurşun saçaklı, özel karışimli toprak örtü önerilmektedir. Özel karışım; kil, kireç, kırıntı, kum, balçık karışımıyla %5 eğim verilerek çatı yapılacaktır. Kırıntı elyaf yada kendir olacaktır. Balçık çömlek toprağıdır. Bu karışım da kil ve balçık hamuru oranı daha fazla tutularak aktarılacak, 4-5 gün beklenerek uygulanacaktır. Tonozlar ve kubbeler üzerindeki mevcut toprak bitkilerden arındırılacak asidik ponza, kireç, tuğla tozu karışımı da ilave edilerek dolgu malzemesi sıkıştırılacaktır. Mevcut duvar örgüsü projede belirtilen kotta ve

boyutta ince yonu silme taşla bitirilerek taşların üzerine çatıda 2mm kurşun kaplanacaktır.

İkinci öneride de örtünün dayanıklılığı göz önüne alınarak metal (Bakır) kaplama önerilmiştir. Tonozlar ve kubbeler üzerindeki mevcut toprak bitkilerden arındırılacak asidik ponza, kireç, tuğla tozu karışımı da ilave edilerek dolgu malzemesi sıkıştırılacaktır. Mevcut duvar örgüsü projede belirtilen kotta ve boyutta ince yonu silme taşla bitirilecektir. Çatının tamamı 1 mm lik bakır kaplama ile detayda verildiği şekliyle kapatılabilecektir. Bu konuda Koruma Kurulu üyelerinin önerisi veya tercihi olursa uygulamada yapılabilir. Bunun dışında restorasyon projesindeki çatı çözümleri çok küçük lokalize faklılıklar göstermektedir ve cephe estetiğini etkilememektedir.

İç mekanda, mevcut duvarlar üzerindeki yazılar ve boyalar taşlara zarar vermeden kaldırılacaktır. İç duvarlar, kubbelerin ve tonozların içleri horasan sıvayla sıvanacaktır.

Caminin şah mahfili veya minare olabileceği düşünölen bölümünün rekonstrüksiyonu yapılmamalıdır. Çünkü elde bu bölüm hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. Faraziyye dayalı restorasyon sakıncalıdır. Caminin günümüze kalmış kısımlarının ve Osmanlı döneminde yapılmış olan müdahale ve eklerinin muhafaza edilmesi ve saygı görmesi ilkesi, restorasyondaki temel yaklaşım olmalıdır. Bu doğrultuda Osmanlı Dönemi Restitösyon Projesi esas alınarak restorasyon projesi hazırlanmıştır.

Restorasyon işlemleri tamamlandıktan sonra çevresi ile ilgili birtakım düzenlemelere gidilmesinde fayda görölmektedir. Anıtın yaşamını devam ettirebilmesi kullanılabilirliği ile doğru orantılıdır. Anıt ve kale çevresinde rekreasyon amaçlı düzenlemeler yapılarak işlev kazandırılmalıdır. Projede, kale kapısından camiye kadar uzanan görsel olarak camiye yönlendirici düzenlemeler önerilmektedir. Caminin görüntüsünü engelleyecek ağaç benzeri elemanlara yer verilmemiştir. Cami taç kapısı önünde çıkış merdivenlerinin başlangıcında bir taş kaplama platform önerilmiştir.

Sonuç

Yapının ana taşıyıcı sisteminin ayakta olmasına karşın kemerlerdeki ve güney cephesinde oluşan açılmalar ve çökmeler sadece Divriği için değil tüm Anadolu için bir kültürün, bir dönemin tanıklığını sürdüren caminin kaybolma tehlikesi içinde olduğunu göstermektedir. Cami günümüze ve Divriği için düşünülen genel planlara uygun olarak aslına uygun işlevlendirilerek şehrin sosyal ve kültürel yaşantısı içinde hak ettiği yeri tekrar alacak ve tarihsel sürecine kaldığı yerden devam edecektir.

Divriği, kent tarihinin önemli parçalarından birine kavuşurken, uygulamada geleneksel malzeme ve tekniklere bağlı kalınarak, çağdaş güçlendirme tekniklerinin de kullanılacak olması yapıyı restorasyon tarihi açısından da önemli bir konuma yerleştirecektir.

Yrd. Doç. Dr. Mustafa YEĞİN
Ç.Ü. Mimarlık Bölümü Öğretim Üyesi

Ek 1: Divriği Şahinşah Camii Fotoğraf Albümü

Ek 2: Prof. Dr. Doğan KUBAN 'ın Divriği Şahinşah Camii Restorasyonuna ilişkin gözlemleri

DİVRİĞİ GAZETESİ HABERLERİ

KALE CAMİİ ONARIMI İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER

1 HAZİRAN 2008

1 TEMMUZ 2008

1 AĞUSTOS 2008

1 MAYIS 2009

Divriği gazetesi 1 Haziran 2008

Divriği gazetesi muhabirinin Divriği kale camii onarımı esnasında yaptığı tespitler şunlardır:

1-Kale Camii Restorasyon Projesi Çukurova Üniversitesi Mimarlık Fakültesi öğretim üyesi Divriği'li Yard.Doç.Dr.Mustafa Yeğin tarafından hazırlanıp Kayseri Koruma Kuruluna iki defa sunulmuş kurul üyeleri tarafından projeyi yeterli görmedikleri gerekçesiyle iade edilmiştir.

2- Yeni kurulan Sivas Koruma Kuruluna proje sunulmuş ve onay alınmıştır.

3-İhaleyi Sivas Vakıflar Bölge Müdürlüğü 2007 yılında açmıştır.

4- İhale 840 milyon YTL bedelle Umut Yapı İnşaat firmasına verilmiştir. Haziran 2007 tarihinde onarıma başlanılmış.

5-Umut Yapı firması da onarımı Detay İnşaat isimli başka bir taşeron firmaya yaptırmıştır.

6-Camii 1 Haziran 2008 tarihinde bitirilerek Sivas Vakıflar Bölge Müdürlüğüne teslim edilmiştir.

7-Onarım esnasında yaşları 17-20 civarında 3 kişi çalışıyorlardı.

8-Eserin dış duvarlarının taşlarını taraklı demir çekiçe kazıyorlardı.

9-Caminin içinde kurulu demir iskele ile duvarları alçıyla düzlüyorlardı.

10-Duvarları astarlayıp POLİSAN plastik boya ile boyuyorlardı.

11-İç duvarlarda eski sıvalardan hiç eser kalmamıştı.

12-Duvarlardaki sıvalar sökülüp yerine beton sıva çekilmişti.

13-Çarşı ile kale arasına kurulan teleferik ile kum, çimento, taş, boya gibi malzemeler çekiliyordu.

14-Eserin tavan örtüsünden çıkan 850 yıllık toprak örtü uçurumdan Çaltı Çayına atılmıştı.

Muhabirin Mustafa Yeğin'le yaptığı telefon görüşmesi:

1-Sivas koruma Kurulu kurulmadan önce Kayseri kuruluna yapılan müracaatta projenin yeterli olmadığını belirterek onarıma izin vermedi. Sivas koruma kurulu oluştuktan sonra yapılan müracaatta onay alınmış.

2-Proje mimarı olarak onarım esnasında Ekim 2007 tarihinde bir defa uğramış.

3-Eserin yapımını kendisine gönderilen resimlerden takip etmiş.

4-Benim işim bu tür tarihi eserlere proje çıkarmaktır, nasıl yapılır nasıl teslim edilir bu beni ilgilendirmez diyor.

1 Haziran 2008 tarihli Divriği Gazetesinden alıntı.

Prof.Dr. Doğan KUBAN İ.T.Ü Mimarlık Fak.

Ben bu projenin danışmanı değilim. Projeyi de tam anlamıyla görmedim. Bu eser için doğrudan restorasyon önermedim. Raporumda görüşüm vardır. Proje mimarına şöyle şöyle yaparsanız iyi olur dedim. Proje mimarı bir defa bana geldi sordu ona bu eseri fazla karıştırmayın dedim. Bu eseri restore ederken yanlış malzemeler kullanmışlar, çimento kullanmışlar, sıva yapmışlar, üzerine beyaz boya sürmüşler ve çatıyı'da kurşunla kaplamışlar böyle bir yapıyı kurşunla kaplamak çıplak ayakla kravat bağlamak türünden bir davranış olur. Bu eserde mevcut durum esas alınarak restorasyon yerine sadece sağlamaştırma yapılmalıydı. Bu bina bugüne kadar ayakta durduğuna göre olduğu gibi bir koruma mümkündü. Eserin yapımında kontrol ihmali var. Sorun proje yapmakta değil, sorun taahhüt edilen davranıştıdır.Eski fotoğrafıyla yeni hali karşılaştırılırsa ana kapının eski hali daha güzeldi.Keşke olduğu gibi muhafaza etselerdi.

Bu tür eserlerin projesi en ucuz proje olduğu için alınıyor. Oysa kötü olan bu. Üç kuruş paraya proje satmak yönteminin yanlışlığıdır sorunun esası. İş bittikten sonra yakınmalar eseri bize geri kazandırmıyor.

Divriği Şahinşah Camii çok ayrı bir eser, başlangıcından bitirilmesine kadar birkaç uzman bu esere bakmalıydı, o dönemin mimarisinden anlayan bir mimar olmalıydı. Bu tür eserlerin projelerini yapan mimarlarda restoratör mimar özelliği aranmalıdır. Oysa resteratör mimar olmayanlar ne yazık ki bu tür projeleri yapıyor ve bu projeleri satıyorlar. Eserin projesini çizen mimar eserin yapılış anındaki aşamaların hiç birini yerinde görmemiş, kendisine gönderilen fotoğraflarla takip etmiş, bu gülünecek bir durumdur.

1 Haziran 2008 tarihli Divriği Gazetesinden alıntı.

Okday Ekinci Y. Mimar-Tarihi Kentler Birliği Danışmanı

Kültür varlığı niteliğindeki yapılarda inşaatı kontrol etme mecburiyeti proje mimarının mesleki sorumluluğundadır, ayrıca yasal bir kuraldır. Projeye aykırı inşaatı hemen koruma kuruluna ve yetkililere bildirip durdurulmasını sağlaması gerekir. Bu yapıda daha vahimi, tarihin özgünlüğünün bozulmuş olmasıdır. Herhangi bir yapıda projeyi değiştirebilirsiniz ama tarihi eserde bu asla mümkün değildir. Çünkü tarihi değiştiremezsiniz. Gelecek kuşakların tarihsel yapılar hakkında gerçek olmayan fikirlere sahip olmasına neden olamazsınız. Bu uluslar arası bir kuraldır ve ülkemizde de geçerlidir. Ülkemizde buna benzer sayısız örnekler görüldü ve aynı durum maalesef hala sürüyor.

Bence Divriği'de yapılan Kale Cami inşaatının koruma kurulunca hemen durdurulup durum tespit raporu hazırlamaları sorumlular hakkında yasal işlemlerin başlatılması gerekir. Özgün olmayan imalatların sökülerek yapıdan arındırılması yeni bir tadilat projesiyle inşaatın uzman bir kuruluşça tamamlanması gerekir.

Görebildiğim kadarıyla eğer restorasyon inşaatı bu haliyle ve durumuyla kabul edilir ve tamamlanırsa, sadece eski eserin değil, Divriği'nin, hatta ülkenin ve insanlığın da geçmişine karşı telafisi mümkün olmayan bir saygısızlık ve hakaret abidesi yaratılmış olacaktır. Üstelik kuşaktan kuşağa da aktarılacak bir aymazlık örneği olarak, buna hiç birimizin hakkı yok.

1 Haziran 2008 tarihli Divriği Gazetesinden alıntı.

Oktay Aslanapa Prof.Dr. Sanat Tarihçisi

Anadolu'daki Selçuklu eserlerine yıkmaktan daha fazla zarar vererek restorasyon yapıyorlar.Daha önce Doğubeyazıt'ta böyle bir örtü yaptılar.Daha sonra Horozlu Han'da inanılmaz vahşetlere imza attılar.Şimdi de Divriği'deki Selçuklu eserlerine el attılar. Şahinşah Camii'nin sıvaları ve örtüsü tamamen kaybedilmiş. Eserin cephe görüntüsü bozulmuş, orijinali ile son hali yan yana getirildiğinde farklılık hemen göze çarpıyor. Eseri orijinalinden farklı kılmak göz yumulmayacak bir ayıptır. Bu işi kim yaptıysa bulup yargı önüne çıkarıp hesap sormak gerekir. Bir restorasyon yapılacağı zaman öncelikle uzman bir sanat tarihi bilgisi olan restoratör mimarın bu işi ele alması gerekir. Yapım esnasında da sürekli kontrolü gereklidir.

Eserin son hali yeni yapılmış bir duvar.

Bu haliyle bu eser Selçuklu eseri değildir artık 2008 yapımı bir binadır. Eski halindeki asalet görülmüyor. Bu esere çok büyük zarar verilmiştir, bunun sorumlusunun mutlaka yargılanması gerekir.1950 li yıllarda Divriği'de araştırmalar yaptık o zaman bu camii sapasağlamdı şimdi bu eserin üzerine fazladan duvar örerek üçgen kurşun çatı yapmışlar Selçuklu mimarisinde ne üçgen çatı sistemi var nede kurşun örtü.

Köylerde ve kasabalar da yapılan basit bir binayı buraya yapmışlar.

Eser bir cinayete kurban gitmiş hepimize geçmiş olsun.

Bundan sonra yapılacak şey şu:Bu projeyi çizen mimar başta olmak koşuluyla sorumluluğu bulunan herkes yargı önüne çıkıp hesap vermelidir.Evvela anıtlar kurulunun sonra vakıflar daha sonrada koruma kurulunun bunun hesabını sorması gerekir.Hiç kimse hesap sormazsa aklı başında olanların ,uzman mimarlar bu işe el atıp bu işin peşini bırakmamalıdır.Avrupa'daki mimarlar bu eseri görseler Selçuklu demezler tamamen 2008 yılı yapımı eserler olmuş.Aşağı hamamdan da hiçbir eser kalmamış.

1 Temmuz 2008 tarihli Divriği Gazetesinden alıntı.

Doç.Dr.Yıldıray Özbek

Erciyes Üniversitesi Sanat Tarihi Öğretim Üyesi

Son yıllarda vakıf eserlerin onarımlarına yönelik çalışmalarda bir artış olduğu gözlenmektedir.Uygulanan projelerin ne kadarının sağlıklı olduğu tartışılabilir.Tartışılacak projelerden bir bölümü Divriği'de uygulanmıştır.Divriği Kale Camiinde giriş cephesinin duvarı yükseltilmiş,iç duvarlardaki sıvalar kaldırılıp,yeniden sıvanmış,en çarpıcısı da 15. yy dan sonra görmeye başladığımız kurşun kaplama bir 12.yy yapısı olan kale camiinde uygulanmıştır.İyi niyetle,koruma amaçlı olduğunu düşündüğümüz bu uygulama yapının özgün görünüm ve yapısını bozmuştur.

1 Temmuz 2008 tarihli Divriği Gazetesinden alıntı.

Doç.Dr. Yegan Kahya

İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Restorasyon Bölümü öğretim üyesi

Kayseri Koruma Kurul üyesi

Divriği Kale (Şahinşah) Camii ile ilgili rölöve ve restorasyon projesi 2005 yılında Kayseri Koruma Kurulu'na onay talebiyle geldi. O tarih de Sivas Koruma Kurulu kurulmamıştı. Projeyi değerlendirdik. Sunulan projenin ilgili uzmanlık alanlarından herhangi bir görüş almadan yapının yok olmuş kısımlarını yeniden yapmak, özgün sıvalarını tümüyle yenilemek, üzerini yepyeni bir malzeme ile örtmek gibi ağır müdahaleler öngörmesi nedeniyle uygun olmadığını, gerekli uzmanlık alanlarının katkıları alınarak iyileştirilmesinden sonra kurula sunulursa konuyu yeniden değerlendirebileceğimizi belirterek projeyi kabul etmedik. Mimarlık tarihinde önemli bir yeri olan ünik (Tek) bir yapıya, yapının öneminin ve taşıdığı özel değerlerin farkında olmadan herhangi bir yapıya müdahale eder gibi yaklaşan restitüsyon ve restorasyon projesini yeterli bulmadık. Daha sonra Sivas Bölge Kurulu oluşunca proje müellifi çalışmalarını Sivas Koruma Kurulu üzerinden yürütmüş olmalı, bu sürecin nasıl geliştiğini bilemiyorum.

Divriği'nin tarihteki önemini anlamak için bugünkü kente bakmak yeterli. Pek çok anıtsal yapı kentte neredeyse yan yana. Bunların içinde özel bir yeri olan Şahinşah Camii'nin yakın bir tarihte restore edildiğini biliyorum. Yerinde inceleyip görme fırsatım olmadı. Ama bana gösterilen fotoğraflar doğruysa, bir Orta Çağ yapısının restore edilmek adına ciddi bir şekilde tahrip edilmiş.12 yy.dokusu büyük ölçüde yok edilmiş, yeni inşa edilmiş bir yapı haline gelmiş. Yapının tarihi belge değeri büyük ölçüde zedelenmiş. Restorasyon adına geline bu durum çok üzücü bir şey. Bu eseri korumak ömrünü olabildiğince uzatmak için yapılacak müdahale, yapıyı özgün malzemesi ve detaylarıyla aynen koruyarak sağlamlaştırmaktır.

Çatısı yepyeni bir malzemeyle yeniden yapılarak tamamlanmış, girişi basamaklarla yeniden oluşturulmuş, özgün sıvaları sökülerek yenilenmiş. Hatalı uygulamalar nasıl, hangi süreçte oluştu bu durumdan kimler sorumlu bilemiyorum.

Şahinşah Camii gibi özel anıtsal yapılarda restorasyon projesi hazırlamak için restorasyon uzmanı mimar olma özelliği aranmalıdır. Proje yapan kişinin tarihi yapıların onarımı konusunda bilgisi deneyimi yoksa hata yapma ihtimali yüksektir. Anıtın yapıldığı dönemin tarihini, mimari yaklaşımını, üslup yapım tekniği özelliklerini, malzeme kullanım yaklaşımını bilen mimarlık tarihi uzmanı, kagir yapıda taşıyıcı sistem konusunda uzman strüktür (yapı) mühendisi, zemin mühendisi, geleneksel malzemeleri ve bozulma süreçlerini bilen malzeme uzmanı gibi kişilerin bu projenin oluşmasında koordinasyon içinde çalışması projenin başarısı için şarttır. Ayrıca bu tür eserlerde rölöve ve proje süreci aşamalı olarak uygulama sırasında da devam eder. Bu nedenle proje müellifi başından uygulamanın başından sonuna aralıklarla yapılan uygulamaları denetlemeli. Aynı zamanda yasal bir zorunluluktur. 850 yıl ayakta kalmış bir yapıyı onarırken bazen daha çok bozulmasına neden olabiliyoruz. Yapıyı korumak adına zamanın yüzyıllar boyunca yapamadığı tahribata bazen sadece bir yılda, bir onarım süresinde neden olabiliyoruz ne yazık ki. Gelecek kuşakların da bu yapıları özgün durumlarıyla görüp tanımalarına fırsat vermeliyiz.

1 Temmuz 2008 tarihli Divriği Gazetesinden alıntı.

Prof Dr.Suphi Saatçi

Mimar Sinan Üniversitesi Restorasyon Bölüm Başkanı

Sivas Koruma Kurulu Başkanı

Biz koruma kurulu üyeleri olarak eserin üzerinde hiçbir denetim yetkimiz yok. Proje bizden geçtikten sonra görevimiz bitmiş oluyor. Proje müellifi eserin başında durmaya mecburdur. Bir eserin kalitesinin artması için ya da olduğu gibi korunması için o eseri yapan ustalarında kalitesine dikkat etmek gerekir. Biz kararda belirttik "müellif denetiminde restorasyon yapılacaktır " dedik. Fotoğraflarla, maillerle uzaktan denetleme diye bir şey olmaz. Fiilen eserin başında olmak gerekir. En az haftada 2-3 kez denetlemek gerekir. Bunlar olmazsa yapılacak restorasyondan sonra eseri tanıyamazsınız. Ah ,of çekseniz de elinizden bir şey gelmez giden gitmiştir.Bu gibi durumlarda birinci sorumlu proje müellifidir.Hesap ondan sorulur.İşveren de müellif kadar suçludur.Anlaşılan odur ki hem mal sahibi hem de müellif birbirini idare etmiştir.

Başka bir eleştiri konusu da şudur; Bu gibi eserlere proje sunacak mimarlarda aranacak özellikler:

1-Restoratör mimar olmalı

2-Mimarın bağlı bulunduğu üniversitenin restorasyon kürsüsü varmı?

3-Restorasyon anabilim dalı bölümü varmı?

4-Yapı denetimi bölümü varmı?

Bu eserler için restorasyon projesi hazırlanacağı zaman önce rölövesi yapılır,sonra restitüsyonu yapılır.Restitüsyonda eserin orijinal yapısının ve şeklinin nasıl olduğuna dair bütün araştırmalar tarihi bilgiler ve belgeler toplanır.Seyyahların anlatımlarından ve gravürlerin yapımına kadar her belge eserin doğru onarımına yardımcı olur.Öyle afaki bilgilerle bu iş olmaz.

1 Ağustos 2008 tarihli Divriği Gazetesinden alıntı

Necdet Sakaoğlu

Tarihçi-Yazar

Yeni yüzyılın birçok "restorasyon" tahribatlarından biri ve kuşkusuz en önemlisi 2008 yılında Divriği'de yaşandı. Anadolu'daki Türk eserlerinin en eskisi kabul edilen 850 yıllık Kale Camii sözde restore edilirken sıvalarına, terasına, taç kapısındaki eşsiz Fars kemerine kadar nesi varsa biçim değiştirdi. Zavallı mabede, çimentoyla, Afyon mermeriyle, plastik boyalarla giydirildi! Bu sorumsuzluğu ne merkezi ne yerel sorumlular, ne bir üniversite, ne sivil toplum kuruluşları, ne âlimlerimiz, uzmanlarımız önemsemediler.

Ola ki bu bir deneme idi. Kale Camiinin yok edililişine ses çıkarılmadığına göre sıra dünyaya bir harika armağan eden Ahmed Şah'ın, Turan Melek'in, Hurremşahın, Hurşad'ın, Tiflisli Ahmed'in Kâtip Mehmed'in eserine gelmiş demektir.

1 Mayıs 2009 tarihli Divriği Gazetesinden alıntı.

DİVRİĞİ ŞAHİNŞAH - KALE CAMİİ

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNDE

KALE CAMİİ SORU ÖNERGESİ: 6 ŞUBAT 2009

GENEL KURULA SUNUŞ: 13 EKİM 2009

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı tarafından sözlü olarak yanıtlanmasını saygılarımla arz ederim. 06/02/2009

Ufuk Uras

İstanbul

1- Selçuklu yapımı özgün tek kalan eser, Divriği Süleymanşah Camii Konservasyon gerektirirken; neden restorasyon yapılmıştır?

2- Projenin, restorasyon uzmanlığı olmayan mimar tarafından yapıldığı, görüşü istenen Mimar Prof. Dr. Doğan Kuban'ın, olumsuz raporuna rağmen düzeltmeleri yapılmadan, baskıyla kurul onayından geçirilmiş midir?

3- Taşeron firmanın, eserin özgün örtüsünü bozduğu, Selçuklu döneminde kullanılmayan kurşun plaka ile örttüğü, dış cephe ve iç orijinal sıvalarını raspa ettiği, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Aşağıdaki sorunun kapı fazadına telafisi olanaksız müdahalelerde bulunduğu, projede olmayan beton, sentetik, sıva ve badana kullanıldığı, doğru mudur?

4- Firma ile Vakıflar Genel müdür yardımcılarının ortaklığı var mıdır?

5- Sorumlu olan kişi, kurum hakkında işlem yapılmış mıdır? Yapılmadıysa yapmayı düşünüyor musunuz?

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

TUTANAK DERGİSİ

5'inci Birleşim
13 Ekim 2009 Salı

(Bu Tutanak Dergisi'nde yer alan ve kâtip üyeler tarafından okunmuş bulunan her tür belge aslına uygun olarak yazılmıştır.)

İçindekiler

I.- GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

II.- GELEN KÂĞITLAR

III.- YOKLAMA

IV.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- TBMM Başkan Vekili Sadık Yakut'un, ikinci kez Meclis Başkan Vekilliğine seçilmesi dolayısıyla milletvekillerine teşekkür eden ve yeni yasama yılının hayırlı olmasını dileyen konuşması

V.- GÜNDEM DIŞI KONUŞMALAR

A) Milletvekillerinin Gündem Dışı Konuşmaları

1.- Kırşehir Milletvekili Abdullah Çalışkan'ın, 22'nci Ahilik Haftası'na ilişkin gündem dışı konuşması

2.- Artvin Milletvekili Metin Arifağaoğlu'nun, Artvin ilinde 23 Eylülde meydana gelen feyzan ve heyelana ilişkin gündem dışı konuşması ve Bayındırlık ve İskân Bakanı Mustafa Demir'in cevabı

3.- Van Milletvekili Kayhan Türkmenoğlu'nun, seçim bölgesindeki izlenimlerine ilişkin gündem dışı konuşması

VI.- AÇIKLAMALAR

1.- Yalova Milletvekili Muharrem İnce'nin, Artvin'in Borçka ilçesinde geçmişte ve günümüzde yaşanan sel felaketlerine ilişkin açıklaması

2.- Bursa milletvekili Necati Özensoy'un, Bursa'da oynanacak olan Türkiye-Ermenistan millî maçına ilişkin açıklaması

3.- Bursa milletvekili H. Hamit Homriş'in, Bursa'da oynanacak olan Türkiye-Ermenistan millî maçına ilişkin açıklaması

4.- Artvin Milletvekili Ertekin Çolak'ın, Yalova Milletvekili Muharrem İnce'nin ifade ettiği, Borçka'daki sel mağdurlarının yaralarının bir an önce sarılması temennisinin yerine getirildiğine ilişkin açıklaması

5.- Mersin Milletvekili Mehmet Şandır'ın, Artvin'in Borçka ilçesinde yaşanan sel felaketi mağdurlarının yaralarının bir an önce sarılmasına ilişkin açıklaması

6.- Kırıkkale Milletvekili Osman Durmuş'un, Van Edremit'teki Yüksek İhtisas Hastanesinin eski işlevini kaybettiğine ilişkin açıklaması

VII.- . BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI

A) Tezkereler

1.- Irak Ulusal Meclisi Başkanı İyad el Samarai ve beraberindeki heyetin ülkemizi ziyaret etmesinin uygun bulunduğuna ilişkin Başkanlık tezkeresi (3/958)

B) Önergeler

1.- Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, (6/1514) esas numaralı sözlü sorusunu geri aldığına ilişkin önergesi (4/147)

2.- Denizli Milletvekili Hasan Erçelebi'nin, Yükseköğretim Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi'nin (2/280) doğrudan gündeme alınmasına ilişkin önergesi (4/148)

C) Meclis Araştırması Önergeleri

1.- Kayseri Milletvekili Mehmet Şevki Kulkuloğlu ve 25 milletvekilinin, köyden kente göçün nedenlerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/429)

2.- Adana Milletvekili Nevingaye Erbatur ve 21 milletvekilinin, kadına yönelik şiddet olaylarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/430)

3.- Kırklareli Milletvekili Tansel Barış ve 20 milletvekilinin, ekonomik krizin etkilerinin araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/431)

D) Duyurular

1.- Plan ve Bütçe, Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve İnsan Haklarını İnceleme komisyonlarında bağımsız milletvekillerine birer üyelik düştüğüne ve bu komisyonlara üye olmak isteyen bağımsız milletvekillerinin 13 Ekim 2009 Salı günü saat 18.30'a kadar Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına yazılı olarak başvurmalarına ilişkin duyuru

VIII.- ÖNERİLER

A) Siyasi Parti Grubu Önerileri

1.- (10/371) esas numaralı Meclis araştırması önergesinin ön görüşmelerinin Genel Kurulun 13/10/2009 Salı günü birleşiminde yapılmasına ilişkin DTP Grubu önerisi

2.- Genel Kurulun, 13 Ekim 2009 Salı günü birleşiminde, 10/67, 10/75, 10/82, 10/122, 10/141, 10/180, 10/193, 10/208, 10/216, 10/229, 10/304, 10/309, 10/320, 10/324, 10/336, 10/337, 10/342, 10/374, 10/377, 10/388 ve 10/404 esas numaralı Meclis araştırması önergelerinin birleştirilerek görüşülmesine ve çalışma saatlerinin yeniden düzenlenmesine ilişkin AK PARTİ Grubu önerisi

IX.- SÖZLÜ SORULAR VE CEVAPLARI

1.- Ordu Milletvekili Rıdvan Yalçın'ın, SHÇEK yurtlarında yaşanan bazı olaylara ilişkin Devlet Bakanı Selma Aliye Kavaf'tan sözlü soru önergesi (6/536) ve Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'ın cevabı

2.- Kütahya Milletvekili Alim Işık'ın, TRT programlarına ilişkin sözlü soru önergesi (6/618) ve Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'ın cevabı

3.- Mersin Milletvekili İsa Gök'ün, TRT'nin teşkilat yapısı ve yayınlarıyla ilgili iddiasına ilişkin sözlü soru önergesi (6/633) ve Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'ın cevabı

4.- Mersin Milletvekili İsa Gök'ün, TRT'deki personel alımına ilişkin sözlü soru önergesi (6/660) ve Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'ın cevabı

5.- Mersin Milletvekili İsa Gök'ün, "Sınırlar Arasında" Programının sonlandırılmasına ilişkin sözlü soru önergesi (6/780) ve Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'ın cevabı

6.- Niğde Milletvekili Mümin İnan'ın, "Sınırlar Arasında" programının yayından kaldırılmasına ilişkin sözlü soru önergesi (6/781) ve Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'ın cevabı

7.- Niğde Milletvekili Mümin İnan'ın, bazı televizyon programlarına ilişkin sözlü soru önergesi (6/823) ve Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'ın cevabı

8.- Niğde Milletvekili Mümin İnan'ın, yerel gazetelerde ilan yayımına ilişkin sözlü soru önergesi (6/825) ve Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'ın cevabı

9.- Gaziantep Milletvekili Yaşar Ağyüz'ün, RTÜK'ün radyo ve televizyon yayın izni verdiği bir kuruluşa ilişkin sözlü soru önergesi (6/923) ve Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'ın cevabı

10.- Gaziantep Milletvekili Yaşar Ağyüz'ün, bir derneğin reklamlarına ilişkin sözlü soru önergesi (6/970) ve Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'ın cevabı

11.- Gaziantep Milletvekili Yaşar Ağyüz'ün, bir siyasi parti ilçe kongresinin TRT'de yayınlanmasına ilişkin sözlü soru önergesi (6/981) ve Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'ın cevabı

12.- Antalya Milletvekili Tayfur Süner'in, TRT Antalya radyosunun kapatılacağı iddiasına ve TRT'nin arazilerine ilişkin sözlü soru önergesi (6/1007) ve Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'ın cevabı

13.- Tokat Milletvekili Reşat Doğru'nun, TRT'de Türk Dünyasına yönelik dil programları yapılmasına ilişkin sözlü soru önergesi (6/1022) ve Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'ın cevabı

14.- Gaziantep Milletvekili Yaşar Ağyüz'ün, RTÜK Başkanına ilişkin sözlü soru önergesi (6/1046) ve Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'ın cevabı

15.- Karaman Milletvekili Hasan Çalış'ın, TV dizilerine ilişkin sözlü soru önergesi (6/1049) (Cevaplanmadı)

16.- Gaziantep Milletvekili Yaşar Ağyüz'ün, soruşturma açılan bir dernekle ilgili televizyon yayınına ilişkin sözlü soru önergesi (6/1078) (Cevaplanmadı)

17.- Gaziantep Milletvekili Yaşar Ağyüz'ün, TRT'deki bazı personel hareketlerine ilişkin sözlü soru önergesi (6/1136) (Cevaplanmadı)

18.- İSTANBUL MİLLETVEKİLİ UFUK URAS'IN, BİR CAMİNİN RESTORASYONUNA İLİŞKİN DEVLET BAKANINDAN (BÜLENT ARINÇ) SÖZLÜ SORU ÖNERGESİ (6/1247) (CEVAPLANMADI)

19.- Tunceli Milletvekili Kamer Genç'in, RTÜK Başkanının gayrimenkullerine ilişkin Başbakan'dan sözlü soru önergesi (6/1297) (Cevaplanmadı)

20.- Karaman Milletvekili Hasan Çalış'ın, TRT'nin iki yeni radyo kanalı kurma çalışmalarına ilişkin sözlü soru önergesi (6/1345) (Cevaplanmadı)

21.- Gaziantep Milletvekili Yaşar Ağyüz'ün, TRT yönetimine ilişkin sözlü soru önergesi (6/1387) (Cevaplanmadı)

22.- Gaziantep Milletvekili Yaşar Ağyüz'ün, TRT'nin bazı yayınlarına ilişkin sözlü soru önergesi (6/1430) (Cevaplanmadı)

23.- Gaziantep Milletvekili Yaşar Ağyüz'ün, TRT'nin bir ajanstan hizmet alımına ilişkin sözlü soru önergesi (6/1448) (Cevaplanmadı)

24.- Gaziantep Milletvekili Yaşar Ağyüz'ün, TRT çalışanlarına baskı yapıldığı iddialarına ilişkin sözlü soru önergesi (6/1508) (Cevaplanmadı)

Şahinşah (Kale) Camii koruma sorunları ve restorasyonu

Şehirler tarihin ihtişamlı tanıklarındır. Bu ihtişam kimi zaman o mirasın görkemiyle, kimi zaman da sahip oldukları sosyal zenginliğin birikimiyle kendini gösterir. 900 yıldır Türk adalet gündüzü altında, bayındır hale bürünen Divriği şehri de sosyal zenginliği içinde çağları aşmış gelen bir büyüklüğe sahiptir. Bir kilimin uyumlu çeşitliliğine benzeyen mozaik yapısı sayesinde, cami ve kiliseleriyle kaleleriyle doğu ile batı arasında bir köprü olmuştur.

Anadolu'daki Türk kentlerinin en güzel örneklerindedir. Kale yerleşimi ve kale camisi ilk ve en eski belge niteliğiyle topraklarımızın tapusudur. Mengücek Melikleri, muzaffer komutanlar, nice kahraman askerler bu mabette ibadet etmişlerdir. Anadolu'daki en eski Türk camisidir. En çok bilinen yapı olmasının yanında, pek çok alanda da ilk olan pek çok özelliği barındırır.

Divriği kalesi üzerinde Çaltı Vadisi'nin uçurumunun kenarında yer alan yapının Şahinşah bin Süleyman bin Emir İshak tarafından Meragalı üstad Hasan'a yaptırıldığı, kuzey yönünde asıl ibadet alanına girişi sağlayan kapı lentosunun üzerindeki kitabesinde belirtilmektedir. XVIII. yüzyılın sonuna kadar ibadete açık bulunan cami 1798 den sonra kendi haline terk edilmiştir. Caminin üç adet kitabesi bulunmaktadır. İkiisi cümle kapısında diğeri minberde yer almaktadır. Taç kapısının en üstünde yer alan Kitabenin okunuşu ve anlamı şöyledir;

"Ebu'l-Muzaffer Şahinşah bin Süleyman bin Melik İshak Hüsam Emiru'l - mü'minin fi sene sitte ve seb'ine ve hamsemie."

"Bu mübarek mescidin yapımını, müminlerin emiri Melik İshak Hüsam oğlu Süleyman oğlu emir, en güçlü komutan, çok büyük (insan), dünyanın ve dinin kılıcı Ebu'l-Muzaffer Şahin-şah 576 senesinde emretti."

Giriş kapısının üzerindeki örgülü kufi kitabede usta ismi bulunmaktadır.

"El-Mi'mar el-Üstad Hasan b. Pirüz el-Meragi"

"Meragalı Piruz oğlu Mimar Üstad Hasan"

Sivas müzesinde bulunan ve kitabesiyle bir kısmı günümüze kadar ulaşabilmiş minberdeki celi sülüs kitabede Şahinşah b. Süleyman Hüsam emirul mü'minin ismi geçmektedir.

Yapının minaresi olmayıp, kuzeybatı tarafta hünkar mahfiline çıkış için merdivenli bir bölüm bulunmaktadır. Yapının kuzey tarafında, cepheden dışa taşintılı taç kapısı bulunmaktadır. Anadolu'daki taç kapı düzenlemesinin ilk örneğidir. Divriği Kale Camii'nde son cemaat yeri de bulunmamaktadır. Kubbe ve tonozlarla dış duvarların büyük bir kısmında çay taşı-moloz taş kullanılmıştır. Kemerler ve kemer ayakları bugün örülmüş kadar sağlam görünümlü olmakla birlikte, duvarların yük alan noktalarında, mihrap cephesinde ve kimi kubbe ve tonozlarda önemli çatlamlar vardır. Beden duvarlarında, kubbelerde ve tonoz da mevcut olan çatlaklar (tehlike arz eden çatlaklar) 2003-2004 ve 2005 yıllarında periyodik olarak gözlemlenmiştir. Farklı derinliklerdeki ve yönlerdeki çatlakların büyümediği, statik olduğu görülmüştür.

Yapı duvarlarının zeminle ilişkisini kuran temel sistemi incelenmiş, tamamının kayaya ve kısmen de boşaltma kemerlerine oturduğu tespit edilmiştir. Kemerlerdeki çökmeler, kubbelerdeki çatlaklar, sökülmüş /yıkılmış olan duvar bölümlerinin yanında yer yer harç ve taş bozulmalarının neden olduğu oturumların sonucudur.

Uzun zamandır kullanılmayan camiinin zemini hayvan pisliklerinden dolayı yükselmiştir. Yapının batı cephesindeki merdivenlerle hünkar mahfiline çıkılan bölüm şimdi yıkılmış durumdadır. Bu dönem camilerinde şah mahfili'nin ve özellikle küçük boyutlarda minarenin olmadığı Sayın Prof. Dr. Doğan KUBAN tarafından belirtilmektedir. Yapının özgün durumda da örtüsünün toprak örtü olduğu aynı döneme ait benzer yapılarda da görülmektedir. Bu dönemin benzer yapıları incelendiğinde tonoz ve kubbelerin toprak örtü ile kapatıldığı, çörtenler düzenlenerek çatı örtüsünün tamamlandığı görülmektedir.

Yapıya daha sonraki dönemlerde (Osmanlı) müdahaleler yapılmıştır. Şah mahfili çıkışı veya küçük bir minare kalıntısı olabileceği düşünülen batı cephesinin kuzey ucundaki kalıntı bu müdahaleye bir örnektir. Çatı formunda da yine bu dönemde değişiklikler yapıldığı düşünülmektedir. Kısa ve uzun kenarlarda devam eden silme taş bordürlerin üzerine (taş boyutundan ve örgü tekniğinden de anlaşılacağı gibi) moloz taştan duvar örülerek saçak kotları yükseltilmiştir.

Geçmişten günümüze ulaşabilmiş yerleşmeler ve yapılar korunarak, kültürel mirasın bugünkü nesillere aktarımına olanak tanınır. Bu kültür varlıklarının yok olması, toplumun geçmişle bağının kopmasına, kültür değerlerinden yoksun yeni çevreler oluşmasına, dolayısıyla kişisizleşmeye yol açarlar. Şahinşah Camii 576 (1180-1181) Mengücekliler tarafından yapılan ilk cami olup Türk yapılaşma sürecinden günümüze erişen Türklerin Anadolu'daki en eski birkaç yapısından teki ve en önemlisidir. İç ve dış yüzeylerinde zamanın etkisini gösteren değişmelerle ve aşınmalarla günümüze ulaşmıştır.

Yapının ana taşıyıcı sisteminin ayakta olmasına karşın kemerlerdeki ve güney cephesinde oluşan açılmalar ve çökmeler sadece Divriği için değil tüm Anadolu için bir kültürün, bir dönemin tanıklığını sürdüren caminin kaybolma tehlikesi içinde olduğunu göstermektedir.

Restorasyonda, caminin günümüze kalmış kısımlarının muhafaza edilmesi esas olarak kabul edilmiştir. Bu kabule uygun olarak batı taraftaki şah mahfili çıkışının kalıntısının dondurulması ve bugünkü haliyle muhafaza edilmesi öngörülmüştür.

Yapının strüktür açısından tehlikeli bulunan çatlakları ve yıkılan bölümleri yapının kendi konstrüksiyonunda olduğu gibi moloz taş ve özgün harca benzeyen bir harçla tamamlanacaktır. Bozulmuş ve aşınmış taşlar yenileri ile değiştirilecektir. Bu yapılırken yeni konulan taşların restorasyon ilkeleri doğrultusunda eskisinden ayırt edilebilir nitelikte olmasına özen gösterilecektir.

Bu onarımda tonozda, kubbelerde ve kemerlerde sağlam taşlar aynı yerlerinde kullanılacak ve hasar gören taşlarında yerine aynı malzemedен aynı ölçü ve biçimde yeniden yapılanları yerleştirilerek, kemerler yerinde düzeltilerek tonoz ve kubbeler yerinde örülecektir. Tonoz ve kubbe dolgusu yine aynı cins malzemedен yapılacaktır. Restorasyon projesinde birçok müdahale tekniği, yapı elamanı ve malzemeleri belirtilerek önerilmiştir. Koruma açısından en uygunu sağlamlaştırmayla yetinmektir. İlke olarak muhafaza etmek seçilmiştir. Bilimsel restorasyonda olabildiğince az müdahale ile anıtın tarihi belge ve estetik değerinin korunması amaçlanmıştır. Bu yapıda sağlamlaştırma, bütünleme ve temizleme teknikleri bir arada uygulanacaktır.

Caminin şah mahfili veya minare olabileceği düşünölen bölümünün rekonstrüksiyonu yapılmamalıdır. Çünkü elde bu bölüm hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. Faraziyyeye dayalı restorasyon sakıncalıdır. Caminin günümüze kalmış kısımlarının ve Osmanlı döneminde yapılmış olan müdahale ve eklerinin muhafaza edilmesi ve saygı görmesi ilkesi, restorasyondaki temel yaklaşımımız olmuştur.

Restorasyon işlemleri tamamlandıktan sonra çevresi ile ilgili birtakım düzenlemelere gidilmesinde fayda görölmektedir. Anıtın yaşamını devam ettirebilmesi kullanılabilirliği ile doğru orantılıdır. Anıt ve kale çevresinde rekreasyon amaçlı düzenlemeler yapılarak işlev kazandırılmalıdır. Projede, kale kapısından camiye kadar uzanan görsel olarak camiye yönlendirici düzenlemeler önerilmektedir. Caminin görüntüsünü engelleyecek ağaç benzeri elemanlara yer verilmemiştir. Cami taç kapısı önünde çıkış merdivenlerinin başlangıcında bir taş kaplama platform önerilmiştir. Çatının tamamı 2 mm lik kurşun kaplama ile projesinde verildiği şekliyle kapatılabilecektir.

Cami günümüze ve Divriği için düşünölen genel planlara uygun olarak aslına uygun işlevlendirilerek şehrin sosyal ve kültürel yaşantısı içinde hak ettiği yeri tekrar alacak ve tarihsel sürecine kaldığı yerden devam edecektir.

Divriği, kent tarihinin önemli parçalarından birine kavuşurken, uygulamada geleneksel malzeme ve tekniklere bağılı kalınarak, çağdaş güçlendirme tekniklerinin de kullanılacak olması yapıyı restorasyon tarihi açısından da önemli bir konuma yerleştirecektir.

Türk Tarihi ve Mimarlık Tarihi açısından son derece önemli olan ve tarihe mal olmuş bu anıtsal eserin restorasyonuna ve kurtarılmasına vesile olmak benim için mesleki bir onurdur, çalışmalarımızda bizlere destek veren herkese sonsuz teşekkürler...

Yazar: **Yard. Doç . Dr. MUSTAFA YEĞİN**

Tarih: **2007.03.23**

Bu Köşe Yazısının yer aldığı yer: Yeşil_Divriği

Divriği'de Koruma Müdahaleleri

Ülkemizdeki kötü restorasyonlar iyilerin önüne geçmiş durumda. Hatta öyle ki bir çok uzman, restorasyon sözünü duydukları anda "kimbilir hangi eseri yok edecekler" tepkisini veriyor.

Onarımı tartışılan makyaj kurbanı tarihi eserlerden birçoğu da maalesef ilçemizde mevcuttur. Geçmişteki örneklerle bakıldığında ilçemizdeki restorasyon uygulamalarıyla ilgili endişelerin pek de yersiz olmadığı görülüyor.

Koruma ve bakım, onarımdan onarım ise restorasyondan daha iyidir. Abdullah paşa konağının bugünkü hali Ruskin'in (İngiltere) sözlerini doğrulamaktadır. 'Restorasyon bir yapının başına gelebilecek en büyük felakettir. Bir anıt zamanın etkilerine dayanabildiği sürece ayakta tutulmalı, onursuz sahte bir kopya yaratılmamalıdır' der.

Yanlış ve eksik yapılan restorasyonlar nedeniyle sivil mimarlık örnekleri dini yapılar ve benzeri birçok yapı beklenenin aksine kötü örnek olarak bu alandaki çalışmaları olumsuz etkilemektedir.

İlçemizdeki koruma ve müdahale çalışmalarının temelini Ulucamiye yapılan müdahaleler oluşturur. 1940'lı ve 60'lı yıllarda yapılan restorasyonlar caminin taşlarında kalıcı hasarlara sebep olmuş nem ve havalandırma sistemlerinin çözümlenmemesinden dolayı 2007'lere kadar bu tartışmalar sürmüştür. 2007 de yapılan acil önlem kapsamındaki müdahalelerinde yeterli olmadığı şiddetli kış şartlarında diğer eserlerle birlikte gözlenmiştir. 1970'li yıllarda vakıflar tarafından yapılan küçük onarımlar sadece ulucamide değil kümbet ve diğer camilerde de basit onarım kapsamında kalmıştır.

1970'li yılların sonuna doğru uygulanmaya başlanan özellikle ören yerlerinin ve ulucami haziresinin de içinde olduğu tarihi mezarların sökülmesi süreci yerel yönetimlerin yok etme adına boyutunu ve vizyonunu gözler önüne sermiştir. Bu talan sürecinde açılan yollar yıkılan kilise ve tarihi evler bunun 1980 li yıllarda da devam ettiğini göstermektedir.

1993 yılında yaptırılan koruma amaçlı imar planı eldeki değerleri tanıma ve farkındalık adına ilk rehber ve yaptırım olmuştur. Fazla yapılanma olmaması dışarı göçün yoğunluğu tarihi dokudaki imar baskıları azaltmıştır.

2000'li yıllara kadar vakıflar veya kültür bakanlığının ciddi bir onarım ve müdahale talebi olmamıştır. Kültür bakanlığı katkılarıyla başlatılan ilk ve en büyük onarım Abdullah Paşa Konağı restorasyonu olmuştur. Sonuç bizlerce bir fiyaskodur. Soruşturulması gereken ciddi bir ihmal ve yanlış uygulamadır. Güya uzman olan müteahhit bir firma ve profesyonel ekipler yapmıştır.

2003 yılında doğal olarak bu uygulama; özenen ve biz daha iyisini yaparız diyenlere yanlış örnek oluşturmuştur. Köylere Hizmet Götürme Başkanlığının ve belediyenin girişimiyle kamulaştırılan ve onarılmak istenen eserlerin projeleri bir şekilde temin edilmiştir. Uzman olmayan ve

profosyonel ekip ve ekipmana sahip olmayan sözüm ona gönüllüler sivil mimarlık eserlerine müdahale yetkisini proje sayesinde yakalayarak fon ve yardımlar desteğiyle onarım ve tadilatlarla başlamışlardır. Bunun ilk örneğini Ayan ağa konağı Selamlık bölümü oluşturur. Kapısı, sökülen ocak süslemeleri, başodadaki mihrabı, saçağındaki sülüs yazılı inşa tarihi sadece fotoğraflarımda kalmıştır.

Kimin hangi yasal yetki ve izinle ne zaman başlayıp ne zaman bitirdiği belli olmayan bu uygulamayı Sancaktar evi, Mühürdar Zade konağı v.d. izlemiştir. Şeyhoğlu konağının özgün dış sıvasının neden soyulduğu kimin soyduğu raspa yapılmasının teknik gerekçesini kim açıklayacaktır. Fonksiyon verilemeyen uygulamalar ve biri biriyle bütünleşemeyen koruma çalışmalarının sivil mimarlık ve konut örnekleri maalesef bunlardır.

2005 li yıllar siyasi iradenin ülkemizin her yerinde olduğu gibi bölgemizde de başlattığı onarım ve kurtarma çalışmalarını hızlandırdığı yıllardır. Vakıf eserlerinin ilçemizde çok olması bu onarımlarında artarak devam etmesini sağlamıştır. Bu süreç de üretilen projeler bu çalışmaların ilçemizde başlamasını sağlamıştır. Ancak koruma işlerinin ve çalışmalarının ihale edilmesi ve bu ihaleleri en fazla kıranların alması, ben daha ucuza yaparım diyenlerin artması, başta bizleri ve idareleri haklı olarak endişelendirmiştir. Çok iyi firma profesyonel ekip ve uygulamacı arayışımız artmıştır.

2005-2007 döneminde ilçemizdeki koruma uygulamalarının en belirgin ve başlıcaları vakıf eserlerinin onarımı olmuştur. İlk şikayetler ve serzenişler esnafımızdan gelmiştir. Ücretleri ödenmeyen bazı müteahhitler tarafından dolandırılan nalburlar veya inş malzemecileri bu yüksek kırımların ilk kurbanları olmuşlardır. Tabii ki bu süreci takip eden onarım eksiklikleri uygulama hataları v.b bir çok ihmal mevcuttur. Kesin kabulleri yapılmayan bu sorunlu eserlerin derhal düzeltilmesi için kontrolleri ve kurumları tarafımızdan uyarılmıştır. Uygulama süreci devam etmektedir.

Yerel yönetimlere bırakılmış kontrol ve koruma mekanizmaları parasal ve teknik olanaksızlıklar nedeniyle yetersizdir, Kültür Bakanlığı yeterli denetimi yapamamakta ve yeterli desteği sağlayamamaktadır. Merkezden tüm alanların denetimi, bakımı ve onarımı olanaksızdır. Bu nedenle, önemli alanlarda yerel bürolar oluşturulması, teknik ve parasal olanaklarla donatılacak bu büroların etkin planlama, projelendirme ve uygulama yapmasının sağlanması gereklidir.

Bütün bu imkansızlıklara rağmen koruma ve yaşatma mücadelemiz ilçemizde artarak sürecektir.

Yazar: Yard. Doç . Dr. MUSTAFA YEĞİN

Tarih: 2008.03.15

Bu Köşe Yazısının yer aldığı yer: Yeşil_Divriği

Kültürel Mirası Koruma Kullanma Dengesi

Eserlerin özgünlük ve eskilik değeri koruma kullanma müdahalelerinde önemli bir kriterdir. Anıtsal eserlerimiz başta olmak kaydıyla sivil mimarlık örneklerimiz, gelecek kuşaklara kullanım ve işlevleriyle çağdaş hayatta üstlendikleri fonksiyonlarıyla ulaşabileceklerdir. Bu açıdan koruma ve kullanma modelleri projelendirme çalışmalarını yönlendirebilmelidir.

İlçemizdeki Selçuklu ve Osmanlı dönemi anıtsal eserlerinin, Cumhuriyet dönemi kültür miraslarının birçoğu mirasyedi yaklaşımlar ve bilerek yapılan talanlar sonucu yok edilmiştir. Bugün izlerini bulabildiğimiz korunması için eylem planları oluşturduğumuz bu kimlik belgelerimiz koruma ve gelecek kuşaklara ulaştırma adına kurtarılmayı bekliyor.

Divriği kent dokusunu ve anıtsal yapılarını bir iki baş eser üzerinden yorumlayıp 'Dokunmayın ne haddinize düşmüş!.' söylemleriyle sadece bildiri ve televole haberi yapmak, ne yazık ki bu eserleri yok olma sürecinde kendi haline bırakmaktadır.

Kadı İskender bu yaklaşıma tipik bir örnektir. Divriği'de devletine ve dinine hizmet etmiş bir din büyüğü ve döneminin çağdaşı önemli bir âlimdir. Bize ulaşabilen bilgiler vakıf belgeleri / kayıtları ve tescil fişleridir.

Kültürel mirası koruma ve kullanma adına içler acısı haldeki yapı (türbesi ve mescidi) kalıntısı eserin başına gelenleri özetler niteliktedir.

Mescidi ve müştemilatları, türbe duvarları yıkılarak (sökülerek) işgal edilmiş, üzerine depo ahır gibi kullanımlar için muhdes yapılar yapılmıştır. Bir vakıf eserinin bu hale getirilmesi ve buna seyirci olunması düşündürücüdür. Sinaniye, Ahi Yusuf v.s. bundan farklı mıdır?

İlçemizdeki eserler daha çok turizmde kullanılmak için değil 'Kurtarılmak için korunmayı' beklemektedir. Bu durum ne yazık ki koruma bilincimizi, tarihe saygımızı, topraklarımızın tapusu olan bu belgelere ne derece sahip olduğumuzu göstermektedir.

Divriği dışındaki sözüm ona çok renkli ve heyecanlı yaklaşımlar realiteden uzak ve dogmatik gelişmektedir:

Bir tarafta sadece turizm potansiyeli olarak sunulan kültür varlıkları ve bu değerleri kendince tanıtan hikaye edenler (bütün türbelerin adak yeri olarak gösterildiği mistik bir Divriği), daha farklı nasıl anlatırım gayretiyle hikmet-i ilahi farklar arayanlar (altında şehir üstünde esrarlı şifreler, cami kapılarında gölgeler yakalayanlar), diğer tarafta bu potansiyeli ekonomiye kazandırmak için planlanan turizm yatırımları.

Divriği'de ise durum çok daha farklıdır. Tamamlanmamış alt yapı (yol-su), korunamayan doğal ve kültürel değerler, sağlıklılaştırılmayan fiziksel doku, gelir düzeyinin giderek bozulması, Divriği'yi sosyal, kültürel ve ekonomik açılardan ayakta tutması gereken yerel zenginliğin (maden işletmelerinin ve diğerlerinin) bunu sağlamaması ve popülist yaklaşan siyasetçiler nedeniyle işte bu ara kesitte koruma-kullanma dengesi adına neler yapılıyor? Koruma Amaçlı İmar Plan Kararları dışında bütüncül koruma anlayışı ve yorumu olmadan parsel bazında müdahale önerilmesi, turizm ve kullanma dengesi gözetilmeden geçiştirme amaçlı düşünceler üretilmesi tartışmaya değerdir.

Kadı İskender, Ahi Yusuf, Bekir Çavuş, Sinaniye türbe ve medreseleri vakıf kayıtlarında geçmişimizin ve kent kültürümüzün birer belgesi olarak direnmektedirler.

Eserlerimizin perişan hallerini, neleri kurtarabiliriz, bizlerde bir şeyler yapmalıyız diyen duyarlı hemşerilerimizin ve kamuoyunun takdirine sunuyoruz. Özellikle de koruma müdahalelerini sadece ihale ve inşaat işi olarak görüp sağlamaştırma, temizleme ve bütünleme çalışmalarını; sıva, boya, badana, imam evi, odunluk boyutuna indirip kamuoyuna bilgi kirliliği sağlayan, eserlerimiz elden gidiyor diyenlere.

Tarihi kent dokusunda her konutu potansiyel pansiyon olarak görmek, kamulaştırılan yapıların onarım sürecine sadece seyirci kalmak, başta Abdullah Paşa Konağı olmak üzere projelendirilmiş olan Tevrüzlü, Erçokluzade v.b. konakları kaderlerine terk etmek duyarsızlığın dayanılmaz hafifliğidir.

Kent kimliği ve kullanımına sunulan kültür değerlerimizin tarihi dokuya ve sokaklarımıza kazandırdıkları anlam ve imajlar yadsınamaz. Kimlikli ve korunan çevreler ulusal ve uluslararası arenada kültürel mirası koruma ve değerlendirme adına ilçemizin ve hemşerilerimizin yüzakı olacaktır.

Türbeleri, mezar yapılarını, kiliseleri işgal edip sökenleri, üzerine depo, ev, ahır yapanlara dur diyebilmek de koruma bilincimizdendir. Taşları sökülmiş, burçlarının altı boşaltılmış baş eserlerimizden kalemizi hala kentsel dekor olarak görenlere her geçen gün neler kaybettiğimizi hatırlatmak istiyorum.

Cumhuriyet Dönemi mimari mirasımızın son birkaç örneği de aynı kadere terk edilmiştir. Naci Demirağ Ortaokulu ve Naci Demirağ Suyu kadar ilçemizdeki Naci Bey Çeşmeleri'de Cumhuriyet tarihimizin kent kimliğimizin önemli kilometre taşlarıdır. Maalesef sadece Saray (Kocapaşa) Camii önündeki demir şebekeli son bir örneği koruma gayretimizi bu anlamda takdirlerinize sunuyorum.

2003 yılında başlattığımız 'Divriği'de Kùltùrel ve Doğal Değerleri Koruma ve Yaşatma Proje'mizin uygulama adımları devam etmektedir. 2008 yılında ùlkemizin her yerinde olduğu gibi ilçemizde de maalesef sadece Vakıflar Genel Mùdùrlùđù'nùn destek ve gayretleriyle vakıf eserlerinin restorasyonları yapılabilmektedir.

Vakıf ailesi, eserlerine sahip çıkmakta kurtarma, yaşatma ve gelecek kuşaklara devretme bilinciyle (Ağadayılarımız beğermeseler de) fedakarca çalışmaktadırlar. Korunan ve kurtarılan kimliğine kavuşan her eser adına bu büyük kuruluşa sonsuz teşekkürler ediyoruz.

Yrd. Doç. Dr. Mustafa YEĞİN
Ç.Ü. Mùh. Mim. Fak. / Mimarlık Bölümü

Yazar: **Yard. Doç . Dr. MUSTAFA YEĞİN**
Tarih: **2008.06.18**

Bu Köşe Yazısının yer aldığı yer: Yeşil_Divriği

ÇAMUR AT, İZİ KALSIN!

Tarih: 14.07.2008 Saat: 12:48

Konu: Divriği

Surlardan aşıya uçmasına ramak kalan, içerisi ağıla çevrilen Kale Camii kurtarıldı, ancak proje ve uygulama için söylenmeyen söz kalmadı Divriği'deki tarihi eserlerin projelerini büyük bir özveri ile hazırlayan, yaklaşık 25 tarihi mirasın ayağa kaldırılmasında öncülük eden Yar. Doç. Dr. Mustafa Yeğin, son günlerde bazı çevrelerde ortaya atılan iddialarla ilgili olarak gazetemize açıklamalarda bulundu. Yeğin'in açıklamalarını aşağıda yayınlıyoruz.

Son günlerde farklı platformlarda gerekse Divriği kamuoyunda tamamen gerçektışı birtakım bilgilerin dolaştığını ve yorumların yapıldığını maalesef üzüntüyle izlemekteyim.

Hangi hedefe hangi amaca hizmet ettiği belli olmayan sözüm ona yerel basının basın etiği ve ahlakını idrak etmemiş kişileri, tirübünlere oynayan bir yaklaşımla işin özünü bilmeden anlamadan (bu işin uzmanlarına saygı göstermeksizin) konunun uzmanlarının görüş belirttiği bir noktada bir yerel gazetecinin bu konuda yorum yapması düşündürücüdür.

Seçim yalanı mı?

Çamur at izi kalsın mı?

Halen devam etmekte olan restorasyon ve koruma çalışmalarını ve bu süreci etkilemeye yönelik olarak yaratılan bu maksatlı bilgi kirliliği sadece kişilere değil Vakıflar Genel Müdürlüğünün, Sivas Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Kurulunun saygın kurumsal kimliğine de zarar vermektedir. Koruma çalışmalarında sürecin nasıl işleyeceği hususunda ilgili yasa, yönetmelik hepimizce çok iyi bilinmekte olup, bunun dışındaki saptırmaya yanıltmaya dönük bilgilere itibar edilmemesi gerekmektedir.

Bu düşünsel çerçeve ve fiziksel koşullar içerisinde proje müellifi dr. yük. Mimar, öğretim üyesi olarak ben, proje danışmanı konusunda uzman öğretim üyeleri, Sivas Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge kurulunda projeyi onaylayan yedi adet konusunda uzman akademisyen, koruma kurulunda görevli uzman raportörler, uzman koruma kurulu müdürü, Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün koruma uzmanı onlarca mimarının ve mühendisinin bu işi bilmediği anlamına gelen bu ağır eleştiriler fütursuz ve son derece seviyesizdir.

İlgili kurumlarımızın ve kurullarımızın kurumsal kimliğinin korunması ve geliştirilmesi konusunda görev ve sorumluluk hepimizindir.

Kale Camiinin Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon projeleri kapsamında yapılan çalışmalar; 5226 ve 3386 sayılı yasalar ile değişik 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası kapsamında belirlenen kentsel sit alanları ve koruma alanlarında, Yüksek kurul ilke kararları, Koruma Bölge Kurulu kararları ve Koruma amaçlı imar planları veya imar planları

doğrultusunda, tescilli ve tescilsiz taşınmaz kültür varlıkları ile yapının yakın çevre bağlantıları, ada-parcel ilişkileri, peyzaj ve mimari öğeleri ile birlikte korunması, sağlıklılaştırılarak yaşatılması ve çağdaş yaşama katılmasının sağlanmasına ve belgelenmesine yönelik rölöve, restitüsyon, restorasyon (onarım ve yenileme gibi çeşitli müdahaleleri tanımlayan) projeleri ile mühendislik dallarında yapılması gereken her türlü projenin hazırlanmasını içeren bir çalışmadır.

2005 yılında başlatılan 2007 yılına kadar devam eden çalışmalarda Kale Camii'nin belgelendirilmesi, korunması ve çevre düzenlemesine yönelik çalışmalar ön planda tutulmuştur. Hasar ve bozulmaların tespiti gözlemlenmesi konstrüktif ve strüktürel bozulmalara ilişkin saptamaların yapımı bu süreç de özenle tamamlanmıştır. Daha sonra yapılan tarihsel araştırmalar, sanat tarihi ve mimarlık tarihi raporları referans alınarak rölövesi alınan yapının restitüsyon eskizleri hazırlanmış, bu çalışmaların akademik danışmanlarımız tarafından teyidi sonrasında restitüsyon çalışmaları sonuçlandırılmıştır. Son aşamada restitüsyon çalışmaları ve fiziksel, ekonomik imkanlar göz önünde bulundurularak yapılacak müdahale biçim ve yöntemleri belirlenmiş ve buna göre hazırlanan alternatifli restorasyon projesi eskizleri akademik danışmanlarımızla bir kez daha görüş ve düşünceleri alınmak suretiyle gerekli düzenlemeler ve düzeltmeler yapılarak restorasyon projesi sonuçlandırılmıştır. Bu çalışmalar Çukurova Teknokent bünyesinde konusunda uzman akademisyenlerle tamamlanmıştır. Hazırlanan rapor ve projeler ilgili koruma kurulunda onaylandıktan sonra protokol gereği tarafımdan telif haklarıyla birlikte Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne uygulanmak üzere devredilmiştir. Böyle bir projeyi hazırlamak ve bu eserin kurtarılmasına vesile olmak benim için mesleki bir onurdur. İlgili kurumun konu alanında uzman mimarlardan ve inşaat mühendislerinden oluşan uygulama sorumlusu heyeti gerekli kontrol ve denetlemeleri yaparak uygulamaları yönlendirmiş ve yönetmiştir. Bu süreç de ilgilenmem ve bilgi istemem sebebiyle zaman zaman sözlü ve görsel olarak tarafıma gelişmeler bildirilmiştir.

Bu haberin geldiği yer: Yeşil_Divriği

Yeğin, Divriği'deki uygulamaları anlattı

Tarih: 04.08.2008 Saat: 11:31

Konu: Divriği

Çukurova Üniversite Mimarlık Fakültesi Öğretim Üyesi Yardımcı Doçent Dr. Mustafa Yeğin, geçtiğimiz günlerde yapılan Kale Camii açılışından sonra Ayanağa Konağı'nda ilgilendirmelerde bulundu.

Kaymakam Önder Bakan, Sivas Müftü Yardımcısı Mustafa Önder ve Divriği Müftüsü Arif Mukadder Yüksel'in bulunduğu toplantıda Mustafa Yeğin, özellikle Kale Camisi ile Aşağıhamam hakkında yapılan spekülasyonlara cevap verme niteliği de taşıyan açıklamalar yaptı.

Slaytlar eşliğinde her iki tarihi yapının eski durumlarını ortaya koyan Yard. Doç. Dr. Mustafa Yeğin, bu eserlerin restorelerinde yapılan uygulamaları da birer birer işaret etti.

Toplantıya katılanların ilgi ile takip ettikleri açıklamalardan sonra, ortaya atılan savların hiçbirine gönderme yapmadıkları, Kale Camii ile Aşağıhamam restorasyonlarında bazı küçük uygulama hatalarının kesin kabul tarihinden önce müteahhitler tarafından düzeltileceğini söyleyen projeleri hazırlayan Mustafa Yeğin'e teşekkür ettikleri gözlemlendi.

Bu haberin geldiği yer: Yeşil_Divriği

Divriği'nin simgeleri, belgeleri belleği kurtarıyor, yenileniyor. Çehresi değişiyor

Kent kimliğine, eserlerin özgünlüğüne, silüete aykırı ekler uygulamalar birer birer kaldırılıyor. Cami, hamam, türbe ve mescit mimarimizin ilçemizdeki özgün örnekleri aslına uygun restore ediliyor.

Kent tarihimizde milat sayılacak bu girişimler; ne yazık ki kendine yetkili sıfatı veren kendi kendini görevlendiren zavallılar, provokatörler, akbabalar tarafından durdurulmaya engellenmeye çalışılıyor. Yapılanları kıskanmalarını mümkün mü?

Bu haddini bilmezlerin feryatları içler acısı. '... durdurun yanlış yapıyorlar, olur mu? böyle... daha iyisini yaparım ben.. eserler elden gidiyor... yahu bu fiyata olur mu?..'

Anlıyoruz ki amaç eser kurtarmak değil müteahhitlik yapmak. Olaylardan vazife çıkarmak, maddi menfaat sağlamak. Kent kültürü ve koruma bilincinden mahrum bu niteliksiz ve vasıfsız goygoycular ağabeylerinden aldıkları talimatlarla, ne yazık ki iyi niyetle bu eserleri onarmaya çalışan kurumları, müteahhitleri ve kontrolleri boş yere meşgul edip, oyalıyor ve üzüyorlar.

Sonuç o malum söz tabii ki; '.. kervan yürür'.

Halkımızın da ilgiyle takip ettiği bu çalışmalar artarak devam edecektir. Takipçisiyiz en büyük desteğiyiz.

Yrd. Doç. Dr. Mustafa YEĞİN
Ç.Ü. Mimarlık Bölümü Öğretim Üyesi

KALE CENTER açıldı

1.Sayfadan Devam / Kale Center Alışveriş Merkezi'nde elektronikten ev tekstiline, beyaz eşyadan banyo mutfak malzemelerine, tekstilden aksesuara Türkiye'nin ve dünyanın önemli markaları yer alıyor. Kale Center'da; Cinemars, Carrefour Expres, Winmax, Mudo, Flo, Darty, LCW, Bernardo, Yeşil Kundura, Collezione, D&R, Colin's

Kale Camii'nde restorasyon başlıyor

Tarih: 23.03.2007 Saat: 13:47

Konu: Divriği

İhalesi yapılan Divriği Kale (Şahinşah) Camii'nde yer teslimi 20 gün sonra yapılacak. İhaleyi yaklaşık 850 bin YTL'ye alan firma restorasyon çalışmalarına hemen başlayacak.

Mengücekliler tarafından yapılan ilk cami olup Türk yapılaşma sürecinden günümüze erişen Türklerin Anadolu'daki en eski birkaç yapısından teki ve en önemlisi olan Şahinşah Camii'nin (1180-1181) restorasyonuna mayıs ayında başlanıyor. Cami iç ve dış yüzeylerinde zamanın etkisini gösteren değişmelerle ve aşınmalarla günümüze ulaştı.

Yapının ana taşıyıcı sisteminin ayakta olmasına karşın kemerlerdeki ve güney cep- hesinde oluşan açılmalar ve çökmeler sadece Divriği için değil tüm Anadolu için bir kültürün, bir dönemin tanıklığını sürdüren caminin kaybolma tehlikesi içinde olduğunu gösteriyor.

Restorasyonda, caminin günümüze kalmış kısımlarının muhafaza edilmesi esas olarak kabul edildi. Bu kabule uygun olarak batı taraftaki şah mahfili çıkışının kalıntısının dondurulması ve bugünkü haliyle muhafaza edilmesi öngörüldü. Yapının strüktür açısından tehlikeli bulunan çatlakları ve yıkılan bölümleri yapının kendi konstrüksiyonunda olduğu gibi moloz taş ve özgün harca benzeyen bir harçla tamamlanacak. Bozulmuş ve aşınmış taşlar yenileri ile değiştirilecek. Bu yapılırken yeni konulan taşların restorasyon ilkeleri doğrultusunda eskisinden ayırt edilebilir nitelikte olmasına özen gösterilecek.

Caminin restorasyon projesini hazırlayan Çukurova Üniversitesi Öğretim Üyelerinden Yard. Doç. Dr. Mustafa Yeğin, restorasyonun her aşamada kontrol edileceğini, restore çalışmasının yaklaşık 3 ayda tamamlanacağını söyledi.

Bu haberin geldiği yer: Yeşil Divriği Gazetesi

YEŞİL DİVRİĞİ

18 ARALIK 2006

KALE CAMİİNİN RESTORASYONU KURULUN ONAYINA KALDI

Yeşil Divriği Gazetesinin 1 ve 2 inci sayfalarındaki haberde: Divriği Kale Camii'nin restorasyon ve onarımı için hazırlanan proje bu hafta Sivas Kùltùr ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nda gùrùŐùlecek. Projenin onayının ardından Kale Camii'nin restorasyonu için çalışmalara başlanacak.

Tùrkler tarafından Anadolu'da yapılan birkaç camiden biri olma øzelliĐini taşıyan Kale Camii'nin Çukurova Ùniversitesi tarafından hazırlanan rùleve ve restorasyon projesi için kurulun vereceği olumlu kararın ardından restorasyona en kısa sùre içinde başlanacak.

YEŞİL DİVRİĞİ

12 MART 2007

KALE CAMİİ RESTORASYON İŞİ İHALE EDİLDİ

Harap halde olan Kale Camiinin onarım işi Sivas Vakıflar Bölge MùdùrlùĐùnce pazartesi gùnù ihale edildi.

Ankara'dan üç firma teklif verdi ,teklifler değerlendirilecek ve ihaleyi kazanan firma önümüzdeki gùnlerde çalışmalara başlayacak.

YEŞİL DİVRİĞİ

30 NİSAN 2007

DİVRİĞİNİN TARİHİ ESERLERİ BİRER BİRER AYAĞA KALKIYOR

Yeşil Divriği Gazetesinin 1 inci sayfasındaki haberde Kale Caminin restorasyonunda kullanılacak teleferik projesi de kùùk birkaç değişiklik yapılması Şartı ile kuruldan ıktı.

YEŞİL DİVRİĞİ

7 NİSAN 2008

KALE CAMİİNDE ÇALIŞMALAR BAŞLANDI

Geçtiğimiz yaz başlanılan Divriği Kale Camii'nin restorasyon işine devam ediliyor. Kış mevsimi nedeniyle verilen aradan sonra çalışmalar hafta sonunda yeniden başladı.

Yetkililerden aldığımız bilgilere göre restorasyon çalışmalarının önemli bir bölümü sona erdi.2-3 ay içinde bitmesi beklenen çalışmalarda Kale Camii'nin üst örtüsü yalıtılacak. Yıkılan ve bozulan duvar taşları tamamlanacak. Cephelerin sıvama derzi yapılacak.

YEŞİL DİVRİĞİ

15 TEMMUZ 2008

KALE CAMİİ CUMA GÜNÜ AÇILACAK

Restorasyon çalışmaları tamamlanan Divriği Kale Camii'nin açılışı 18 Temmuz 2008 Cuma günü yapılacak.

Cuma hutbesini Divriği Müftüsü Arif Mukadder Yüksel okuyacak.Geçici olarak elektrik tesisatı döőenmesi halinde proje sahibi Mustafa Yeğin'de bir sunum konuşması yapacak.

Yüzyıllar sonra ilk Cuma namazının kılınacağı Kale Camii açılışına Sivas Vakıflar Bölge Müdürlüğü yetkilileri da katılacak.

İlk cuma namazı kılındı

Tarih: 25.07.2008 Saat: 16:13

Konu: Divriği

Anadolu'nun ilk cuma mescitlerinden biri olan ve harabe halde olduğu için yüzyıllardır ibadete kapalı olan Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce onarılan Kale Camii ziyarete açıldı.

Açılış törenine Divriği Kaymakamı Önder Bakan ve İl Müftü Yardımcısı Mustafa Önder'de katıldılar. Proje sahibi Çukurova Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Öğretim Görevlisi Yard. Doç. Dr. Mustafa Yeğin'in de Adana'dan gelerek yer aldığı açılıştan sonra vatandaşlar cuma namazı için Kale Camii'nde yer bırakmadılar.

Cuma hutbesini Divriği Müftüsü Mukadder Arif Yüksel okurken, İl Müftü Yardımcısı Mustafa Önder'de vaaz verdi. Namazdan sonra da Kale Camii Kapısı'nın önünde toplu olarak hatıra fotoğrafı çekildi.

Projesi Doç. Dr. Mustafa Yeğin tarafından hazırlanan çalışmalar kapsamında, caminin yıkılan güney cephesi moloz taş ve özgün harca benzeyen bir harçla tamamlandı. Kemer ve tonozlarda çürüyen taşlar aslına göre yenilenerek, cami iç mekanındaki taşıyıcı ayaklarda bulunan çürüyen taşlar tamamlandı. Cami beden duvarlarındaki çatlaklıklar mekanik dikiş sistemiyle giderilerek, iki yöne eğimli tonoz üzeri kurşun kaplama yapıldı.

Coğrafi koşulu nedeniyle ulaşımın zor olduğu caminin şu an için sürekli olarak ibadete açık olmadığı ancak ziyaret edilebileceği bildirilen caminin açılışında Vakıflar Bölge Müdür Yardımcısı Kazım Argın başta olmak üzere, Şube Müdürleri Hayati Nalbant, Oğuzhan Gözcü, Ali Osman Ayan ve Hukuk Sorumlusu Avukat İsmail Uluyol'da hazır bulundular.

Bu haberin geldiği yer : Yeşil Divriği

DivriğiKaleCamii

Kale Camii: 1180 yılında Süleyman Şah oğlu Emir İshak tarafından yapılmıştır. Mimarı Maragalı Firuz' un oğlu Hasandır. Kale Camii Türklerin en eski yapısından biri olması sebebiyle çok büyük önem arz etmektedir.

(+)

(+)

(+)

Kale (Hisar) Camisi

Sivas ili Divriği ilçesinde, Divriği Kalesi içerisindeki bu camiyi Mengüçoğlu Sultanı Süleyman Şah oğlu Emir İshak tarafından 1180-1181 yıllarında yaptırılmıştır. Mimarı Magaralı Firuz'dur.

Sivas Divriği'de Türk dönemi yapılarının en eskilerinden biri olması nedeniyle önem kazanan bu yapı Çaltı Vadisi'ne yönelik bir uçurum kenarındadır.

Cami yöresel kırmızı renkte taştan yapılmıştır. Dikdörtgen planlı olup, üzeri tonoz ve kubbe ile örtülüdür. Kubbe yıkılmış ve günümüze pek az kalıntısı gelebilmiştir.

Giriş kapısı Anadolu'nun erken dönemde yapılmış anitsal

görünümü taş kapılarından. Bu giriş kapısı geometrik bezemeler ve sırlı tuğlalarla çevrili yuvarlak bir kemer halindedir. Bu kemerin üzerinde de h.576 (1880-1881) tarihli kufi yazılı kitabesi bulunmaktadır. Burada geometrik motiflerin yanı sıra yıldızlar ve rumiler de dikkati çekmektedir. Bunların çevresini burmalı mukarnaslı bir silme çevrelemektedir.

İbadet mekânı iki sıra halinde altı taş ayakla üç sahna ayrılmıştır. Taş ayaklar yuvarlak kemerlerle birbirlerine bağlanmıştır. Kemerler taş ayaklar üzerindeki dikdörtgen taş yastıklar üzerine oturtulmuştur. Orta sahin tonozla, yan nefler ise dörder kubbe ile örtülüdür. Üç dikey sahinli ibadet mekânı birbirlerine eşit tonoz ve kubbelerden oluşturulmuş örtü sistemi o dönem için oldukça yenidir. Orta

sahin diğer iki yan sahindan daha geniş tutulmuştur.

Mihrap bölümü ibadet mekânından ayrılarak yarım kubbeli ve bezemelidir. Mukarnaslı mihrabın yanlarındaki paye başlıklarında palmet ve lotuslar, köşelerinde de aslan başlarına benzeyen motifler görülmektedir. Abanoz ağacından olan minberi künde-kâri tekniğinde yapılmıştır. Erken dönem ağaç minberlerindedir. İç mekân duvarların üzerindeki küçük pencerelerle aydınlatılmıştır.

Kale Camisi'nin dış görünümündeki zenginliğe karşılık ibadet mekânı oldukça sadedir.

Kenthaber Kültür Kurulu

Fotoğraflar, www.divrigimuftulugu.gov.tr adresinden alınmıştır.

Yayın Tarihi : 06 Şubat 2008 Çarşamba 15:15:24

DİVRİĞİ KALE CAMİİ

Mengücekliler tarafından 1180-1881 yıllarında yapılan ilk camii olup, Türk yapılaşma sürecinde günümüze erişen en eski yapılardandır. Divriği Kalesi üzerinde Çaltı Vadisinin korkunç uçurumun kenarında yer alan yapının Şahin Şah Bin Süleyman Bin Emir İshak tarafından yaptırılmıştır.

Kapısı büyük süslemeye sahip, ilk Anadolu taç kapısı sayılmaktadır. Mimberi abanoz ağacından ve künde kari (çivi kullanılmadan) şeklinde yapılmıştır.

Kale (Hisar) Camisi (Divriği)

Kale (Hisar) Camisi (Divriği) Sivas ili Divriği ilçesinde, Divriği Kalesi içerisindeki bu camiyi Mengüçoğlu Sultanı Süleyman Şah oğlu Emir İshak tarafından 1180-1181 yıllarında yaptırılmıştır. Mimarı Magaralı Firuz'dur.

Sivas Divriği'de Türk dönemi yapılarının en eskilerinden biri olması nedeniyle önem kazanan bu yapı Çaltı Vadisi'ne yönelik bir uçurum kenarındadır.

Cami yöresel kırmızı renkte taştan yapılmıştır. Dikdörtgen planlı olup, üzeri tonoz ve kubbe ile örtülüdür. Kubbe yıkılmış ve günümüze pek az kalıntısı gelebilmiştir.

Giriş kapısı Anadolu'nun erken dönemde yapılmış anıtsal görünümlü taş kapılarından. Bu giriş kapısı geometrik bezemeler ve sırlı tuğlalarla çevrili yuvarlak bir kemer halindedir. Bu kemerin üzerinde de h.576 (1880-1881) tarihli kufi yazılı kitabesi bulunmaktadır. Burada geometrik motiflerin yanı sıra yıldızlar ve rumiler de dikkati çekmektedir. Bunların çevresini burmalı mukarnaslı bir silme çevrelemektedir.

İbadet mekânı iki sıra halinde altı taş ayakla üç sahna ayrılmıştır. Taş ayaklar yuvarlak kemerlerle birbirlerine bağlanmıştır. Kemerler taş ayaklar üzerindeki dikdörtgen taş yastıklar üzerine oturtulmuştur. Orta sahnin tonozla, yan nefler ise dörder kubbe ile örtülüdür. Üç dikey sahninli ibadet mekânı birbirlerine eşit tonoz ve kubbelerden oluşturulmuş örtü sistemi o dönem için oldukça yenidir. Orta sahnin diğer iki yan sahninden daha geniş tutulmuştur.

Mihrap bölümü ibadet mekânından ayrılarak yarım kubbeli ve bezemelidir. Mukarnaslı mihrabın yanlarındaki paye başlıklarında palmet ve lotuslar, köşelerinde de aslan başlarına benzeyen motifler görülmektedir. Abanoz ağacından olan minberi künde-kârî tekniğinde yapılmıştır. Erken dönem ağaç minberlerindedir. İç mekân duvarların üzerindeki küçük pencerelerle aydınlatılmıştır.

Kale Camisi'nin dış görünümündeki zenginliğe karşılık ibadet mekânı oldukça sadedir.

Gülerman'a
gönderdiği
imzalı aile
fotoğrafi...

STAR GAZETESİ - 9-7-2001

TARİHİ CAMİ AHIR OLDU!

İlgisizlik ve duyarsızlık kurbanı olan 820 yıllık Divriği Kale Camii, hayvan barınağı olarak kullanılıyor.

SIVAS Divriği'deki Kale Camii, Anadolu'nun en eski camilerinden biri... 1180'de Selçuklular'a bağlı bir beylik olan Mengücekliler tarafından yaptırılan caminin içi nadide süslemelerle dolu... İlk Anadolu taç kapısına sahip olan cami günümüzde ilgisizlik ve duyarsızlık kurbanı. UNESCO tarafından korumaya alınan Ulu Camii'nin yakınında bulunan Kale Camii, bakımsızlık yüzünden her geçen gün daha da yıpranıyor. Çevredeki köylüler otlatmaya götürdükleri büyükbaş hayvanları, aşırı sıcaktan korumak için tarihi caminin içine bırakıyorlar. Yetkililerin ise ödeneksizlik nedeniyle eli kolu bağlı... Yetkililer çaresiz, vatandaşlar da vurdum-duymaz olunca tarihi cami günden güne eriyip bitiyor. ■ SİRER DOĞAN

■ Yüzyıllardır ayakta kalmayı başaran cami günümüzde yok olmak üzere...

DİVRİĞİ KALE CAMİİ

Camii 1180-1181 tarihinde yaptırılmıştır. Camii dikdörtgen planlı kesme taştan yapılmış kıymetli bir eserdir. Kapı üzerindeki ve mihraptaki ince taş işlemleri ile çini süslemeler tamamen bozulmuştur. Camii iç kemer ve tonozlarda çökmeler mevcuttur. Camii kale içinde en yüksek noktaya ve uçurum kenarına sıfır mesafede yapılmıştır. Uçurumdan taraf olan doğu ve güney duvarlarında geniş çatlaklar ana binadan ayrılmıştır. Duvar yıkıldığında dereye dökülecek taşların toplanması bile imkansızdır. Camii ibadete kapalıdır. Bu nedenle Anadolu'ya yapılan ilk camilerden biri olan bahse konu bu caminin acilen koruma amaçlı restorasyonunun yapılması gerekmektedir.

Kaynak: Kültür Bakanlığı/İl Kültür Müdürlüğü İnternet Sitesi

Kale Camii / Şahinşah Camii / Süleymanpaşa Camii / Hisar Camii

Camii 1155'e doğru Emir İshak oğlu I. Süleyman tarafından yalın bir üslupla yaptırılmış ve bir de vakıf kurulmuştur. Kale Camii Türklerin en eski yapılarından biri olması sebebiyle önemlidir. Eserin planı ve bezemelerinin Türk sanatı içindeki özgünlüğü camiye bir değer daha katmaktadır. Camii kuzey-güney ekseninde dıştan 19,5x14,5 m lik dikdörtgen bir alanı kaplamaktadır. Kapısı oğlu Şahin Şah tarafından 1180-81'de yaptırılmıştır. Bezemelerin toplandığı taçkapı Anadolu taçkapılarının da ilkidir. Cami üç nefli bazilika planına sahiptir. Neflerin üzerinde mihraba dik uzanan beşik tonozlar yer alır. Tahrir kayıtlarından eserin başlangıçta "Divriği Kalesi Camii" adıyla anıldığı ancak sonraki yüzyıllarda, camii vakfına ilişkin işlemlerde camiye "Süleyman Paşa Camii"denildiği görülmektedir. Caminin ibadete kapanıp harap olmaya başlaması, kale sakinlerinin aşağı mahallelere göç etmeleriyle açıklanabilir. 1850'lerden başlayarak kale boşalmaya başlamış, 20.yüzyıl'a gelinmeden kaledeki son evlerle birlikte camii de terk edilmiştir.

Divriği Kale Camii'nin Restorasyonu

Divriği Kale Camii'nin restorasyon ve onarımı için hazırlanan proje bu hafta Sivas Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'nda görüşülecek olurken, projenin onayının ardından Divriği Kale Camii'nin restorasyonu için çalışmalara başlanacak.

1180-1181 yıllarında Mengücekliler tarafından yaptırılan ve günümüze kadar ulaşan tarihi Divriği Kale Camii bakımsızlık nedeniyle harap bir şekilde bulunurken, eserin minaresi, beden duvarlarında, tonozlarında ve mihrabında da yıkılmalar mevcut. Çukurova Üniversitesi tarafından hazırlanan Rölöve ve Restorasyon projesi bu hafta Çarşamba günü toplanacak Sivas Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'nun onayına sunulacak olurken, kurulun Divriği Kale Camii için hazırlanan projeyi kabul etmesi halinde çalışmalara önümüzdeki yıldan itibaren başlanacağı öğrenildi. Tarihi eser bakımından zengin bir potansiyele sahip olan Divriği'de Türkler tarafından Anadolu'da yapılan birkaç camiiden biri olma özelliğini taşıyan Divriği Kale Camii'nin daha fazla zarar görmeden biran önce onarımı için çalışmalara başlanması gerekirken, Kurulun vereceği olumlu kararın ardından tarihi camii'nin restorasyonuna da en kısa süre içerisinde başlanacak.

Tarih: 12.12.2006 Saat: 15:44 Gönderen: [divrigli](#)

Kale Camii, asırlar sonra onarıldı

Anadolu`nun ilk Cuma mescitlerinden Divriği ilçesindeki Kale Camii, Vakıflar Genel Mdrlgnce onarılarak, ziyarete açıldı.

SİVAS Anadolu`nun ilk Cuma mescitlerinden biri olan ve harabe halde olduğu için yüzyıllardır ibadete kapatılan Sivas`ın Divriği ilçesindeki Kale Camii, Vakıflar Genel Mdrlgnce onarılarak, ziyarete açıldı.

Divriği ilçesinde, tarihi kaynaklara göre Mengücekliler tarafından 1180-1181 yıllarında yapılan ve Türk yapılaşma sürecinde günümüze erişen en eski yapılardan biri olarak kabul edilen tarihi Kale Camii, Vakıflar Genel Mdrlg`nn çalışmaları sonucu geçen yıl onarıma alındı.

Projesi Çukurova niversitesi tarafından hazırlanan çalışmalar kapsamında, caminin yıkılan güney cephesi moloz taş ve özgün harca benzeyen bir harçla tamamlandı. Kemer ve tonozlarda çürüyen taşlar aslına göre yenilenerek, cami i mekânındaki taşıyıcı ayaklarda bulunan çürüyen taşlar tamamlandı. Cami beden duvarlarındaki çatlaklıklar mekanik dikiş sistemiyle giderilerek, iki yöne eğimli tonoz üzeri kurşunla kaplandı.

Divriği Kale Camii'nde Yüzyıllar Sonra İlk Defa Namaz Kılınacak

Tarih: 09.07.2008 Saat: 09:20

Konu: Divriği

1180-1181 yıllarında Mengücekliler tarafından yaptırılan ve günümüze kadar ulaşan tarihi Divriği Kale Camii'nde geçtiğimiz yıl başlatılan restorasyon çalışması tamamlandı. Divriği Kale Camii'nin açılışı 18 Temmuz 2008 Cuma günü gerçekleştirilecek.

Tarihi caminin açılması ile birlikte yüzyıllar sonra bu camide namaz kılınmaya başlanacak. Yüzyıllar sonra ayağa kaldırılan Anadolu'nun eski eserlerinden olan Divriği Kale Camii, Mengücekliler tarafından 1180–1181 yıllarında yapılan ilk camii olup, Türk yapılaşma sürecinde günümüze erişen en eski yapılardandır.

Tarihi eser bakımından zengin bir potansiyele sahip olan Divriği'de Türkler tarafından Anadolu'da yapılan birkaç camiden biri olma özelliğini taşıyan Divriği Kale Camii, geçtiğimiz yıl restorasyona alındı ve yapılan çalışmalar sonucu tekrar ayağa kaldırıldı. Divriği Kalesi üzerinde Çaltı Vadisinin korkunç uçurumun kenarında yer alan yapı, Şahin Şah Bin Süleyman Bin Emir İshak tarafından yaptırılmıştır. Kapısı büyük süslemeye sahip, ilk Anadolu taç kapısı sayılmaktadır. Mimberi abanoz ağacından ve künde kari şeklinde yapılmıştır

Anadolu'da İlk Cuma Namazı Kılınan Cami

Anadolu'da İslamlaşma süreciyle birlikte ilk Cuma namazının kılındığı **Divriği Kale Camii** yeniden ibadete açıldı. Cuma namazının beldelerin İslamlaşma alametine dair sembolik anlamı itibariyle Kale Camii Anadolu'daki en önemli İslam eserleri arasında gösterilmekteydi.

Tarihi kaynaklardaki bilgilere göre 1180-1181 yıllarında Mengücekler tarafından inşa edilen Kale Camii uzun yıllardan beri bakımsız bir halde ibadete kapalıydı. Camide geçtiğimiz yıl başlatılan restorasyon çalışmaları sona erdi ve Anadolu'da ilk Cuma namazının kılındığı mabet 300 yıllık bir aradan sonra tekrar ibadete açıldı.

Selçuklu mimarisinden izler taşıyan Kale Camiinin kapısı da tezyinatıyla Anadolu'daki ilk 'taç kapı' olma özelliğini taşıyor. Divriği Kalesi mevkiinde bulunan cami yine kaynaklarda verilen bilgilere göre Şahin Şah Emir İshak tarafından yaptırıldı.

Anadolu`nun ilk Cuma mescidi yeniden ibadete açıldı

Anadolu`nun ilk Cuma mescitlerinden biri olan ve harabe halde olduğu için yüzyıllardır ibadete kapatılan Sivas`ın Divriği ilçesindeki Kale Camisi, Vakıflar Genel Müdürlüğünce onarılarak, ziyarete açıldı.

AA muhabirinin aldığı bilgiye göre, Divriği ilçesinde, tarihi kaynaklara göre Mengücekliler tarafından 1180-1181 yıllarında yapılan ve Türk yapılaşma sürecinde günümüze erişen en eski yapılardan biri olarak kabul edilen tarihi Kale Camisi, Vakıflar Genel Müdürlüğü`nün çalışmaları sonucu geçen yıl onarıma alındı.

Projesi Çukurova Üniversitesi tarafından hazırlanan çalışmalar kapsamında, caminin yıkılan güney cephesi moloz taş ve özgün harca benzeyen bir harçla tamamlandı. Kemer ve tonozlarda çürüyen taşlar aslına göre yenilenerek, cami iç mekanındaki taşıyıcı ayaklarda bulunan çürüyen taşlar tamamlandı. Cami beden duvarlarındaki çatlaklıklar mekanik dikiş sistemiyle giderilerek, iki yöne eğimli tonoz üzeri kurşun kaplama yapıldı.

Anadolu`nun ilk Cuma mescitlerinden biri olduğu bildirilen ve yüzyıllardır harabe halde bulunduğu için ibadete kapalı olan Kale Camisi`ndeki onarım işleri bir süre önce tamamlandı. Onarımın ardından yaklaşık 300 yıl aradan sonra dün camide Cuma Namazı kılındığı bildirildi.

Yetkililer, coğrafi koşulu nedeniyle ulaşımın zor olduğu caminin şu an için sürekli olarak ibadete açık olmadığını, ziyaret edilebileceğini açıkladılar.

-TARİHİ KALE CAMİSİ-

Kaynaklara göre 1180-1181 yıllarında Mengücekliler tarafından yapılan ilk cami olan Kale Camisi, Türk yapılaşma sürecinden günümüze erişen en eski yapılardandır.

Divriği kalesi üzerinde, Çaltı Vadisi`nin korkunç uçurumunun kenarında yer alan yapının Şahinşah bin Süleyman bin Emir İshak tarafından Meragalı usta Hasan`a yaptırıldığı, kuzey yönünde asıl ibadet alanına girişi sağlayan kapı lentosunun üzerindeki kitabesinde belirtilmektedir.

Kaynak: aa

Kale Camii'nde çalışmalara başlandı

Tarih: 09.04.2008 Saat: 16:16

Konu: Divriği

Geçtiğimiz yaz başlanılan Divriği Kale

Camii'nin restorasyon işine devam ediliyor

Geçtiğimiz yaz başlanılan Divriği Kale Camii'nin restorasyon işine devam ediliyor. Kış mevsimi nedeniyle verilen aradan sonra çalışmalar hafta sonunda yeniden başladı.

Yetkililerden aldığımız bilgilere göre restorayon çalışmalarının önemli bir bölümü sona erdi. 2-3 ay içinde bitmesi beklenen çalışmalarda Kale Camii'nin st örtüsü yalıtılacak. Yıkılan ve bozulan duvar taşları tamamlanacak. Cephelerin sıvama derzi yapılacaktır.

Bu haberin geldiği yer: Yeşil_Divriği

DİVRİĞİ KALE CAMİİ:

Anadolu'nun İlk cuma mescitlerinden biri olan ve harabe halde olduğu için yüzyıllardır ibadete kapatılan Sivas'ın Divriği ilçesindeki Kale Camii, Vakıflar Genel Müdürlüğünce onarılarak, ziyarete açıldı. Divriği ilçesinde, tarihi kaynaklara göre Mengücekliler tarafından 1180-1181 yıllarında yapılan ve Türk yapılaşma sürecinde günümüze erişen en eski yapılardan biri olarak kabul edilen tarihi Kale Camii, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün çalışmaları sonucu geçen yıl onarıma alındı. Projesi Çukurova Üniversitesi tarafından hazırlanan çalışmalar kapsamında, caminin yıkılan güney cephesi moloz taş ve özgün harca benzeyen bir harçla tamamlandı. Kemer ve tonozlarda çürüyen taşlar aslına göre yenilenecek, cami iç mekanındaki taşıyıcı ayaklarda bulunan çürüyen taşlar tamamlandı. Cami beden duvarlarındaki çatlaklıklar mekanik dikiş sistemiyle giderilerek, iki yöne eğimli tonoz üzeri kurşun kaplama yapıldı. Anadolu'nun ilk Cuma mescitlerinden biri olduğu bildirilen ve yüzyıllardır harabe halde bulunduğu için ibadete kapalı olan Kale Camii'ndeki onarım işleri bir süre önce tamamlandı. Onarımın ardından yaklaşık 300 yıl aradan sonra dün camide cuma namazı kılındığı bildirildi.

Divriği Kale Camii

Camii 1180-1181 tarihinde yaptırılmıştır. Camii dikdörtgen planlı kesme taştan yapılmış kıymetli bir eserdir. Kapı üzerindeki ve mihraptaki ince taş işlemleri ile çini süslemeler tamamen bozulmuştur. Camii iç kemer ve tonozlarda çökmeler mevcuttur. Camii kale içinde en yüksek noktaya ve uçurum kenarına sıfır mesafede yapılmıştır. Uçurumdan taraf olan doğu ve güney duvarlarında geniş çatlaklar ana binadan ayrılmıştır. Duvar yıkıldığında dereye dökülecek taşların toplanması bile imkansızdır. Camii ibadete kapalıdır. Bu nedenle Anadolu'ya yapılan ilk camilerden biri olan bahse konu bu caminin acilen koruma amaçlı restorasyonunun yapılması gerekmektedir.

Divriği Kale Camii : Mengücekliler tarafından 1180-1881 yıllarında yapılan ilk camii olup, Türk yapılaşma sürecinde günümüze erisen en eski yapılarıdır. Divriği Kalesi üzerinde Çaltı Vadisinin korkunç uçurumun kenarında yer alan yapının Şahin Şah Bin Süleyman Bin Emir İshak tarafından yaptırılmıştır. Kapisi büyük süslemeye sahip, ilk Anadolu taş kapisi sayılmaktadır. Mimberi abanoz ağacından ve künde kari (çivi kullanılmadan) şeklinde yapılmıştır.

DİVRİĞİ KALE CAMİİ:

ANADOLU'NUN İlk Cuma mescitlerinden biri olan ve harabe halde olduğu için yüzyıllardır ibadete kapatılan Sivas'ın Divriği ilçesindeki Kale Camii, Vakıflar Genel Müdürlüğüne onararak, ziyarete açıldı. Divriği ilçesinde, tarihî kaynaklara göre Mengücekliler tarafından 1180-1181 yıllarında yapılan ve Türk yapılaşma sürecinde günümüze erişen en eski yapılardan biri olarak kabul edilen tarihî Kale Camii, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün çalışmaları sonucu geçen yıl onarıma alındı.

Projesi Çukurova Üniversitesi tarafından hazırlanan çalışmalar kapsamında, caminin yıkılan güney cephesi moloz taş ve özgün harca benzeyen bir harçla tamamlandı. Kemer ve tonozlarda çürüyen taşlar aslına göre yenilenerek, cami iç mekânındaki taşıyıcı ayaklarda bulunan çürüyen taşlar tamamlandı. Cami beden duvarlarındaki çatlaklıklar mekanik dikiş sistemiyle giderilerek, iki yöne eğimli tonoz üzeri kurşun kaplama yapıldı. Anadolu'nun ilk Cuma mescitlerinden biri olduğu bildirilen ve yüzyıllardır harabe halde bulunduğu için ibadete kapalı olan Kale Camii'ndeki onarım işleri bir süre önce tamamlandı. Onarımın ardından yaklaşık 300 yıl aradan sonra camide Cuma Namazı kılındığı bildirildi. Yetkililer, coğrafi şartı sebebiyle ulaşımın zor olduğu caminin şu an için sürekli olarak ibadete açık olmadığını, ziyaret edilebileceğini açıkladılar.

Kaynaklara göre 1180-1181 yıllarında Mengücekliler tarafından yapılan ilk cami olan Kale Camii, Türk yapılaşma sürecinden günümüze erişen en eski yapılardandır.

Divriği Kalesi üzerinde, Çaltı Vadisi'nin korkunç uçurumunun kenarında yer alan yapının Şahinşah bin Süleyman bin Emir İshak tarafından Meragalı usta Hasan'a yaptırıldığı, kuzey yönünde asil ibadet alanına girişi sağlayan kapı lentosunun üzerindeki kitabesinde belirtilmektedir.

İbadete hasret cami yenilendi

İbadete kapalı olan Sivas'ın Divriği ilçesindeki Kale Camii, Vakıflar Genel Müdürlüğüne onararak, ziyarete açıldı.

Anadolu'nun İlk cuma mescitlerinden biri olan ve harabe halde olduğu için yüzyıllardır ibadete kapatılan Sivas'ın Divriği ilçesindeki Kale Camii, Vakıflar Genel Müdürlüğüne onararak, ziyarete açıldı.

Divriği ilçesinde, tarihi kaynaklara göre Mengücekliler tarafından 1180-1181 yıllarında yapılan ve Türk yapılaşma sürecinde günümüze erişen en eski yapılardan biri olarak kabul edilen tarihi Kale Camii, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün çalışmaları sonucu geçen yıl onarıma alındı.

Projesi Çukurova Üniversitesi tarafından hazırlanan çalışmalar kapsamında, caminin yıkılan güney cephesi moloz taş ve özgün harca benzeyen bir harçla tamamlandı. Kemer ve tonozlarda çürüyen taşlar aslına göre yenilenerek, cami iç mekânındaki taşıyıcı ayaklarda bulunan çürüyen taşlar tamamlandı. Cami beden duvarlarındaki çatlaklıklar mekanik dikiş sistemiyle giderilerek, iki yöne eğimli tonoz üzeri kurşun kaplama yapıldı. Anadolu'nun ilk Cuma mescitlerinden biri olduğu bildirilen ve yüzyıllardır harabe halde bulunduğu için ibadete kapalı olan Kale Camii'ndeki onarım işleri bir süre önce tamamlandı. Onarımın ardından yaklaşık 300 yıl aradan sonra dün camide cuma namazı kılındığı bildirildi.

Anadolu'da İlk Cuma Namazı Kılınan Cami

Anadolu'da İslamlaşma süreciyle birlikte ilk Cuma namazının kılındığı **Divriği Kale Camii** yeniden ibadete açıldı. Cuma namazının beldelerin İslamlaşma alametine dair sembolik anlamı itibariyle Kale Camii Anadolu'daki en önemli İslam eserleri arasında gösterilmektedir.

Tarihi kaynaklardaki bilgilere göre 1180-1181 yıllarında Mengücekler tarafından inşa edilen Kale Camii uzun yıllardan beri bakımsız bir halde ibadete kapalıydı. Camide geçtiğimiz yıl başlatılan restorasyon çalışmaları sona erdi ve Anadolu'da ilk Cuma namazının kılındığı mabet 300 yıllık bir aradan sonra tekrar ibadete açıldı.

Selçuklu mimarisinden izler taşıyan Kale Camiinin kapısı da tezyinatıyla Anadolu'daki ilk 'taç kapı' olma özelliğini taşıyor. Divriği Kalesi mevkiinde bulunan cami yine kaynaklarda verilen bilgilere göre Şahin Şah Emir İshak tarafından yaptırıldı.

Tarihi Divriği Kale Cami onarıldı

Anadolu'nun ilk cuma mescitlerinden biri olan ve bakımsızlık nedeniyle ibadete kapatılan Sivas'ın Divriği İlçesi'ndeki Kale Camisi, Vakıflar Genel Müdürlüğünce onarılarak, ziyarete açıldı.

Divriği'de, tarihi kaynaklara göre Mengücekliiler tarafından 1180-1181 yıllarında yapılan ve günümüze erişen en eski yapılardan biri olarak kabul edilen tarihi Kale Camii, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün çalışmaları sonucu geçen yıl onarıma alınmıştı.

Projesi Çukurova Üniversitesi tarafından hazırlanan çalışmalar kapsamında, caminin yıkılan güney cephesi moloz taş ve özgün harca benzeyen bir harçla tamamlandı. Kemer ve tonozlarda çürüyen taşlar aslına göre yenilenerek, camii iç mekanındaki taşıyıcı ayaklarda bulunan çürüyen taşlar tamamlandı. Camii beden duvarlarındaki çatlaklıklar mekanik dikiş sistemiyle gidilerek, iki yöne eğimli tonoz üzeri kurşun kaplama yapıldı.

Yetkililer, coğrafi şartlar nedeniyle ulaşımın zor olduğu caminin şu an için ibadete değil ziyarete açıldığını söylediler.

Divriği Kalesi üzerinde, Çaltı Vadisi'nin korkunç uçurumunun kenarında yer alan yapının kitabesinde Şahinşah bin Süleyman bin Emir İshak tarafından Meragalı usta Hasan'a yaptırıldığı belirtilmektedir.

• **SİVAS MEMLEKET Gazetesi, Sayı: 1390**

Yüzyıllardır ibadete kapalı olan tarihi Kale Camii onarıldı

Anadolu`nun İlk cuma mescitlerinden biri olan ve harabe halde olduğu için yüzyıllardır ibadete kapatılan Sivas`ın Divriği ilçesindeki Kale Camii, Vakıflar Genel Müdürlüğüne onararak, ziyarete açıldı. Divriği ilçesinde, tarihi kaynaklara göre Mengücekliler tarafından 1180-1181 yıllarında yapılan ve Türk yapılaşma sürecinde günümüze erişen en eski yapılardan biri olarak kabul edilen tarihi Kale Camii, Vakıflar Genel Müdürlüğü`nün çalışmaları sonucu geçen yıl onarıma alındı. Projesi Çukurova Üniversitesi tarafından hazırlanan çalışmalar kapsamında, caminin yıkılan güney cephesi moloz taş ve özgün harca benzeyen bir harçla tamamlandı. Kemer ve tonozlarda çürüyen taşlar aslına göre yenilenerek, cami iç mekanındaki taşıyıcı ayaklarda bulunan çürüyen taşlar tamamlandı. Cami beden duvarlarındaki çatlaklıklar mekanik dikiş sistemiyle giderilerek, iki yöne eğimli tonoz üzeri kurşun kaplama yapıldı. Anadolu`nun ilk Cuma mescitlerinden biri olduğu bildirilen ve yüzyıllardır harabe halde bulunduğu için ibadete kapalı olan Kale Camii`ndeki onarım işleri bir süre önce tamamlandı. Onarımın ardından yaklaşık 300 yıl aradan sonra dün camide cuma namazı kılındığı bildirildi.

milli gazete

Anadolu`nun ilk Cuma mescidi yeniden ibadete açıldı

Anadolu`nun İlk Cuma mescitlerinden biri olan ve harabe halde olduğu için yüzyıllardır ibadete kapatılan Sivas`ın Divriği ilçesindeki Kale Camisi, Vakıflar Genel Müdürlüğüne onararak, ziyarete açıldı.

AA muhabirinin aldığı bilgiye göre, Divriği ilçesinde, tarihi kaynaklara göre Mengücekliler tarafından 1180-1181 yıllarında yapılan ve Türk yapılaşma sürecinde günümüze erişen en eski yapılardan biri olarak kabul edilen tarihi Kale Camisi, Vakıflar Genel Müdürlüğü`nün çalışmaları sonucu geçen yıl onarıma alındı.

Projesi Çukurova Üniversitesi tarafından hazırlanan çalışmalar kapsamında, caminin yıkılan güney cephesi moloz taş ve özgün harca benzeyen bir harçla tamamlandı. Kemer ve tonozlarda çürüyen taşlar aslına göre yenilenerek, cami iç mekanındaki taşıyıcı ayaklarda bulunan çürüyen taşlar tamamlandı. Cami beden duvarlarındaki çatlaklıklar mekanik dikiş sistemiyle giderilerek, iki yöne eğimli tonoz üzeri kurşun kaplama yapıldı.

Anadolu`nun ilk Cuma mescitlerinden biri olduğu bildirilen ve yüzyıllardır harabe halde bulunduğu için ibadete kapalı olan Kale Camisi`ndeki onarım işleri bir süre önce tamamlandı. Onarımın ardından yaklaşık 300 yıl aradan sonra dün camide Cuma Namazı kılındığı bildirildi.

Yetkililer, coğrafi koşulu nedeniyle ulaşımın zor olduğu caminin şu an için sürekli olarak ibadete açık olmadığını, ziyaret edilebileceğini açıkladılar.

-TARİHİ KALE CAMİSİ-

Kaynaklara göre 1180-1181 yıllarında Mengücekliler tarafından yapılan ilk cami olan Kale Camisi, Türk yapılaşma sürecinden günümüze erişen en eski yapılardandır.

Divriği kalesi üzerinde, Çaltı Vadisi`nin korkunç uçurumunun kenarında yer alan yapının Şahinşah bin Süleyman bin Emir İshak tarafından Meragalı usta Hasan`a yaptırıldığı, kuzey yönünde asıl ibadet alanına girişi sağlayan kapı lentosunun üzerindeki kitabesinde belirtilmektedir.

Kaynak: aa

DİVRİĞİ KALE CAMİİ:

SİVAS Anadolu`nun ilk Cuma mescitlerinden biri olan ve harabe halde olduğu için yüzyıllardır ibadete kapatılan Sivas`ın Divriği ilçesindeki Kale Camii, Vakıflar Genel Müdürlüğünce onarılarak, ziyarete açıldı.

Divriği ilçesinde, tarihi kaynaklara göre Mengücekliler tarafından 1180-1181 yıllarında yapılan ve Türk yapılaşma sürecinde günümüze erişen en eski yapılardan biri olarak kabul edilen tarihi Kale Camii, Vakıflar Genel Müdürlüğü`nün çalışmaları sonucu geçen yıl onarıma alındı.

Projesi Çukurova Üniversitesi tarafından hazırlanan çalışmalar kapsamında, caminin yıkılan güney cephesi moloz taş ve özgün harca benzeyen bir harçla tamamlandı. Kemer ve tonozlarda çürüyen taşlar aslına göre yenilenerek, cami iç mekânındaki taşıyıcı ayaklarda bulunan çürüyen taşlar tamamlandı. Cami beden duvarlarındaki çatlaklıklar mekanik dikiş sistemiyle giderilerek, iki yöne eğimli tonoz üzeri kurşunla kaplandı.

SONUÇ :

Mengücekoğulları'nın Türk İslam Dünyasına hediye ettikleri 850 yıllık Kale Camii onarımdan sonra orijinalliğini kaybetmiş olup bir hocamızın ifadesiyle 2007 model bir camii olmuştur.

Kale Camii sanat çevresinde ilgi çeken bir eser olması nedeniyle onarım öncesi ve sonrası ilgi odağı konumunu uzman kişi ve kurumlar nezdinde devam ettirecektir. İshak Paşa Sarayı gibi Kale Camii onarımı da sanat tarihçileri ve restoratör mimarlar tarafından yapılan onarım tartışması sürekli yapılacaktır.

Proje müellifi Yard. Doç.Dr. Mustafa Yeğin'in Kale Camii ile ilgili görüşleri ifade eden makalelerde ve 2009 yılında İstanbul'da yapılan 2. Divriği Günlerindeki görüşmemizde onarım projesinin doğru, uygulamalarda bazı eksikliklerin olduğunu ifade etmiştir.

Kendisine şöyle bir önerim oldu: Bu projenin ve uygulamanın yanlış olduğunu ifade eden pek çok şahıslar var. O halde konu ile yakından ilgili sanat tarihçisi ve restoratör mimarların katıldığı bir kongre veya özel bir toplantıda projenin sunumunu yap, bu uzmanlarda proje ve uygulama ile ilgili görüş ve düşüncelerini ifade etsinler.

Böyle bir toplantıdan çıkacak sonuç camide yapılan yanlış uygulamaları tadilat projesiyle düzeltilebildiği gibi yine bu camii yakınında bulunan Mengücekoğulları'nın Dünya Kültür Mirası'na armağan ettikleri Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası'nın sorunlarını çözüme yardımcı olur.

KORKUMUZ O DUR Kİ DİVRİĞİ ULU CAMİ'DE KALE CAMİNİN AKİBETİNE UĞRAMASIN.

Tarih yaşadıkça tarihi eserlere karşı işlenen suçlarda tarihidir.

M.ZEKİ ORAL Müzeler Genel Müdürü Arşiv Şefi.

Vakıflar Dergisi sayı : 5 sayfa : 48

DİVRİĞİ DEFTERLERİ YAYIN LİSTESİ

- 1- NURİ DEMİRAĞ ORTA OKULU (1937-1970) -1999
- 2- ESERLERİYLE NECDET SAKAOĞLU CİLT: 1- 2001
- 3- ESERLERİYLE NECDET SAKAOĞLU CİLT: 2 -2001
- 4- ESERLERİYLE NECDET SAKAOĞLU CİLT: 3 - 2001
- 5- TAYYİBETÜ'L EZKAR" MEDİNENİN GÜZELLİKLERİ " - 2006
- 6- SİVAS – ERZURUM DEMİRYOLU İNŞAASI (1933-1939) - 2008
- 7- DİVRİĞİ ULU CAMİİ VE DARÜŞŞİFASI BİBLİYOGRAFYASI - 2008
- 8- DİVRİĞİ DEMİR MADENLERİ MÜESSESESİ
KURULUŞ BİLGİLERİ VE FAALİYET RAPORLARI – 2008
- 9- ESMAÜ'L HÜSNA ŞERHİ - 2009
- 10- DİVRİĞİLİ MÜHÜRDARZADE NURİ DEMİRAĞ – 2009
- 11- DİVRİĞİ KALE CAMİİ-12.Y.Y DAN KALAN MÜCEVHER
YİTİRDİĞİMİZ DİVRİĞİ KALE CAMİİ ONARIM BELGESELİ-2010